ORUÇ ARUOBA

ile

METİS YAYINLARI

Oruç Aruoba
İLE

1948'de doğdu. 1973'ten başlayarak Hacettepe, Tübingen ve Victoria-Wellington üniversitelerinde akademisyen ve öğretim görevlisi olarak çalıştı.

1983'te üniversiteyi terketti, Istanbul'a yerleşerek çeşitli yayın kuruluşlarında çalıştı, yazı ve çeviri işleriyle uğraştı. Hume'dan, Nietzsche'den, Wittgenstein'dan, Rilke'den, Celan'dan, Başo'dan çevirileri vardır. 1990-92 arasında Yürüme Üçlüsü dizisi içinde yer alan *yürüme - de ki işte - tümceler* adlı ciltleri yayımladı. Bu diziyi, *hani* (1993) ve *uzak* (1995) ile *yakın* (1997) takip etti.

Yazarın Metis'te bir koleksiyon içinde topladığımız felsefe kitaplarının dışında şiir kitapları da vardır: Sonuncusu, *Ne ki hiç* (Varlık, 1997), haikulardan oluşuyor.

Metis Yayınları
İpek Sokak No. 9, 80060 Beyoğlu, İstanbul

ile
Oruç Aruoba

© Oruç Aruoba, 1999
© Metis Yayınları, 1999

İlk Basım: Mayıs 1999

Kapak Tasarım: Semih Sökmen
Grafik Tasarım ve Dizgi: Oruç Aruoba
Kapak ve İç Baskı: Yaylacık Matbaası
Cilt: Sistem Mücellithanesi

ISBN 975-342-245-8

ORUÇ ARUOBA

ile

İLİŞKİ DEFTERİ

METİS YAYINLARI

selves proceed from these laws. Consequently, they too are governed by mathematics, and the scholar's implacable reasoning and unerring formulae may be applied to art. The artist is a medium of infinite, extraordinary sensitivity; he feels and discerns nature and translates it in his own works. He is both the victim and the interpreter of his fate. Thus, for example, you in your treatise have taken an Egyptian ornament in order to demonstrate the dazzling quality of its composition. I am a worker in the plastic arts; if you tell me to design a border of this kind to go on an ornament, I am bound at some time to hit upon this particular ornamental arrangement because it is one of the inevitabilities of ornamentation; it forms part of a very short series of groups of solutions, the key to which is geometry itself, conditioned by the spirit of geometry which is in man as it is also in the very law of nature.'

FIG. 2

kendileri bu yasalardan çıkarlar. Dolayısıyla, onlar da matematiğin yönetimi altındadırlar, ve bilgin'in kusursuz akılyürütmesi ve yanılmaz denklemleri sanata uygulanabilir. Sanatçı, sınırsız, olağanüstü duyarlığın bir aracısıdır; doğayı duyar, sezinleyerek saptar ve kendi yapıtına çevirir. O, yazgısının hem kurbanı hem de yorumcusudur. Böylece, örneğin siz, denemenizde, bileşiminin şaşırtıcı niteliğini ortaya koyup göstermek için bir Mısır bezemesini ele alıyorsunuz. Ben bir plastik sanatlar çalışanıyım; benden, bir bezemeye konmak üzere bu türden bir bordür çizmemi isterseniz, eninde sonunda bu bezeme düzenlemesine varırım, çünkü bu, bezemenin kaçınılmazlıklarından biridir; çok kısa bir çözüm öbekleri dizisinin bir parçasını oluşturur, bunun anahtarı da geometrinin kendisidir; onu belirleyen, doğaıun kendi yasası içinde bulunduğu kadar, insanın da içinde bulunan, geometrinin ruhudur.

Le Corbusier
Modulor [Andreas Speiser'e yanıt]
(Trans. P.de Francia and A.Bostock, 1961, p.30)

İçindekiler

I.
önce
13

II.
İLİŞKİ DEFTERİ
45

III.
sonra
215

S t i l

Das Erste, was noth thut, ist L e b e n: der Stil soll l e b e n.

Der Stil soll jedes Mal d i r angemessen sein in Hinsicht auf eine ganz bestimmte Person, den du dich mittheilen willst.

Man muss erst genau wissen: "so und so würde ich dies sprechen und vortragen" — bevor man schreiben darf. Schreiben soll nur eine Nachahmung sein.

Nietzsche
KGW VII 1, S.18
(N V9a. Tautenburger Aufzeichnungen
für Lou von Salomé. Juli-August 1882
1[45])

Ü s l u p

En başta zorunlu olan, y a ş a mdır: üslup y a ş amalıdır.

Üslup, her seferinde, s e n i n kendinle ilgili bildirimde bulunmak istediğin çok belirgin bir kişi bakımından, s a n a, uygun olmalıdır.

Yazmaya kalkışmadan önce, şunu tam olarak bilmelidir: "Bunu söylüyor olsaydım, şöyle konuşurdum". Yazmak yalnızca bir benzetileme olmalıdır.

ile

1 Ağustos : 21:16
Varna - Uzaktayız

Varna : kaldım
yalnızlar — İlişki

21:27

Her sekizde söylenir; gerçek bir söylen
söylenir: "Hani demiştiniz..." etc. gibi—

Önce
başlangıçtaki Defter'i Getiren'e;
sonra,
bütün önceki ve sonraki
gelerek Getiren'lere / giderek Götüren'lere
adanmıştır

Was der Substanz angehört, gab der Künstler ganz seinem Werke mit, sich selbst aber als einer bestimmten Individualität in seinem Werke keine Wirklichkeit; er konnte ihm die Vollendung nur dadurch erteilen, daß er seiner Besonderheit sich entäßerte und zur Abstraktion des reinen Tuns sich entkörperte und steigerte.

Hegel
PhG, VII.B.a.

Kerem üzere yazmış ve sormuşsunuz:
—Nefehat'ta yazılan şu hikâyenin hakikatı nedir?.
Diye.. Şöyle ki:
Şeyh b. Sekine'nin müridi, bir gün yıkanmak için Dicle'ye girer ve suya dalar. Başını sudan çıkardığı zaman, kendisini Nil nehrinde görür. Sudan çıkar; Mısır'a gider. Orada evlenir; kendisinin çocukları olur. Yedi sene Mısır'da kalır.
Bundan sonra, bir başka gün, yıkanmak için Nil nehrine gelir.. Suya dalar. Başını sudan çıkardığı zaman, kendisini Dicle'de görür. Daha önce, Dicle kenarında çıkardığı elbiselerini dahi orada bulur.
Elbisesini giyer ve evine gelir.
Hanımı kendisine der ki:
—Ziyafet için hazırlanmasını emrettiğin yemek hazırdır.
Ve.. hikâye böyle devam eder..

Ahmed Serhendî
Mektubat-ı Rabbani, §210 : Molla Şehîbi İsfahanî'ye
(Akçiçek çev. 1977, I. 441)

Töze ait ne varsa, verip katmıştır sanatçı tümünü yapıtına; kendisine ise, belirgin bir bireysellik olarak, yapıtında hiçbir gerçeklik vermemiştir; yapıtının bütünlenmesini de ancak şu yolla sağlayabilmiştir ki, kendini özelliğinden uzaklaştırıp dışlaştırarak, saf eylemenin bedensizleştirilmiş ve yükseltilmiş soyutlaması hâline getirmiştir, kendisini.

Ama bir ilişkinin, bozulmadan, için için çürümeden, ya da çürümeğe başlamaksızın yıllarca sürdürülebilmesinin ne büyük bir başarı olabileceğini bilenler, böyle bir başarının yazılmasını, övülmesini herhalde gereksiz görmezlerdi. [...] yaşamı boyunca ufak tefek bir iki şeyi becerebilmiş, buna karşılık, en önemli saydığı işlerden birinde başarısızlıktan başarısızlığa gitmekten başka bir şey yapamamış bir yazar, bir peri masalı yazmağa niye özenmesin?

Bilge Karasu, 1977

önce

[I.]

9 Eylül

[——],

Her içtenlik çabası, gidiyor, dolambaçlı ilişkilerimizde kurduğumuz sahteliklere çarpıyor — sana bunun için yazmağa çalışıyorum (konuşmalar herzaman sahteliğe, yapmacıklığa, çünkü geçiciliğe açıktır; oysa yazı, kalır). Daha önce başlamıştım; farklı bir anlamda, sürdürüyorum bu 'mektup'u.

Ne kadar içten olabileceğim, bilmiyorum — bunun ne denli zor bir iş olduğunu ise biliyorum. Yıllar önce kendimce bir deyimleme biçimi bulmuştum, "en içteni içten söylemek" diye — şiirsel bir deyimleme!...

Bir tehlike de, 'edebî' olmağa çalışmak: Biliyorsun, tam olarak o t u r m u ş bir tümce ancak tam anlamlıdır; kaypaklığa engel olabilir — ya da, benim kanım bu. Bu yüzden tümcelerime özen gösteririm ben (senin eleştirdiğin gibi de, kendime, öteki insanlara, görünüşlere, 'dış' şeylere göstermem o özeni — yalnızca 'içteki' şeylere; anlama ve anlamı aktaran şeye, tümceye gösteririm : anlam, herşeydir); burada da öyle yapacağım. Yer yer, düpedüz bir anlatımdan 'edebî' ya da 'felsefî' deyimlemelere kayarsam, kusuruma bakma...

Bir tür 'hesap' çıkarınağa çalışacağım. Ama bir 'bilanço' olmayacak bu; sonuna 'çizgi' çekemeyeceğim, biliyorum. Bu 'hesap' sonucu bir 'fatura' çıkarmağa da niyetim yok — aslında, istesem bütün 'maliyet'i kendi 'hane'me yazabilirdim (kendimi suçlu bulmak, benim için olağan bir tutum — suçlamak kadar, en azından); ama, zaten 'bedel'i ödediğime —ve ödeyeceğime— göre, buna da gerek yok.

Diyelim, "bilinç" adına yapılıyor bu — bu da neye yarar; bilmem. Belki hiçbirşey birşeye yaramıyor, kişi(ler) bazı şeyleri yitirdikten sonra.—

Evet, görüyorsun, sözcük belirdi : 'yitirmek'. Yitirdik bazı şeyleri. — Bugün havaalanında, omuzuma dokunduğumda, başını kaldırıp söylediğin ilk söz, "Nereden çıktın?" oldu; ben de, "Yumurtadan" dedim...

Oysa çok farklı olabilirdi:-

Kafanı kaldırıp beni görünce, gözlerin pırıldayabilirdi (gerçek durumda son derece yorgun, kuru, hatta donuk bir hayretti gözlerine çıkan), "Burada mısın?" diyebilirdin — ben de, "Buradayım" derdim.

Ya da, hiçbirşey söylemeden, boynuma sarılabilirdin. Birşeyler konuşmamız gerekmeyebilirdi. Zaten, saçma şeyler olacaktı söylenenler — nitekim öyle de oldu...

Neden mi geldim?

Seni son (?) bir kez görmek kadar, —belki ondan da önemli— önce kendime, sonra sana, şunu göstermek istedim: Koşullar ne olursa olsun; duygular ve güdüler ne denli zayıflamış olursa olsun (örneğin bana "Hoşçakal" demek için bulunabileceğim yere gelip beni bulamayınca, ne kadar bekledin — ne kadar beklerdin? Yeteri güçlülükte bir istek olsaydı, beklerdin : belki hiç beklemedin — o denli güçsüzdü istek); isteklilik sıfıra bile inmiş olsa, kişi gene de yapabilir birşeyi: Kendi kendine, "Gidip onu görmem gerek" diyebilir, ve, sanki içi boş, duygusuz, heyecansız, bir 'gerekirlik'ten çıkan bir eylem olarak yapabilir bunu.

Bunun ne anlamı var ki? — Şu: Ötekine, "Ben isteğimi, koşullardan, duygulardan beklemiyorum; istekliliğim ne derse onu yapmıyorum — bilinçli olarak, istiyorum : yani i s t e m e y i

[eksik sayfa]

Canım —

işte yalnızca bunu yazdım; ne yazacağmı bilmiyorum, düşünmedim de — öylesine, bu sözcüğü yazdım:-

Canım,

içimden akmağa çalışan özlem türkülerini geri itiyorum; onların yeri burası değil.—

'Karar verme', 'istemeyi isteme' demiştim. Bunlara şunu eklemek gerek : hiç kuşku duymama. Hem bu ikisinin temeli bu (ne kararından, ne de isteğinden kuşku duymamalısın), hem de her adımda yeniden kurulması gereken ilişkinin temel taşı.

'Güven' demiyorum mahsus: Güven saf birşeydir, epey de güçsüzdür — düşünülmemiş birşeydir, kendiliğinden olur : vardır ya da yoktur. Benim sözünü ettiğim 'kuşku duymama' ise bilinçlidir, düşünülerek takınılmış bir tavır, her seferinde yeniden düşünülerek bulunulan bir eylemdir.

Aldatılmaya ardına dek açılmış bir kapı...

Evet — kör güven değil, bilinçli kuşkulanmama...

Örneğin, o 'görmek için beklediğim' gün: Sana olan saf güvenim yıkılıp gitti, paramparça oldu. Beni aldatmıştm, atlatmıştın — en azından, gizlemiştin birşeyi benden.

Biliyorsun, o zaman o uzun öyküyü kurmuştum; senin parça parça sözlerini biraraya getirip, bir 'senaryo' yazmıştım. Tek açıklamaydı bu, kafamda, neyi benden gizlediğin konusunda. Elimdeki verilere uyan tek açıklama... Ne yapabilirdim?

Güvenim yitikti — bir daha geri de gelmez güven; bir kez yitince, sonsuza dek yitiktir.

O zaman şu kararı verdim:

"Onun sözlerine inanacağım".

Sana 'öykü'yü anlattığımda, bana "Bunların hiçbiri doğru değil" dedin — "Peki" dedim ben de : inanmaya karar verdim, "Kuşkulanmayacağım" dedim.

Sonra, yolculuğundan ve bir sürü yapacaklarından söz ederken, sana güvenmiyordum —

[...]

— ama "İnan ona" dedim kendi kendime; "Kuşkulanma"...

Bu nasıl bir tutum — kendini aldatma mı? Bilinçli bir körlük mü? Bir kabullenme mi?

Hayır — hiçbiri değil.

Bir bilinçlilik sadece — hem de doğruluk üzerine kurulu bir bilinçlilik.

Bu, hem 'isteme kararlılığı', 'karar verme isteği' dediğim şeyin bir sonucu, hem de onun gereklerinden biri:-

Senin beni aldattığına inanarak —daha iyisi, bunu b i l e r e k— ne yapabilirdim? — Çekip gidebilirdim hemen. Ama sen "Gitme" diyordun, sözlerinle de eylemlerinle de.

Ne yapabilirdim?

Söylediklerine ve eylemlerine inanmaktan başka çarem yoktu — kuşkulanmayacaktım...

İşin zorluğu burada hep : başka türden bir bilinçlilik gerektiriyor bizim ilişkimiz : hazır kalıplar, alışılmış düşünme ve davranma biçimleri hiç işimize yaramadıkları gibi, ket de vuruyorlar ilişkimize.

Her an, hep yeniden kurmamız gereken bir bilinç temeli üzerinde yürüyebilir ilişkimiz ancak. Bu aynı zamanda ö z g ü r bir temel : çünkü 'karar'ımız, 'isteğ'imiz, 'inanç'ımız hep bilinçli olarak ayakta tuttuğumuz şeyler olacağından; 'doğal' duygulara ve tutkulara dayanmadıklarından, onları her an kırıp atmak elimizde olacak.

Her an, 'artık istememeğe karar veriyorum', 'artık inanmayacağım', deyip, çekip gidebiliriz, ikimiz de.

Sana o gün arabada söylediğim ve pek "kelek" bulduğun lafın anlamı da burada yatıyor: Bana kararsızlıkla gelmemelisin. Geleceksen, özgürce ve bilinçli bir istekli-likle gelmelisin.

Bunların eksikliğinden dolayı yitirmedik mi yitirdiklerimizi?

— Dünyanın en zor işini yapıyoruz (ya da yapmağa çalıştık : hâlâ yapıyor muyuz?...) çünkü; o da şu: Şu boktan yeryüzündeki bütün düzenlemelerin engellemeğe çalıştığı, yasakladığı, cezalandıracağı bir ilişkiyi kurmak ve sürdürmek...

Bunu bilinçle ve özgürce isteme kararlılığına, hiçbir kuşkuya yer tanımadan sahip olmazsak, nasıl kalkarız ki bu işin altından?...

— Sana bugün son olarak (?) Oscar Wilde'ın sevgilisine hapishaneden yazdığı upuzun mektupta, birkaç yerde söylediği bir sözü —iki tümceyi— yazıyorum:

The supreme vice is shallowness.
Whatever is realised is right.

En büyük erdemsizlik sığlıktır.
Ne ki bilinçlendirilir/gerçekleştirilir
doğrudur/haklıdır.

15 Eylül

Canım,

Benim için birşey çok önemliydi: Hiç hoşlanmadığın halde —herhalde kendini zorlayarak— benim bulunduğum yere gelmen. O yer seni çok rahatsız ettiği halde, bunu yenebiliyordun. Bu da, kopmak istemediğini gösteriyordu — evet, bağlanmak isteyip istemediğine bir türlü karar veremiyordun (galiba hâlâ veremedin...) ama kopmak istemediğin de kesindi.

Bağlanmak — kopmak...

Bu karşıtlık benim için de bir sorun.

Şöyle bir ikilem yaşıyorum: Seni bütünüyle kendime istiyorum; ama senin özgür olmanı, bağımsız olmanı da istiyorum — bana bağlı olmanı; ama, benden bağımsız olmanı...

Bunlar bağdaştırması olanaksız şeyler mi? Çok zor; ama bir yol var: Daha önce yazdığım 'özgür temel' düşüncesinden yola çıkarsak : her birimiz ötekine tanıdığı ilişki uzamında yalnızca ona yer tanır, başka ilişkileri oraya sokmazsa, bağlılık sağlanır; öte yandan, o ilişki uzamı, her birimizin toplam yaşamında, başka ilişkilerimizi tabiî ki etkileyecektir, ama, onları belirlemez ya da yutmağa, bütün yaşam uzamımızı kaplamağa çalışmazsa, bağımsızlık da sağlanabilir.

Çok mu dolambaçlı söylediklerim?

Akşam

Bütün bu yazdıklarım belirli bir anlamda, anlamsız — sen geleceksin, kararını vermiş olacaksın : en azından, umuyorum öyle olur.

Benim kararımda bir değişiklik yok.

Şimdi, bunu yarın senin geleceğin yere bırakacağım; gelince okursun — çünkü sen dönünce ben muhtemelen burada olmayacağım. Gidip biryerde denizle, güneşle, yapayalnız olmak istiyorum. Bu son olaylar bütün gücümü aldı götürdü. Boş bir pil gibiyim! Gelecek olaylar da son derece güçlü olmamı gerektirecek.

Bildiğim bir yer var; oraya gideceğim. Orada bir ikinci kat balkonu beni birkaç kez rahatlatmıştı. Umalım yine becerir bunu.

Sana yazacak daha çok şeyim vardı, çok şey düşündüm; ama artık önemli değil hiçbiri.

Öteki yazdıklarımı yarın vakit bulursam temize çekip bırakırım, yoksa ben dönünce okursun — istersen...

Şimdi, yolculuk heyecanların geçer — burada da biraz oturur, düşünürsün — sonra ben gelirim:-

Geleceğim.

Sevgi,

[—]

N o t—Geriye kalan boş sayfaları istersen sen doldur...

(Bu defteri ben yaptım.)

17 Eylül

Bugün buradayım.
3 saat evvel yoktum.
Başka bir gezegenden
Buraya "düştüm"
Önemli kararlar alarak
döndüm.

Yarın bildiğin o yere gidiyorum. Sabah erkenden. Orada bu deftere yazacağım, geceleri çok yorgun olmazsam ve/veya yazmaktan sıkılmazsam.

Yazmak başlarken bana çok önemli geliyor sonuna doğru saçma olduğunu düşünüyorum kendimi aptal buluyorum. Eğer kendime sinir olmazsam bu deftere yazacağım.

Yani "sana" yazacağım.
Hoşçakal!

N o t : Sana defter aldım.

[gerisi boş]

[II.]

5 Kasım

Sana şu anda nasıl garip koşullarda yazıyorum — bilsen, gülerdin; ya da, şaşardın.

Ama yazınam gerektiğini hissediyorum — seni sana, ve kendimi sana...

Bu deftere yazıyorum : ilk yazdığım gibi; bunu da, ne kadar yazarım; sana verir miyim — ne yaparım, bilmiyorum.

Kendim için yaptığım bir defterdi bu da, ilki gibi — şimdi sana 'mektup' oluyor: Aslında, yaptığım herşey gibi, yazı oluyor, yalnızca (zaten o amaçla yapılmıştı!) — başka birşey değil...

Evet, ben başka birşey değilim: — Yazıyım, yalnızca...

Seni de yazı yaptım, değil mi?...

Bu tutkumu anlasaydın...

— Bak, seni suçlayacak (senin deyiminle "yargılayacak") değilim — kendimi zaten —herzamanki gibi— yeterince suçluyorum; ama ondan da kaçınmağa çalışacağım: Suçlu falan yok! — Çünkü, suç yok.

Güzeldi ve değerliydi yaşadıklarımız; kendilerine layık birer yer bulacaklar ikimizin de yaşamlarında: Hüzünleri eksik olmayacak — ama olsun : olacaklar ya!...

(İkinci bir *"de Profundis"* yazıp kendimi tek haklı göstermek, güçlü bir eğilim aslında, içimde — ama öyle yapmayacağım, çünkü bu doğru değil : hiçbir ilişkide 'haklı yan' yoktur — 'hak', hemen hep eşit ölçülerde, her iki 'yan'ındır...)

Bütün bu kavramlardan uzak durarak yazmalıyım — seni sana; beni sana — hepsini, kendime...

Düşündükçe, kopuk duran iplik uçları birleşip, anlam kazanıyor:-

[...]

Gerçeklerin hayal yanları —sanki, olanaksız; gerçek olamayacak yanları— ilgilendiriyor beni hep (bunu sana biraz anlatmıştım) — hayaller gerçeklerden daha değerli oluyor benim için.

Bunun kökleri nerelerde, ne derinliklerde — bunu da bilmiyorum.

— Belki, onların da hepsi h a y a l ...

— Şimdi, hiç durmayacak gibi süren bir yağmur yağıyor — s e n i d ü ş ü n ü y o r u m.

[——] —

S e n b e n i m d ü ş ü n d ü ğ ü m s ü n...

— Keşke gerçek olabilseydin; o l a m a d ı n — ne yazık ki...

Bulamıyordum nasıl yazacağımı — sonra, söyledim : öyle, o anda aklıma geldi:-

"Sen yaralısın — ben de senin yaralarını saracak durumda değilim galiba" dedim.

Bu laftan tam ne anlayacağımı hâlâ bilemiyorum — ama d o ğ r u... (—Ne demekse!)

Anlamlar hep yavaş oluşur benim kafamda — hani, biliyorsun : önce "yavaş yavaş", sonra "paldır küldür"!... — Ve, tersi...

Bir de, beni "tahmin edemeyeceği[m] kadar özlediği [n]i" söylemeni katmalıyım işe...

— Nasıl zor bir yol, bu yürüdüğümüz, nasıl engebeli, belalı!

Bu defteri de
adam edemedim!

"En kıymetli şeylerim" dedin...

— Buda...

[——]

Yepyeni bir başlangıçtı, senin ile birlikte yaşamak istediğim, yaşamağa giriştiğim — yepyeni ve e n baştan.—

Şimdi, bu hayalin ne denli olanaksız olduğunu kavrıyorum, yavaş yavaş (öteki, evet, "paldır küldür"dü!) — kişi geçirdiği koskocaman yaşamın yükünü omuzundan atıp, nasıl 'yepyeni', 'en baştan' başlasın ki yaşama : sanki 'yeniden doğarak' — b u n u istedim ben; olacağı yoktu — zaten (nitekim) olmadı da...

Ola b i l i r miydi? — Bilmiyorum! Ben, hazır olduğumu söylüyorum; ama bundan da tam emin değilim — a r t ı k...

"Sen hızlandırdın" demiştin bana — ben de "Sen yavaşlattın" desem, şimdi; bunun 'olsaydı, olurdu' türünden sonucu ne olur, bilmiyorum : sen de aynı hızı tuttursaydın, tuttırmak isteseydin — ne olurdu? — — o l u r muydu?!: H i ç bilmiyorum...

Olmadı...

22 Kasım

Yine, olmadı.

—Tam bir hafta önce aradığını söyledin: O haftayı nasıl geçirdin — en çok merak ettiğim bu: "Arar mı?", "Arayacak mı?", "Niye aramıyor?", "Hiç aramayacak mı?"... — Böyle mi?!...

"Tahmin edemeyeceğim kadar"...

Tahmin ede b i l i y o r u m oysa——

16 Aralık

Bugün gitmek için ilk somut adımı attım. Bu hafta içinde iki mektup daha atacağım. Sonra göreceğiz.

Sen, üç gün önce aradın; bu hafta içinde de arayacaksın — bakalım ne zaman (bugün geçti — saat 20.00).

Arada bir seni aramak geliyor içimden, ama bu isteği bastırıyorum: Senin beni araman gerek. — Nedenini biliyorsun...

25 [23] Aralık

"İşte, artık yumuşak bakıyorum sana; önceleri şiddetle bakıyordum. Memnun oldun mu?"

"Derin ve ağır bir acı çekiyorum."

"Eski çektirdiğim acılar için üzülmedim, üzülmüyorum — şimdi acı çektirirsem, üzülürüm."

"Benden korktun."

"Hem de nasıl... Fellik fellik kaçtım senden."

"Yalnız olmaktan acı çekiyorum, yalnız kalmış hissediyorum kendimi."

19 Mart

[bir yıl sonra]

Bu kadar zaman sonra...

Arada neler oldu——

Öteki, [——]'lı defteri de sana vermeye karar verdim; bunu daha sürdüreceğim.

Yine bir dönüm noktasındayım (karlar eriyor, güneş parlama yolunda, bitkilerim baharı çağırıyorlar...) ve sen, depderin, içimdesin.

Koyu kırmızıların benim hâlâ...

—Gece—

İşini yap diye gönderdim seni — sevgiyle.

Bütün o yorgun hâlinle —saçların— ne güzeldin.

— Yanıldın yine : değişmiyor —değişmedi— bazı şeyler. — Değiştirmeyeceğim!...

22 Mart

O "yepyeni"lik — garip ya işte, bunu seninle, ama sen olmadan — sen orada, yanımda olmadan— gerçekleştireceğim, galiba...

Çok yavaş gelişir bende yaşam yönelmeleri — dinazorlar gibi : gövdesinin ucundan gelen bir sinir uyarısının beynine ulaşması birkaç saniye süren... Benimkiler daha da uzun — yıllar sürüyor!

26 Mart

Kimbilir hangi psikolojik alt-etkiyle, işte, burada, gözlüğümü, 'asıl' kalemimi ve "tek" defterimi unutmuş olarak; gözlüksüz, 'ikincil' kalemimle, sana 'mektup'a yazıyorum. Bunu böyle, yarı-sana-mektup, yarı-defter olarak kullanacağım, bu birkaç gün — kusura bakma!...

[...]

27 Mart

[...]

Gece

Sevgiyi çözemiyorum bir türlü — 'bağlantı' diye, 'ilişki' diye sayıklayan ben, 'düşünür'ün tek d ü ğ ü m ü bu...—

[...]

Bu kadar yoğun olmasaydı sevgilerim——

Bu kadar şey yaşadıktan sonra, şu 'yaşam bilgeliği' denen şeyden bir nebze bile edinememiş olmam — ne demeli : garip mi, doğal mı?...

Hep —hâlâ— çok yalın —basit— ölçülerle bakıyorum yaşama : 'doğru' - 'yanlış', 'haklı' - 'haksız', 'değerli' - 'değersiz'... Belli noktalarda saçma olduğu ortaya çıkan ölçüler. —

— Peki, bu pek 'geleneksel' ölçüler ile, yürütmeğe çalıştığın 'devrimci' özgürlük anlayışını nasıl bağdaştırıyorsun, Hemşerim?!——

Çuvallıyorsun!

—Neyse — [——],

sen aldırma bu hezeyanlara — herzamanki tutumumdur bu : kendimi kötüleme — bu da bir tutku herhalde, hatta, bir tatmin ——

işte, gene... —

Aldırma! ——

[...]

28 Mart

[...]

Önemli olan, kişinin duygularını tam olarak bilmesi (ki bu, en son sınırda, olanaksızdır) değil, onları denetim altında tutabilmesidir — ama bunun için de onları tam olarak bilmesi gereklidir: İki yanlı olanaksızlık!

Belki temel hata, sevgiyi bir 'duygu' işi olarak görmekte — duygu yanı yok değil; ama bu, bilinçle dengelenmezse —yalnızca duygusal kalırsa— kişinin özgürlüğü pahasına yürüyor. Bu oluşumun en önemli göstergesi, k ı s k a n ç l ı k : sevginin tek yanlı yozlaşması... Akıldışı hâle gelmesi, bilgiyi çeler hâle gelmesi... Sevginin iki kişinin ilişkisi olmaktan çıkıp, bir kişinin ötekine yönelik bir tutumu hâline gelmesi...

Şimdi yola çıkıyorum.

[——],

belki de benim düşündüğüm kişi hiç değilsin — diye düşündüğümde, oynadığım o 'bilmece' oyunu aklıma geliyor: Önceden belirlediğim o iki şeyi, neredeyse hiç tereddüt etmeden, bilmiştin.

— Bu, kanıt mı?...

4 Mayıs

Bir ay oldu : telefonum bozuk; sen aradın mı, bilmiyorum — aradınsa, merak ettin mi — — özledin mi?...

"Tahmin edemeyeceği[m] kadar" mı?...

[...]

Biliyor musun: Güvercinler, isterlerse —ve istediklerinde— kanatlarını dimdik tutup, havada hiç kıpırdamadan durabilirler — en azından, bir süre için...

8 Mayıs

[...]

16 Mayıs

[...]

27 Mayıs

O ta önceki yerleşik acı artık katılaştı, kalıcı bir ur hâline geldi : onunla d a birlikte yaşamayı, ona da katlanmayı öğrenirim herhalde — olmazsa da, olmaz, zaten!...

En değerli hayalimdin sen, [——] : k e n d i n i yıktın!...

— Elden çıkarmak istemediğin gerçekler vardı, herhalde : bir yarım-yamalak felsefecinin hayali olmak ise, istemedin. Oysa, onun, yaşamında bir kez olsun gerçekleştirdiği, gerçek hâle getirebildiği tek hayali olabilirdin — hatta, sanıyorum, b u n u istiyordun da... Hayalden gerçekliğe giden yoldaki adımı atmadın — "Kaçtım" dedin...

İşte : k a ç t ı ğ ı n k e n d i n d i — belki de, benim gerçekleşen hayalim olabilseydin, kendi en yoğun gerçekliğin de olabilirdin...

Kim bilir, artık — geçti...

3'ü akşamı aradın; [...]

İki gündür düşünüyorum, durumu değerlendirmeğe çalışıyorum. Ne düşüneceğimi de pek bulabilmiş değilim.

"25 kere aradığı"nı, "öldü[m] mü kaldı[m] mı; merak ettiği"ni, "gittiği[m]i düşündüğü"nü söyledin. —Telefon bir ay önce düzelmişti; ben de, birkaç gün dışında, hep evdeydim...

[...]

[——],

benim içinden çıkmağa (hâlâ) çalıştığım, bir ölçüye kadar (da) becerdiğim, toplumsal çerçevenin kurallarına göre davrandın, hâlâ da öyle yapıyorsun. Sana s ö y l e d i k l e r i m i kavrayıp hesaba katacak yerde, benim yaşamımdaki yerini, ikimizin öteki ilişkilerinden oluşan bir çerçeve içinde görüp bu çerçeveye göre davranıyorsun. Oysa benim istediğim (hep anlatmağa çalıştım bunu sana), saf bir ilişkiydi — ö t e k i l e r i dışarıda tutmak da e l i m i z d e y d i: Hem de herhangi bir şeye i h a n e t etmeden...

[...]

Beni yalnızca b e n olarak yaşamında bana gerçekten ait olabilecek bir yere oturtamadın, oturtmadın — belki, oturtmak istemedin. Benim senin için aynı şeyi yapmağa çalışmamın karşısına da hep başka ilişkiler çıkardın — benimkileri de, kendininkileri de...

(İlişkimiz bir hayli yol almış, birçok şey açıklık kazanmışken, birgün —hatırlıyor musun?— "Benden ne istiyorsun?" gibi saçma bir soru bile sorabildin...)

Gerçekten de: Acaba bugün de anlamış, kavramış durumda mısın, senden "ne istediği"mi?...— Benim için (artık, 'o zamanlar' demek zorundayım) nasıl bir d ü ş anlamı taşıdığını; nasıl bir yepyeni o l a n a k olduğunu; nasıl özgür bir g e r ç e k olabileceğini?...

O l a b i l m e k... — Olabilemedin, koyu parıltılı gözlü sevgilim benim... —

Ben v a rdım; sen, kendini y o k etmeyi seçtin.

[...]

[...] : işte, ben hâlâ v a r ı m; bütün acıları ölçüp biçip tartarak — sense, kayan bir yıldız gibi hızla uzaklaşıyor; son anda da dönüp bir göz kırpıyorsun, yalnızca...

14 Haziran

[——] — seni, s e n olarak, özlüyorum...

26 Haziran

Sonunda konuşabildik — daha önce de aramışsın, ben aradıktan sonra da. [...]

Önümüzdeki hafta belki yüzünü görürüm...

30 Haziran

Bunu artık sana veriyorum — geri kalan boş sayfalarla istediğini yap...

Seni seviyorum.—

[—]

22.01.[--]

Merhaba [---];

3 yıl sonra bugün "istediğimi yapmam" için verilmiş bu defterin bu sayfasına yazı yazmak istedim.

Daha doğrusu; yazı yazacağıma dair bir "not" ile başlamak istedim.

Önümüzdeki günlerde yazı yazarak başlayacağım. Belki sana "mektuplar" olur. Şimdilik hoşçakal!

29.12.[---]

[üç yıl sonra]

Sözümü tutup
hiçbirşey yazamadım.
Ben yazamıyorum.
[...]

[gerisi boş]

İ l i ş k i...

İnsanın bağlantılar kurarak yarattığı
dünyada, kişiler ilişkiler kurarak yaşarlar.
Dünyanın temeli, bağlantılar; nesneleri,
kurularak varedilmiş nesnelerse, kişi
ilişkileri bu dünyanın içinde

Dolunaya kaç akşam kaldı?

kurulmuş
en üst düzey nesnelerdir: Yalnızca,
baştanbaşa k u r u l m a olan nesneler...

Ne çıkar kaç akşam kaldığından dolunaya—
Bu karanlık âhı çalarken sorduk mu zamanı?

22 Mayıs

İlişki : en anı ç e l i ş k i...

Varlığın insanlara özel olarak ayırdığı
çarpıklık — ve yücelik.

Yapmaların karşılıklılığı — karşılıklı eylem.

Yapanları da kendi içine alan,
ama yapılanlardan da, yapanlardan, onların
toplamından da, büyük olan bütün.

16 Temmuz

İLİŞKİ DEFTERİ

1.

Hani sana birgün, "Bunu izsiz bırakmamalıyız — insanlar bilmeli bunun gerçek olabildiğini" demiştim; sen de, "Yaz" demiştin ya — işte, şimdi, bunu yapıyorum:-

Ne kadarını ne kadar becerebileceğim, bilmiyorum; ama, yazdıklarımın yaşadıklarım(ız)a uygun olmasına çalışacağım — yıllar önce tutmağa karar verdiğim, yıllardan sonra da, artık, 'tut'mağa başladığım bu Defter, umarım, yüzkızartıcı olmaz; 'aslı'na layık olur — benim için, tabiî; ama, belki de daha çok, senin için : şimdi benden sana 'giden' bu tümceler, senden bana 'gelmiş'lerine ne kadar uygun ve layık, göreceğiz.

Azıcık 'yerinde' olurlarsa da, senin ile benim karşılıklı konuşmalarımıza şimdi kulak kabartan, yanımızdaki bu kişi (Evet, sen : ey Okur!), belki, ucundan da olsa, bunların 'izleri' oldukları o ulu gerçeklikleri görebilecek, kavrayabilecek, anlayabilecek...

Haydi gel — başlayalım——

2.

"İlişki nedir?" diye sordun, ben de "Birlikte birşey yapmaktır" dedim. Örnekler de verdim galiba, 'birlikte yapma'ya.

Biliyorsun, bu bir ülkü — pek gerçekleşmeyen, ya da pek az gerçekleşen: 'Birlikte birşey yapmak'... Ama gerçekleşiyor, bazen — pek ender. — Ne mi oluyor o zaman?

Şöyle birşey herhalde: İki kişi, her biri kendi yaşamlarından gelen ayrı ayrı, çok farklı zorunluluklarla ulaştıkları bir noktada, karşılarında birden ötekini buluyorlar — bir anda, karşılıklı; aynı anda, bulduklarını —ve ötekinin de bulduğunu; bulduğunu da anladığını— anlıyorlar. Birşey oluşuyor o zaman : o iki kişiden (sanki) ayrı, farklı; onlara bağlı olmayan, hatta onların elinde olmayan birşey : ayrı, farklı varlığı olan, kendi yolunu da artık (sanki) onlara aldırmadan yürüyecek birşey — bir ilişki...

Hep bu değil miydi derdimiz, senin ile benim — ayrı ayrı, farklı yaşamlarımızda?

Peki, o iki kişinin 'birlikte yapma'ları nerede kalıyor, bu 'ilişki' denen şey kendi yolunu kendisi yürüyorsa, kendisi yürüyecekse? O iki kişi n e 'yapıyorlar birlikte'?

O i l i ş k i y i yapıyorlar, tabiî ki; ama o ilişki g e n e d e onlardan ayrı, farklı birşey olmak zorunda — öyle de oluyor. — Nasıl oluyor bu?

Çok karışık iş; ama anlayıp anlatmağa çalışayım sana:-

İlişki o iki kişiyi gerektiriyor; ama o iki kişi hiçbirzaman (—pek ender bile dememeli mi?) tam o kişiler olarak gelemiyorlar, giremiyorlar, ilişkiye : herbirinin bir sürü yükü var, taşıması gereken; bir sürü yüzü var, takınması gereken. Kendi dışındakiler, bir de, sahtelikler, geliyor, giriyor ilişkiye.

Kendi dışı; hele, sahtelik — öldürücüdür bunlar ilişki için...

Şuna benzer birşey söylemeğe çalışıyorum:-

İki kişi, ilişkilerini, onu o l d u r a c a k kadar kuramazlar; ama ö l d ü r e c e k kadar bozabilirler, yaptıklarıyla. Bir de, kendi hâline bırakırlarsa, kurur gider ilişki — kendi kendine, ölür.

Şundan dolayı: İlişkinin uçlarında o kişiler vardır yalnızca — o, *o* ilişkidir; *o iki* kişinin ilişkisi... Biriciktir. — Oysa, o iki kişinin daha bir sürü ilişkisi vardır, başka kişilerle. İşte, bu öteki ilişkiler, o kişiler yoluyla hep bulaşırlar onların ilişkisine — o zaman da ilişki saflığını yitirir, katışık hâle geler : bozulur, yozlaşır, ölür.

Demek ki, ilişki o iki kişinin yaptıklarıyla olamıyor; ama onlarsız da olamıyor — o iki kişinin kendisini sürekli bilinçlendirmelerini, yapmalarını, kurmalarını; başka, yabancı şeyleri de sürekli ayıklamalarını, engellemelerini, uzak tutmalarını gerektiriyor.

3.

"Nereden bildin benim ben olduğumu?" diye sordun bana, sonradan.

O günü çok iyi anımsıyordum —hâlâ da anımsıyorum— anlatmağa çalıştım sana:-

Bir yazsonu akşamüstüsüydü; kırlangıçlar yuvalarını arıyorlardı. Biz —sen ile ben, bir de, bir 'toplantı masası'nda 'iş' konuşmakta olduğumuz birisi— oturuyorduk. Sen ile ben karşıkarşıya; o birisi, masanın başında, benim solumda, senin sağında... Üçümüzün de önünde birer içki bardağı vardı— ne de olsa 'iş' konuşuluyordu!...

O birisi 'iş'le ilgili birşeyler anlatıyordu. Ben sana baktım. Sen, önüne bakıyordun. Sağ elinin işaret parmağını, bardağının kenarında hafifçe gezdirdin. Gözlerin, bir an, daldı; parmağın da durdu. Birşey düşünüyordun, birşey anımsamıştın — orada değildin artık; odadan çıkıp gitmiştin...

Yavaşça geri dönüp, bardağını yeniden kavradığında, hâlâ önüne bakan gözlerinde daha önce hiç görmediğim bir güzel hüzün gördüm.

Bugün ancak kavramlaştırıp 'güzel' ile 'hüzün' sözcüklerine başvurabiliyorum; ama o gün gördüğüm, nitelenemez birşeydi : dışavurulmamış bir iççekiş gibiydi — ama görebilmiştim onu.

Sonra, başını kaldırıp, önce bana, sonra da, hâlâ konuşan o birine, bakmuş; yüzünü yeniden takınmıştın. Ama ben, o dar arada, görebilmiştim, gördüğümü:-

Sen, sendin.

Bunu konuştuğumuz o gün, anlatmıştın bana, nereye gittiğini, neye daldığını, neyi düşündüğünü — çok sonra (ancak bir kez) birlikte de gidecektik, oraya—

"Kırlangıçlar—" demiştin : "akşamüstü olmuştu. Gürültüler dinmiş, kırlangıçlar işitilir olmuştu. Ben de eski yerimden buraya gelişimi düşünmüştüm — o eski yerde de işitilirdi kırlangıçlar."

Demek yanılmamıştım, o zamanlar, gözlerinin o dalışını görerek; bunun, kendine bakan bir bakış olduğunu anlamakta.

— Ama, nasıl görebilmiştim bunu?

Nasıl anlamıştım?

4.

"Ya sen?" diye sormuştum, ben de sana:-

"Kapalı bir kutu — içinde ne var?" gibi bir benzetme kullanmıştın, sen de benimle ilgili ilk izlenimlerini anlatırken.

Senin, farkında olmadan bana gösterdiğin o s e n, işte, senin "içine bakma" merakını duyduğun b e n ile, aynıydı : ikimizin de kendilerimizi içinde gösterebileceğimiz; ötekini de içinde görebileceğimiz, o üçüncü:-

İlişki...

Sonra sen de sormuştun bana, ilişkiden ne beklediğimi. Sana, hemen, kolayca cevap vermiştim. — Oysa, kendimi ne yapmak istiyordum; bilmiyordum.

Tek bildiğim, önümüzdeki yaşam zamanında, eylem uzamında, neler olup-biterse bitsin, neler yaparsak yapalım, bunların benim elimde olanları, hep sana yönelik olacaktı — seni bilecektim, yalnızca, anlam ve amaç olarak.

5.

Du bist es : Wim Wenders'in Berlin Üzerinde Gökyüzü filminden gelme (aslında filmi galiba daha sonra görmüş; 'kitabı'nı okumuştum) bir sözdü (— Peter Handke'nin), sana seslenmek için seçtiğim:-

Sensin o —
O sensin —
Sen o'sun...

Bunları sıraladıktan sonra, şöyle yazmışım:-
"İnsanın dili yoksa, hiçbirşeyi yoktur : zaten şu ya da bu biçimde bir dili olmayan insan, yoktur — ya da insan değildir..."

'Dil'in en temel sorun olacağı belli oluyordu—

Birşey —bir ilişki— başlatıyorduk; ama, ne kadar yetebilecektik buna — 'anlam'larımız, 'anlama'larımız, 'anlatma'larımız 'anlaşma'ya ne kadar yetecekti?...

Deneyecektik—

Bundan da önce, sana, "İnsan sözdür—" demişim:-
"Nasıl anlatsam bunu sana?...
Şu yolla mı: İşte, bak, sana b u s ö z ü anlatmak için elimdeki, yine, s ö z...
Yetmez : eylemi de hesaba katmak zorundayım — eylem de a n l a t ı r, çünkü..."

Artık sözlerimiz eylemlerimize, eylemlerimiz de sözlerimize ışık tutacaktı — yani, a n l a m verecekti...

— Bir not da, şöyle:-
"Sen'sin :
sonuncusuna dek,
hep—"
İşte——

6.

"Birçok şeyi konuşmamız gerek" dedin.

Haklıydın: Önümüzde, sanki, çok zorlukla seçebildiğimiz, içinde nelerin bulunduğunu ise neredeyse hiç bilmediğimiz bir yeni alan açılmıştı — daha önce hiçbir insanın dolaşmadığı bir 'balta girmemiş orman' gibi... 'Kâşifler' oluyorduk : ilk kez 'keşfedilecek' bir bölge vardı önümüzde.

Zaten, ta en başta (hatta, bir 'ilk tümce' olsun diye) şöyle düşünmüştüm:-

İlişkide neyin ortaya çıkacağını, ilişkiye giren kişiler önceden bilemezler—

Bu yüzden, iletişmemiz —anlamamız, anlatmamız— çok önemliydi : ancak biribirimizden alacağımız anlam verileriyle yürüyebilirdik bu alanın içinde, onu yavaş yavaş öğrenmek, tanımak, bilmek için. Çünkü, aslında ('alan' / 'orman' / 'bölge' eğretilemesinin yetersiz kaldığı nokta da bu:) onu kendimiz —sen ile ben— en baştan kuracaktık; biz onun içinde 'yürüdükçe', 'dolaştıkça', 'gezindikçe' varolacak bir 'yer'di orası : biz biribirimizi tanıyıp öğrendikçe bilinir olacaktı o da.

İlişkinin ne garip birşey olduğunu görüyorsun : ancak bilinmesiyle varolan bir bilgi nesnesi...

Ama biz —ben ile sen— de öyle 'nesne'ler değil miyiz — kişi, zaten, 'baştan' olan; ama 'sonradan', yaşadıkça oluşan bir 'şey'se, kişi ilişkisinin aynı garipliği —hem de 'iki kez'— taşıması, anlaşılır birşey değil mi?

Bu yüzden, bu içinde bulunacağımız 'yer'i, biribirimizden alacağımız anlamlarla bilecektik — öğrendikçe de, onu, kuracaktık.

Birlikte, bildikçe...

7.

İlk buluşmalarımızdan birinde, sana şuna benzer birşey söylemiştim:-

"Şimdi yapmamız gereken, yalnızca ikimize özgü, bir y e n i d i l geliştirmek, kurmak, yaratmak — öylesine ki, bir üçüncü kişi, bizim biribirimize söylediklerimizi işitecek olsa, bunlardan hiçbirşey anlamasın."

Sen, o herzamanki, kavramağa çalışan, hayretli bakışınla baknuştın yüzüme — çok sonra da, ilişkimizde epey ileri bir noktaya geldiğimizde, bana, bu söylediğimi anımsatıp, "O gün ne kastettiğini anlamamıştım; şimdi anlıyorum" demiştin.

Gerçekten de, sonradan, bizim biribirimize iletilerimizi rastlantıyla işiten birileri olmuştu; söylenenleri de tamamiyle yanlış anlamışlardı.

(Ey Okur : sen de bunu aklından çıkarma, burada yazılmışları okurken : yanlış anlaman işten bile değil; hatta, doğru anlaman, neredeyse, olacak iş değil...)

Jeder Mensch ist ein Abgrund. Es schwindelt einen, wenn man hinabschaut.

Büchner
Woyzeck

Her insan bir uçurumdur. Başını döndürür kişinin, gidip aşağı bakınca.

8.

"Elele yürümek — bunu yapabilecek miyiz?" diye sormak istemişim sana:-

Herhalde —galiba Kemâl Demirel'den yıllar önce işittiğim; belki onun kendi sözü olan— o sözü anımsamıştım: *Sevgi, iki insanın biribirlerinin yüzlerine bakmaları değil, birlikte aynı yöne bakmalarıdır.*

Elele tutuşma edimini düşün — bunu, en başından başlayarak, kendiliğinden, doğallıkla, hiç yadırgamadan yapmıştık : benim sağ elim, senin sol elin; tıpatıp, içiçe, sımsıkı... Öyle olurdu ki, sokağa, yürümeğe çıktığımızda, ellerimiz sanki kendiliklerinden bilirlerdi tutuşmaları gerektiğini; aynı anda da, karşılıklı, biribirlerini bulup, kavuşurlardı.

Bu, biribirimize iletmekte olduğumuz anlam(lar)ın bir tür odak noktasıydı — sanki, ilişkimizin, somut, fiziksel, hatta 'duyumsal' temeli...

Ve tabiî, 'yürümek' — bu konuda kafamı nasıl bozmuş olduğumu biliyorsun : y ü r ü m e — b i r l i k t e yürüme... — Daha ulu birşey bilmiyorum. — Sevişmek bile, bütün yakınlığıyla, yüceliğiyle, güzelliğiyle; ama, patlayan ve sönen tutkusuyla, heyecanıyla, doyumuyla, birlikte yürümekten daha üstün değil — hele, bir de, birlikte gidilecek bir yer (bir amaç, bir erek) varsa...

Yürüyüş —

Ne kavram ama!...

9.

Fısıldayacağız biribirimize
Olduklarımızı, oldurduklarımızı
Sınayacağız biribirimizde
Olamadıklarımızı, olduramadıklarımızı

diye yazarak seslenmek istemiştim sana — okumuşsundur, sanıyorum.

Berbat —yani 'felsefî'— bir şiir parçası, işte (böyle şeyler yazma eğilimim çok güçlü, bilirsin); ama, düşünülebilir gene de:-

Birşeyler olduracaktık : kendimiz de olarak, olduracak — oldurdukça da olacaktık; ama, bir o kadar da olduramadıklarımız çıkacaktı ortaya; dolayısıyla da, olamadıklarımız... — Onlar da, oluşacaktı.

Bütün bunların toplamı olacaktı, ilişki — 'iyi'siyle de 'kötü'süyle de : yani, olabilenleri kadar, olamayanları ile de — hepsi, birlikte...

— Bu yüzden, en başta, sormuştum sana, "Bana hep doğru söyleyeceksin, değil mi?" diye — sen de, duraksamadan, "Evet" demiştin—

Bu, oluşturacağımız o 'özel dil'imizin temeli olacaktı

— ya da, olamazsa —olduramazsak—, o da, olamayacaktı...

10.

"Korkuyorum — aynı şeyleri yeniden yaşamak istemiyorum" dedin: Önceden başkaları ile birlikte yaşadıkların vardı tabiî ki anılarında : onlar, şimdi, yaşamaya girişme durumunda olduğun 'yeni'ye, sanki, bulaşan, 'eski'lerdi.

Oysa ilişki, ne kadar uzun sürmüş olursa olsun, sanki hep 'yepyeni' olmak zorundadır: Yeniliğini yitirip, bir kez, eskilerin yinelenmesi hâline girerse, hiçbirşeye de yaramaz duruma düşer.

Ey gönül, bu söz, kırık dökük geliyor. Bu söz incidir, ...

...

Ey inci kırıldığına acıma.. kırılmakla parlıyacak, apaydın olacaksın!
Böyle o kırık dökük söylenecek.....

...

Ey âşık, senin de suçun belli oldu.. artık suyu, yağı bırak da
kırık dökük bir hale gel!

Mevlânâ
Mesnevi (İzbudak, IV 341-46)

11.

"Sevgi nedir?" diye sordun.

Ben de şöyle dedim:-

"Sevgi, birşeyin farkına varmak; sonra da, bir karara varmaktır."

İki 'varma'nın çakışması...

"Birincisi" dedim, "bir 'fon' gibidir: Birgün, bakarsın, yaşamının içine örmeğe çalıştıklarının, yaşadıkların arasındaki bağlantıların, tek tek düşündüklerinin arkasından, birden, bir perde kalkmış, daha önce hiç görmediğin bir 'fon' çıkmış ortaya.

O 'fon', hem önündekilere ışık verir, hem de oluşturduğu arkaplanla, onların 'açık-seçik', 'net' görülmelerini sağlar.

— Bu 'fon', öyle, bir 'yerde' de değildir: Bir açıdan, alıştığımız gökyüzü gibidir — herşeyin arkasında gök yok mu zaten?... — İşte, o da, bir an gelip farkına varılan gökyüzü gibi, biz bilmeden, nasıl olmuşsa, gelmiş, herşeyin arkasına yerleşmiştir."

Sen bu 'hiçbiryerde olmama'yı şöyle de anlayabilirsin:-

Önünde hiçbirşey bulunmayan bir 'fon', tek bir belirsiz yüzeydir — oysa birşey, ancak bir 'fon' önünde belirgin, seçik, 'net'tir — öte yandan, bir arkaplan, tek başına 'flu' bile değildir : birşeyin 'flu' olması için, bir başka şeyin 'net' olması gerekir — tek başına birşey ne 'flu' ne de 'net'tir.

İkincisi de buna bağlı: Varılan o karar, o farkına varılana bağlıdır.

Orada, ama, farklı bir edim gerekir:-

'Karara varmak' — 'karar', nedir : "Tamam / işte bu / bunu yapacağım / yapmak istiyorum / sonuna kadar / ne olursa olsun / sonuna götüreceğim / tam, istiyorum /bu, işte..." gibi birşey.

'Sevmek' ile 'karar vermek' —'sevmeğe karar vermek'— sana garip, hatta itici geliyordu, biliyorum; ama, 'sevgi'yi, 'içine düşülen', kişinin elinde olmayan birşey olan 'sevi'den ayırmanın başka yolu yok—

'Aşk', çünkü, önemsiz; giderek, değersiz birşeydir : kişinin 'başına', nedensizce; hatta, nesnesizce 'gelir' : n e d e n şu kişiye âşık olmuşsundur; k i m d i r, âşık olduğun — belirsizdir— çünkü, yalnızca bir 'etkilenim', bir 'tutku'dur — işte : bir tutulmuşluktur...

Sevgi ise dünyanın en önemli; giderek de (enderliğinden mi acaba—herhalde...) en değerli şeyidir — çünkü, kişinin bilinçle ve tam da belirli bir kişiye yönelik, bulunabileceği en yoğun ve en yalın —anlamlı; amaçlı— eylemidir.

Düşün: Sevgi, eylemdir.

GÖZLERİ

Sanki hiçbir şey uyaramaz
İçimizdeki sessizliği
Ne söz, ne kelime, ne hiçbir şey
Gözleri getirin gözleri

Başka değil, anlaşıyoruz böylece
yaprağın daha bir yaprağa değdiği
O kadar yakın, o kadar uysal
Elleri getirin elleri
Diyorum, bir şeye karşı komaktır günümüzde aşk
Birleşip salıverelim iki tek gölgeyi

Edip Cansever
Yerçekimli Karanfil (1957)

12.

"Beyinlerimizi biraraya getirebilir miyiz?" diye seslenmişim sana, en başlarda; çok sonra da, şuna benzer birşey söyledim: "Cinselliğin ancak birçok başka varoluş düzeyinde kurulmuş anlaşmalar üzerinde oluşabilecek bir anlamı olabilir."

C i n s e l l i k—çok garip bir yer tutar ilişkide:-

Hem çok önemli —şiddetli, acılı— bir ağırlığı vardır; hem de, neredeyse sözü edilmeğe değmeyecek —geçici, uçucu— sonuçları : bir ömür boyu da taşıyabilirsin, bir cinsel yaşantının anısını; sabah aldığın duşun suyuyla akıp gidebilir de...

Demek ki önemli olan kendisi değil — 'memeli hayvan fizyolojisi'ni içeren; ama, onun altında da üstünde de, insan —daha doğrusu, kişi— olmanın anlam kaynaklarına ulaşabilen kökleri ve onların üstünde uzayabilecek dalları, yeşerebilecek yaprakları olan bir oluşumu olmalı.

Bu yüzden düşünmüştüm, senin ile benim 'beyinlerimizle sevişebilme' olanağını

— olanaklı olmalıydı, bu...

13.

Sana, "Yaşamıma ne anlamda ve ne kadar gireceğine — nereme yerleşeceğine— kendin karar vereceksin" dedim.

Biliyorsun : ben 'bekleyen'dim — ama bir dengesizlik çıkıyordu ortaya sanki: S e n karar vereceksen, b e n ne yapacaktım?...

Bu, sonradan da birçok soruna kaynak oldu : 'dengesizlik' şuna benzer birşeydi: Ben —garip ya işte— hep t a m olarak kararlı olmuştum; o zaman da, s e n d e n kararını vermeni 'beklemek' durumunda kalmıştım — işte, 'denge' yeniden kurulsun diye...

Bu hep yeniden belirir ilişkide:-

İki kişiden birinin bulunduğu yerde bir 'ağırlık' oluşunca; dolayısıyla da, öteki kişinin 'kefe'si 'hafif'leşince, ilişki 'kaykık'laşır : onu 'düzeltmek' için birşeyler yapmaları gerekir kişilerin — en azından birinin; en iyisi, ikisinin birden, birlikte...

— Demek, aslında, temel bir yanlış vardı, söylediğimde : sen de ben de, hem benim hem senin yaşam(lar)ı(mız)a ne anlamda ve ne kadar gireceği m i ze, kendi m i z, 'karar' verecektik...

14.

Sana kendimden birşey getirmiştim.

Biryerde oturuyorduk, konuşarak. Nasıl olduysa, garsonlar masayı toplarken, getirdiğimi de alıp kaldırmışlar. Çıktık. Bir araca tam bindik ki, senin aklına geldi — çantana bir baktın, ve hemen, "İniyoruz" dedin. İndik. Geri gidip bulup aldık sana getirdiğimi; araç sırasına geri döndük.

O, kesin, "İniyoruz" demen, belirleyiciydi — içime ışık dolmuştu, sen bunu söyleyince—

Herşeyi, apaçık, ortaya koyuyordu:-

Önem veriyordun — benim olan; benden sana gelen, önemliydi senin için — kararlıydın:-

En temelidir bu, ilişkinin : önem vermekte kararlı olmak.

Bunun önemi de, hiçbir öndüşünce taşımamasında : öyle, kendiliğinden, oluşuvermesinde; sanki, hiç düşünülmeden, hesaplanmadan, amaçlanmadan, yapılıvermesinde.

İlişkinin kendisi gibi...

15.

"Anladım" dedin, "—bana hep içinde kendin olan şeyler veriyorsun. — Ben de şimdi düşündüm, sana verebileceğim birşeyi."

"İçinde sen olan..."

"Evet", dedin "—merak ediyorsan söyleyeyim..."

"Hayır" dedim, "alana kadar merak etmek daha güzel."

16.

"Nasıl oldu da hepsini verebildin bana?" diye sordun, sana yaşamımın en önemli şeylerini teslim ettiğimde — sonra da, güzel bir deyimleme de buldun, bunu yapabilmiş olmamı nitelemek için : "paldır-küldür; yavaşça" dedin, benim için.

Doğruydu.

İlişki ancak öyle kurulabilirdi : 'paldır-küldür'; hiçbirşey düşünmeden —hiçbirşeyi öndüşünmeden—, hesaplamadan, girişmek birşeye — ama, 'yavaşça'; kararlılıkla, dikkatlice, özenle...

Ya da, ters taraftan: O 'yavaşça'lık (yoksa "sessizce" mi demiştin?) uzun yıllar sürmüş bir —zorunlu— birikimin sonucu; o 'paldır-küldür'lük de, verilmiş anlık bir —kesin— karardı — ancak öyle...

Öyle olabilirdi, ancak.

17.

İlişkide bilginin yerini düşünürken, şöyle bir sonuca vardım:-

İlişki için 'bilgi' değil, 'bilememe' bilinci gereklidir—

Şunları düşün:-

1) Kişi kendini 'tam' olarak bilemez.

2) Kişi, öteki kişiyi 'tam' olarak bilemez.

3) Kişi ilişkisi, ancak, iki kişinin biribirlerini 'tam' olarak bilememe bilinçlerinin karşılıklılığı ve sürekliliği üzerinde, olanaklıdır.

Buradaki 'tam'a dikkat et:-

Bu, sürekli bir bilgi eksikliği bilincini gerektirir : sen de ben de hep t a m olarak bilmeliyiz ki biribirimizi hiçbirzaman t a m olarak bilemiyoruz — işte, ilişkinin kendi 'ontolojik' garipliği kadar garip bir 'epistemoloji'si var...

Anlamak mı yok öyle şey yaşarken
Tanımadınızsa.

Behçet Necatigil
MASK, MASKE (1960)

18.

"Öyle en baştan biryerde yoktur ki sevgi; sonradan oluşur, olur", dedin bana.

Ben de, 'oluşturma' düşüncemi anlatmağa çalıştım sana:-

'Olma' ile 'oluşturma' : bunların arasındaki yolu bulmak zorundaydık — ya da, bunların buluştukları, bağdaştırılabilecekleri yeri bulmak...

'Olmak' çünkü, bir edilgenlikse —'başına birşey gelmek'se—; 'oluşturmak', bir etkenliktir — 'gidip birşey yapma'dır — ilişki, ikisini de içerir : her durumda kişilerden biri etken, öteki edilgen; bir adım sonra, öbürü etken, beriki edilgen...

Yani, sürekli oluşturulacak bir olma...

— Şöyle düşün: Nasıl 'aşk' denen şeyin e n s o n temeli ve nedeni yoksa, kişi de belirgin bir temel ve neden aramaksızın bir kişiyi sevmeğe karar verebilir — kendi dışından yönlendirilmeksizin, içinden çıkarak yönelebilir.

Peki bu, yapmacıklı —yapay, giderek sahte— olmaz mı?
— Hayır : yeter ki kişi gerçekten y a p s ı n — kurar o zaman sevgiyi; sanki, yoktan vareder...

(— İlişkimizi böyle yazmam —yazı konusu etmem— seni tedirgin eder mi, eder miydi, ediyor mu, bilmiyorum; benim için de çok zor, böyle yazmak — ama, başka türlü nasıl yazabileceğimi de bilmiyorum — herhalde hep bir miktar kopuk, bölük-pörçük, atlamalı zıplamalı olacak, oluyor, yazdıklarım —

ama yazmak da zorundayım
ancak, da
böyle—)

19.

Şöyle yazmıştın bana, ilişkimizin başında:-

"Beni alıp huzuru bilen güneşin en güzel batışını seyretmeye götür buralardan... — Beni alıp güneşe götür ki son bir kez daha yanayım..."

Götürdüm. Birlikte seyrettik batışını — o gün, o akşam — öncesi, sonrası — — nasıldı

Yazamıyorum

— Sonra

ne oldu——

"Ama sadece beni götür—" diye eklemiştin, arada.

Ne yapabilirdim ki — bütün kendimi götürdüm seni götürürken; o 'kendim'de de, ne çok birikmiş bozukluk, ne çok kendime aykırılık, ne çok saçma-sapan takıntılar, vardı — biliyorsun; öğrendin, onları, yavaş yavaş, beni tanırken.

Tanıdın.

"Sadece beni" işte — önemli olan oydu, başka değil...

Tanıdın.

— Sonra...

—— Şimdi, 'mutlu', mu, olmalıyım

20.

Gelmeyeceğini bilerek bekleyecektim artık seni—
öyle, bekliyordum...

Dedim ki, keko bene eyle geliy ki, sen bu Kanada kazına yavaş yavaş gönül vermysen. Ben diyem ki, beyle bir işin sonu eyi bir son olmaz babo. Bu iyidir, hoştur. Dahi gözeldir. Fekat gidicidir. Ben diyem iş bitende bu kız geder, ama senin sevdan getmezse, karalır da içine çökerse, ne edersen babo. Sana akıl vermiyem. Aklıma geleni söylüyem. Biz ki, birlik ekmek yemişik. Sonra demeyesen ki, lo ben göz göre göre sevdaya gettim. Siz bene demediniz. Aklımı çelmediniz. Ama ben diyem babo. Gayri sen bilirsen. ...

...

— Gideceğini biliyorum. Yalnızca bir ay var önümüzde. Sonra gidecek. Belki, sen haklısın. İstersen adını koymayalım. Dedim ya, hepsi bir ay işte. Gidecek. Yenerim yüreğimi ben. Merak etme.

Tuğrul Çakar
En Uzaktaki Gri, "Saklanmış Mektuplar 3" (1985) Ankara 1995

21.

"Seni ararım; bulursam, ne iyi — bulamazsam da, ne yapalım, bulamamışındır." Böyle dedin bana:-

İlişkinin bir aşaması çıkıyordu ortaya yavaş yavaş : senin ile benim birlikte olduktan sonra, yeniden birlikte olmamıza kadar geçecek süre içinde, birimizin ötekini araması:-

' A r a m a k' — ne söz, değil mi?

Hani, biryerden dönecektim; sana saatini de söylemiştim; gelince senin notunu buldum: "Daha gelmediğini bile bile aradım — öylesine, işte..." diyordun — içim ışıldadı:-

İşte tam da buydu 'arama'nın özü — 'buluna'mayacağı bilindiği zaman bile, aramak...

— Çok önceleri de, "Hep böyle oluyor—" demiştin, "ne zaman seni düşünsem, sen beni arıyorsun."

Öyleydi : nasıl açıklanabilir, bilmiyorum; ama garip bir ulaşım (iletişim, iletişme?...) vardır, ilişkideki iki kişi arasında. Sanki, aralarındaki uzam farkını yokeden birşey — karşılıklı olarak biribirlerini düşünmelerinin ikisinin de bulunmadıkları bir yerde, buluşması, gibi...

(Geçenlerde, bir kırtasiyecide, bu Defter için bir fotokopi çektiriyordum. Telefon çaldı; kırtasiyeci açtı, konuştu : çok içten bir konuşmaydı. Kapatınca, benim soran bakışlarıma yanıt verdi: "Babam — her akşamüstü aramamı bekler; ben aramazsam da, kendisi arar; ben de, işte, arayamazsam, bilirim ki, o arayacak." — Şaştım kaldım, böyle bir baba-oğul ilişkisinin hâlâ olanaklı olabilmesine — Hasan Dayı'yı anımsadım — sen, anımsı— — — Hayır...)

— Ve, ' b u l m a k' — bu da, ne söz...

22.

"Seni bekliyorum" dedim sana — sonra düşündüm:-

Acaba, temelde, her ilişki, hep, bekleme değil mi — buluşma, kavuşma, 'halvet' olduğunda bile, bir gelememişlik, ulaşamamışlık, erememişlik yatmaz mı her ilişkide?

Bu durumu —karşılıklı olarak— bilinçlendirdiklerinde bile, ilişkide olan iki kişi —sen ile ben— hep —karşılıklı ve bilinçli de olsa— beklenti içinde olmazlar mı — olmayabilir miyiz— bu durum, hiç, bitebilir mi?

Bunu —bu durumdan çıkan bu soruyu — durumlarının sorunluluğunu— bilinçlendirebilirlerse —karşılıklı olarak—, belki...

23.

Sessizce, suskun ve kuşkulu, ama, anlamağa ve —olabilirse— kavuşmağa çalışmak için, geldin bana — epey sonra da itiraf edebildin, başlangıçtaki, sallantılı amacını; ama, "Önceden hesaplamamıştım bunu" dedin — nasıl olduğunu biliyordum bunun:-

İlişkide 'amaç'ın çok özel bir anlamı vardır : her bir adımında, 'yapılmak istenen' çok belirgin birşey içerir ilişki : kişilerden her biri ötekiyle ilgili birşey ister, bir hedef koyar, bir erek belirler, öyle bulunur eylemde — ama bu, 'hesap-kitap' sonucu değildir hiçbirzaman : o anda, kendiliğinden belirlenen birşeydir; öyle değilse de, yani gerçekten 'hesap' içeriyorsa kişilerden birinin ötekine ötekiyle ilgili yaptıkları, ilişki tamlığı içinde oluşturulamıyor demektir.

Bunu konuştuğumuz gün de, sen, "Dünyada öyle birşey yok ki" dedin.

"Tabiî — tam da bu yüzden denemeliyiz bunu" dedim ben de sana.

"Olamazsa — ya, hiç yapamazsak?" diye sordun.

"Biz de kırılırız" dedim.

— Dünyayı yeniden düzenlemeğe çalışacaktık:-

İnsanca özlemler dünyaya uymuyorsa,
bozuk olan dünyadır; insanca özlemler, değil...

24.

Çiçek —renk— getirdin, yalnızca yeşil olan bitkilerime—
Mayıstı— —

Demek istiyorum ki, sen de yalnızsın benim gibi
Biz ikimiz de yalnızsak... ve işte bu durumda
İki kişilik bir yalnızlık olmaz mı bizimkisi?

Edip Cansever
TRAGEDYALAR V, III (1964)

25.

"Benim için nasıl anlamlara geldiğini bilemezsin" dedim sana:-

Sanki, oramda buramda oluşmuş gedikleri dolduran; tıknefes kalmış yürümeme yeniden bir erek gösteren; sürekli hâle gelmeğe başlamış sıkıntılarının giderilebileceği bir dingin yer açan, birşeydi, senin ile olan ilişkim — bir huzurluluk odağı...

Bütün bunlar da bir sorun çıkarıyordu ortaya:-

İlişkimizi, yalnızca, kendim için mi istiyordum — yalnızca bir bencillik miydi bu?—

Bencillik:-

En eski düşünce dizgelerinden başlayarak 'Faydacılık'taki biçimine dek, 'mutluluk peşinde' olma ile birlikte, denklemleştirilmiştir, bencillik: İnsan mutluluk (haz, doyum...) peşinde koşar; bu yüzden, öteki insanları da genel olarak nesneleri de, kendisine verebilecekleri —onlardan alabileceği— 'fayda'nın (yararın, kârın...) açısından değerlendirir — yani, bencil bir gözle bakar, herşeye; dolayısıyla, eylemleri de, bu temel üzerinde işler; bencillikle de, anlamlandırılabilir, açıklanabilir.

İlişki ne oluyor, böyle bir bakış açısıyla?...

— Bu kuşku kurdu, kıpır kıpır, varolacaktı —varoldu—, sonuna dek...

26.

"Bildim" dedim sana, birgün, birden kavrayarak:-

"Sen, bana gelmedin; kendini, bana getirdin — 'Al bunu', dedin : 'ben bununla ne yapacağımı bilemiyorum; belki sen, bilirsin' dedin" dedim.

Sen de, "Öteki, kendimi götürdüklerim, beni görmediler" diyerek, dediğimi doğruladın.

Çok sonra, şöyle düşündüm:-

İlişkideki kişilerden her biri, öbürünü --sahiden; sahiciliğinde— görmeğe çalışmalıdır tabiî ki; ama, kendini de, ilişkinin bir ucunda bulunan 'birisi' olarak sürekli gözaltında tutmalıdır — her iki 'görme'yle ulaştığı bakışları da, sürekli, ötekine iletmelidir.

Ancak böyle bir bilgisel temel üzerinde sağlam durabilir ilişki.

27.

'Bilgi', gene!...

Ne önemi vardır ki, 'bilgi'nin ilişkide — b u n u, bilmeliyiz!?...

but that when light fails and this sweet profound
Paris moves with lovers,two and two
bound for themselves,when passionately dusk
brings softly down the perfume of the world
(and just as smaller stars begin to husk
heaven) you,you exactly paled and curled

with mystic lips take twilight where i know:
proving to Death that Love is so and so.

e.e.cummings
SONNETS-REALITIES III, Chimneys (Tulips & Chimneys, 1922)

ama ışık yitince ve bu tatlı derin
Paris dolunca âşıklarla,ikişer ikişer
kendilerine yönelmiş,günbatımı tutkuyla
getirince yumuşakça kokusunu dünyanın
(ve tam da küçük yıldızlar suskunlaştırırken
göğü) sen,sen tamıtamına solgun ve kıvırcık

gizemli dudaklar la götür alacakaranlığı bildiğim o yere:
gösterip kanıtla Ölüm'e ki Sevgi şöyle şöyle.

28.

Bana bir 'bilgelik' sözü aktarıp, bunu haklı bulduğunu söyledin — şuna benzer birşeydi:-

Kişi, başka bir kişi ile birlikte yapacağı h e r b i r şeyi iyi yapabileceği t e k b i r kişi bulamaz — farklı farklı kişiler ile iyi yapabilir, tek tek yapacaklarını.

Bu, 'gerçek' dünyaya 'uyum'u —'gerçekleri kabullenmeyi'— öngören bir 'bilgeliğin' vardığı bir sonuç olsa gerek. Aslında, o açıdan, haklı da — insanlar, zaten, uyguluyorlar bu ilkeyi.

İmdi — 'iyi yapma' kavramının bir tanım gereksediğini bir yana bırakırsak — bu ilkenin, uygulandığında, nasıl bir sonuca yolaçacağını düşün:-

Şu şeyini şu kişi ile birlikte 'iyi yaptığın' için, onun ile yapacaksın; bu şeyini de bu kişi ile; o şeyini de, o...

Yani, bölük-pörçük, eksik-güdük, 'yamalı bohça' gibi bir dizi ilişkiler sıralaması olacak yaşamın — ama, her bir 'parça'sı 'iyi yapılan'!

Bu düşünce temelden yanlış:-

Kişinin, tabiî ki, çok çeşitli düzeylerde, çok farklı niteliklerde, ayrı anlam çerçevelerinde; boyuna da değişen, inen-çıkan, başlayıp biten, dizi dizi ilişkileri vardır; ama, kişi, en içinde, sanki, 'özünde', tek bir kişi gerekser, ister, özler, en temelde:-

Ben, yalnızca, seni; sen, yalnızca, beni

—herşeyinle herşeyi yapabileceğin tek bir —bir, tek, o— kişi...

Bu bir 'ülkü' tabiî ki; öyle olmakla da, 'gerçekleştirilebilirliği' düşünülmemesi gereken birşey — yalnızca, ulaşılmasına çabalanması gereken bir 'sonul' durum.

Buna çabalayacaktık, işte...

Auch noch auf voneinander getrenntesten Schiffen ginge es für uns desselbige Weges stromaufwarts — weil unser dieselbe Quelle wartet.

R.M.Rilke
Lou von A-Salomé, Lebensrückblick (1934/1951) Ffm.1974, S.143

Biribirinden en ayrı gemilerde bile bizim için yol aynı olurdu, nehirden yukarı — çünkü bizi aynı kaynak bekliyor.

29.

Bak — bir raslantı değilsin sen : şu garip yaşamımın ulaşmak zorunda olduğu bir noktasın (—artık, 'noktaydın', mı, demeli?...)

Biliyorum ki bütünüyle sana yönelmişti yaşamım; belki, gerçekleştirilebilirlik 'derece'sinden hep kuşkulanarak, ama, bütünlüğünden —bütün olması gerektiğinden— emin olarak — kendi bütünlüğümü ortaya koyarak; senden de kendi bütünlüğünü isteyerek...

30.

Hani, "Seni birgün istersem, tamamiyle isterim" demiştin ya — bir de, "yalnızca kendime" gibi birşey söylemiştin — doğruydu...

İlişkinin neliğinde var bu:-

İlişki, kişinin ötekini istemesidir — böyle bir istemeyle başlar. Bu isteme —karşılıklı olduğunda— ilişkinin temelini oluşturur; onun sonraki gelişmesi de bu temel üzerine kurulur.
İlişkinin temeli, istenmesidir.
İlişki, varolması istendiğinde varolur.
İlişkinin varolması, istenmiş olmasıdır.

Buradan görüyorsun ki rastlantısal, öylesine 'olup-bitmiş' birşey olamaz ilişki — ya da öyleyse ve sahiden de bir ilişki oluşmuşsa, bu, bir k i ş i ilişkisi değil, bir b i r e y ilişkisidir. — Birey ilişkilerinden yüzlercesini kurar ve bozarız, hergün. Bu ilişkilerde karşılaştığımız öteki insan, başka insanlardan biridir — h e r h a n g i birisi; bir k i ş i değil. 'Yüzlerce' diyorum, çünkü birey ilişkileri, zaten, bizden —her bir kişiden— önce belirlenmiş biçimlerde kurulur ve bozulur. İlişkiye giren insanların onu istemelerini gerektirmeden; hatta, sormadan bile... Çünkü bu tür ilişkiler, toplumların işleyiş biçimlerinde temellenir; tek insanlardan ve onların istemelerinden bağımsız birer süreç olan bu ilişkiler de, ilişkiye girecek —giren— insan-bireylerin istemelerine 'aldırma'dan işler.

İnsanlar, bireyler olarak girecekleri ilişkileri isteyemezler — oysa kişiler olarak ancak isteyebilecekleri ilişkilere girebilirler. Girebilirler, çünkü onları zaten kendileri kurmak zorundadırlar — bu türden ilişkilerin daha temelini bile, kendileri —istemeleriyle— kurmak; ilişkiyi de, bu temel üzerinde oluşturmak zorundadırlar.

Kişi ilişkisi, istenmeden olmaz; istenmedikçe de, yoktur.

Sonradan, istenmeyen hâle gelmiş ama hâlâ sürüyorsa, artık kişi ilişkisi olmaktan çıkmıştır.

Die Welt ist fort, ich muß dich tragen.

Celan

Dünya çekti gitti, ben seni taşımalıyım.

31.

Seninle ilgili şöyle yazmıştım:-

"İçinde olduğu s a ç m a çatışmayı anlıyorum; ama, işte, s a ç m a olduğu için anlamak istemiyorum — ya da bunu çözmesini —gidermesini— istiyorum : ama, bu o n a bağlı — bana değil...

— Dil 'kullanımı' gene, temel fark : bir anlayabilsem..."

Sen de bunu okumuş, bir yıldız ile üç ünlemle, "anlama" konusunda düştüğüm çelişmeye işaret etmişsin.

Haklısın; bu bir çelişme — ama kaçınılmaz bir çelişme: İlişkinin yapısı gereği, herhalde:-

İlişkideki iki kişinin ilişkileri konusunda istediklerini ötekinden istemekten başka birşey gelmez ellerinden — kişilerden birinin istediğini, ancak, öteki kişi gerçekleştirebilir; bunun karşılıklılığı yoluyla da, ilişki, biçimlenir.

İlişkideki iki kişi, biribirlerinden birşeyler beklerler, isterler, umarlar : bunların amaçlanması kişilerden birinden kaynaklanır; yerine getirilmesi ise onu öbürünün gerçekleştirmesini gerektirir. Bu iki uç arasında da çeşitli eylem biçimleri oluşur:-

Zorlama, yalvarma, talep etme, rica etme, tehdit etme, yumuşatma, çaresiz bırakma, ikna etme, tepesini attırma, vb...

Bütün bunlar, kişilerden birinin, öteki kişi ü z e r i n d e bulunduğu eylemlerdir — yani egemenlik kurma, giderek, baskı biçimleri...

Bunlara ilişkide yer olmaması gerektiği şuradan belli ki, bütün bu eylemler tek yönlüdür; karşılıklı, değil : kişilerden birinden öbürüne yönelik : onu, 'nesne edinen' eylemler...

Öteki taraftan alırsak:-

Kişilerden biri, bu kez, öteki kişinin kendisinden beklediği, istediği, umduğu birşeyi, 'benimseye'bilir : onun baskısı olmaksızın, bunu yerine getirebilir — ama, bu da bir 'kabullenme', 'razı olma', 'boyuneğme' biçiminde oluşursa, sonuç aynı olur : egemenlik — yani, ilişkiye en aykırı konum...

İlişki olması; yani, karşılıklılık taşıması için, şöyle birşey gerekli galiba:-

Kişilerden birinin, öteki kişinin beklediğini, istediğini, umduğunu, o hiç beklemezken, istememişken, ummazken, gerçekleştirmesi — kendiliğinden, ve, onun için:-

Bir armağan, işte——

Sie werden sich hundert neue Namen geben und einander alle wieder abnehmen, leise, wie man einen Ohrring abnimmt.

R.M.Rilke
Cornet / Sancaktar (1899)

Biribirlerine yüzlerce yeni ad vereceklerdir ve hepsini yeniden alacaklardır biribirlerinden, yavaşça, bir küpe çıkarır gibi.

22.

"Sevgide hak olmaz" dedin; ben de, birşeyler anlatmağa çalıştım sana:-

'İlişki' ve 'hak' — hangisi, neden, nasıl, nereye kadar 'haklı' olabilir, ilişki içindeki kişilerden biri ya da öbürü, ötekine yaptığı, ya da ötekinin ona yaptığı, birşey açısından — ve olmayabilir?...
Bunlar, bilinebilir mi?...
Hele hele, yaşamadan önce—-
a priori!...
Yaşandıktan sonra bile—
a posteriori!!...

33.

Sana, "İlişkide bir kişinin ötekinden neler istemeğe hakkı olduğuna, ilişkinin kendisi karar verir" dedim.

Anımsıyorsundur: Bunun daha önce kendi kendime düşündüğüm biçimi, "O senden ne istiyorsa, sen de ondan onu isteyeceksin — Sen ondan ne istiyorsan, o da senden onu isteyecek" idi:-

Bu bir 'ülkü' (bir 'ideal durum', bir 'sonul erek') tabiî ki : yani, gerçekleşmesini beklemek zor; ama, kaçınılamaz — bunu gerçekleştirmeğe çalışmak zorundayız : hiçbirzaman gerçekleşmeyeceğini 'bilsek' de, böyle bir 'bilgi'yi reddetmek zorundayız; yoksa, bunun gerçekleştirilmesinde başarısızlığımız ("Eh, ne yapalım; gerçekleşeceği yokmuş..." da diyemeyiz), senin ile benim, yaşam(lar)ımızın en önemli işinde; dolayısıyla da, bir anlamda, b ü t ü n yaşam(lar)ımızda başarısız olduğumuz anlamına gelir — böyle bir başarısızlığı kabullenebilir misin?...

34.

Aradın, ama ben doğru-dürüst konuşamadım — "Etrafında birileri mi var?" diye sordun — doğru bildin...

Çünkü konuşma biçimim, senin ile benim, yanyana, başbaşa olduğumuzdaki biçim değildi.

İlişkide öyle olur, biliyorsun: Gerçek, sahici, som bir ilişki oluşuyorsa iki kişi arasında, her birinin konuşma biçimi de ona uygun hâle gelir : gerçek, sahici, som olur o da; başka hiçkimseyle konuşmadıkları bir biçimde, ama tam da kendi oldukları biçimde, konuşmağa başlarlar kişiler, biribirleriyle — dilin, yalnızca anlamını, ya da 'göstergeler düzeneği'ni (!) değil, biçimini bile belirlemeğe başlar ilişki.

Hele, kişilerden biri (bazen ikisi birden), zor konuşan, zorlukla konuşan kişi(ler)se, ilişkinin ilerleyen aşamalarında, dillerine ket vuran, onu yapmacıklı kılan herşey bir kenara atılmış olacağından, bülbül kesilir(ler)!...

Senin, sahici, içten sesini, kulağıma birşeyler fısıldarken, işitmek, ——

,O thou to whom belong
the hearts of lovers! — I beseech thee bless
thy suppliant singer and his wandering word.

e.e.cummings
EPITHALAMION 3, **Tulips & Chimneys** (1922)

,Ey sen sahibi
sevenlerin yüreklerinin! — Yalvarırım sana, kutsa
yakaran şarkıcını ve onun gezgin sözünü.

35.

"Haydi gel de sarılışıp —burunlarımızı çekerek— yatalım senin ile" dedim : ikimiz de hastaydık:-

Çok garip bir yanı çıkar ortaya ilişkinin, kişilerden biri — hele, ikisi birden!— hastalanınca : buna 'bakım' denir.

(İngilizce'nin ilginç bir anlam bağlantısı, *care* sözcüğüne hem 'birisine bakmak', hem de 'birisi için tasalanmak / birisinin kişi için önem taşıması', giderek, 'birisini sevmek' anlamlarını yüklemesi. — Heidegger de Almanca *Sorge* sözcüğünden benzer anlamlar çıkarır — en azından, 'hastaya bakma' anlamı vardır *sorgen*'de (: "*Fürsorge*")...

Türkçe ise, inanılmaz bir bağlantı kuruyor, 'hastaya bakma' edimiyle : kişinin 'gözü üzerinde' olur hep 'baktığının' (: 'yoğunbakım'...); 'birisine bakmak' da, onun için — iyileşmesi için— neler gerekiyorsa, onları ona yapmaktır (: 'Hastabakıcı'!).)

— Sen de, gidip biryerlerden Ihlamur çiçekleri almışsın : berbat nezleli/gripli burnumla —nasıl olduysa— kokusunu aldım; masanın üstüne, açığa —başka bir işe yarayamayacak bir 'armağan' kabının içine— bir tutam, bir demet koydun — ortalarına da, kış başında canlı tutmağa çalıştığımız ama küçücük meyveleri dallarından boyuna dökülen Biber'in attıklarından bir süsleme yapmayı da unutmadın :

—şimdi burada duruyorlar — siyah, sarı, kırmızı — senin elinden...

36.

Sonra, "Benim özgürlüğümü kısıtlama—" dedin.

— Bu çok temel (benim için en temel) belirlemeydi : ilişki, ilişkideki kişilerden birinin —hele, ikisinin birden— özgürlüğünü kısıtlıyorsa, hiçbir değeri yok demektir — hatta, tam bir değersizliğe düşmüş, demek...

İlişki, iki kişinin, biribirlerinin özgürlüklerini korudukları bir çerçeve olmalı — ilişkinin 'dışı'na karşı, tabiî; ama, belki bundan da önemlisi, 'içi'ne karşı, yani kişilerin biribirlerine karşı...

Ama, nasıl?...

37.

"Birisine bağımlı olmak, onu bağımlı kılmanın bir biçimi olabilir" demiştim sana (bir başkasıyla ilgili olarak); sen de epey sonra, "Sana tutuluyorum" diyerek, sana söylediğim bu sözü anımsattın. "İstediğin kadar tutul ve tutun bana" dedim ben de sana—

'Aşk' / 'tutkunluk' / 'sevgi' : bunları çok iyi ayırdetmeliyiz, ilişkimiz içinde:-

'Aşk' ile 'sevgi' üzerine birşeyler yazdım biraz önce; şimdi, şu 'tutkun olma'ya gelelim:-

'Tutkun'uz tabiî ki —

ben sana; sen bana — ama, bak, Türkçe neleri açıkediyor:-

'Tutacağız' biribirimizi—

'Tutunacağız' biribirimize—

'Tutkuluyuz' biribirimize——

38.

Bir garip kelebek (pervane?) kanadı bulup getirmiştin bir-yerlerden — öteki defterlerden birinde duruyor.

O sıralarda küçük bir hırlaşma içindeydik — bu 'kelebek' işi de bir tür eğretileme hâline gelmişti, atışmalarımızda — 'kırılganlık' eğretilemesiyle birlikte.

Sen, birgün, şiirsel yazışınla, "...hiç bilemeyeceksin neden kırılgandır kelebekler... Suçlu olmuş olacaksın..." sözlerinin geçtiği bir sayfa yazmıştın bana, "Seni seviyorum" diye sona eren; ben de, şöyle yanıtlamıştım bunu:-

"Çok iyi bilirim 'kelebeklerin neden kırılgan' olduklarını : k e l e b e k olmayı s e ç t i k l e r i n d e n...

Beni 'sevdiğini' söylerken ne söylüyorsun — asıl 'bilemediğim', bu..."

Sen, enfes bir üç sayfa yazmışsın, bunun üzerine, defterime — hepsini buraya almak isterdim; ama, yalnızca ikimize ait şeyler var içinde; alamıyorum.

Şunu alınama belki izin olabilir:-

"Bir kadın 'seni seviyorum' derken aslında 'yüreğime bir çizik attın ve bu yüzden 'seni öldürebilirim' demektedir." diyordun.

Bu 'öldürme' işini daha önce de işitmiştim — şimdikinden daha fazla anlayamadan — belki, işte, asıl 'suçlu' olduğum nokta, bu anlayışsızlığımdı...

Şimdi, ne diyebilirim ki——

39.

Galiba önce ben bir eğretileme atmıştım ortaya : "Martı'sından kopmuş bir Tüy", diye — sonra da sen, bunun 'çeşitlemesi'ni yapmıştın : "Tüy'ünü terketmiş bir Martı"...

Bundan önce de sonra da, simgesel/eğretilemeli 'özel' dilimizi kurarken, canlı, renkli, kanatlı; delişmen, uçuşkan, derinlere dalan deyimlemeler bulduk, biribirimize verecek, ve, geri alacak:-

Öyle konuşurduk sen ile ben, o dille — öylesine yakın olurduk ki, bazen, garip bir duygu duyardım : akıllarımız öpüşüyormuş; zihinlerimiz sevişiyormuş gibi — biribirlerinin içine girmiş, orada buldukları yollarda elele yürüyorlarmış gibi...

'İlişki' denen şeyden başka ne bekleyebilirdik ki?...

İmge, bilinen bir düşünceyi, bir duyguyu saklamak, başka kılığa sokmak için değil, bilemediğimizi, ancak sezer gibi olduğumuzu dile getirmek için kullanılır.

M.C.Anday
Cumhuriyet, 10 Şubat 1995

40.

Hani, karabataklann yanuıdan güneşe doğru gidilen kıyı var ya, bugün orada yürüdüm — kayalığın yanıından geçerken, akasyanın üstünden, yukarı doğru, denizden, bir martı, kıpırtısız, geldi, uçup geçti.

İmbat esiyordu, gene—

41.

"Çok yalnız —kimsesiz— hissettim kendimi : sana seslendim, ağlayarak, — 'Haydi, çabuk gel', diye — duydun mu beni?..." dedin.

Ben de sana yolda yazdığımı gösterdim; belki de tam sen bana seslenirken yazmıştım bunu:-

Rayda parlayan Güneş
kadar hızla
geliyorum sana

Güneş, tuttu, Ay'ın çevresinden dolaştı——

Lover, lead forth thy love unto that bed
prepared by whitest hands of waiting years,

e.e.cummings
EPITHALAMION 3, Tulips & Chimneys (1922)

Sever, tut elinden götür sevgini o yatağa
bekleme yıllarının en beyaz ellerince serilmiş,

42.

"Sen olmasaydın ben ne yapardım—" dedin; "Hepsini sen sağladın" gibi birşey söyleyip, senin için yaptığım birşeyler için bana 'teşekkür' etmeğe kalkıştın — demedim ama, "Böyle şeyler söylememelisin" demeliydim; bunun yerine, o duygunun karşılıklı olduğunu anlatmağa çalışan birşeyler söyledim ben de.

Sonra, "Benim için ne çok şey yaptın—" dedin; ben de "Şşş; sus; ayıp; o söylenmez" dedim, bu kez — "Sen bana çok yardımcı oldun" dedim sonra da. Sen de, "Ben senin başına dert olduğumu düşünmüştüm" dedin.

Bu konuda bile başlamıştı yanlış-anlama...

Oysa, ilişkide 'teşekkür'e yer yoktur — olamaz : kişilerden birinin öbürü için yaptığı birşey, öbürü açısından gerçi bir 'lütuf' gibidir (bir armağan...); ama, yapan kişi açısından, bir 'ödev' gibidir (Kant'ın anlamında) : kişinin yapması gereken; yapmazlık edemeyeceği, birşeydir.

Bu ama, ne birşey 'amaçlayan'; ne de, bir 'zorunluluk'tan kaynaklanan birşeydir — uzanıp, ötekinin parmaklarını okşamak gibi; ya da, arkasından boynuna sarılıp, yanağını öpmek gibi birşey — nedensiz, niçinsiz; öylesine, önceden amaçlanmamış, ama, o anda, istenerek ve bilinerek yapılmış, birşey...

Hani, birgün, denizde ve güneşteydik; sen yıkanmıştın; ben de senin güneş yanıklarına ilaçlı krem sürüyordum : sen, boyuna, üstündeki havluyu çekiştirip örtünmeğe çalışıyordun. — Sana, "Ben senin heryerini gördüm" dedim; bunun üzerine havluyu bir kenara koydun, rahatladın.

İlişkide utanca da yer yoktur: Utanç, temelde, kişinin kendini başkalarına olduğu gibi göstermekten kaçınmasıdır; oysa ilişki, iki kişinin kendilerini biribirlerine oldukları gibi göstermelerini gerektirir — her bakımdan...

Bunu yapmak çok zordur, biliyorum — belki de, son sırasında, olanaksız —; ama, sen de ben de, bunu doğallıkla, kendiliğinden yapabilecek duruma gelmedikçe, ilişki tam olarak kurulamaz.

İlişki ancak iki kişinin kendilerini karşılıklı ve tam olarak biribirlerinin ellerine teslim etmeleriyle kurulmağa başlanabilir — çekincesiz, sakıntısız, utançsız...

43.

"İkisinimsin de"—
"İkisi de'msin"!?
"İkisinsim de—"?
"İkisin de sim"!

Birşey söylemeğe çalışıyordum, işte — böyledir ilişki : dili bile zorlar, da, bulamaz aradığını :
a n l a m ı...

Don't be afraid
and we will pass the simple ugliness
of exact tombs,where a large road crosses
and all the people are minutely dead.

Then you will slowly kiss me

e.e.cummings
SONNETS-ACTUALITIES XXIII, CHIMNEYS, Tulips & Chimneys (1922)

Korkma
geçeceğiz yalın çirkinliğinden
ölçülü mezarların,büyük bir yolun kestiği yerde
ve bütün insanların ufak ufak ölü olduğu.

O zaman yavaşça öpeceksin beni

44.

"Senin içine düşmekten korkuyorum" dedin — biraz sonra da, eğretilemeyi değiştirerek, "Gittikçe daha çok giriyorsun içime... — Heryerimi öylesine doldurdun ki..."

Yarı alaylı, "Bu sendromu biliyorum" dedim, ben de.

—Alay bir yana, kişiler için tehlikeli birşey vardır ilişkide, diye düşündüm:-

Kişinin temel bütünlüğünün oluşturucusu olan özgürlük, tehlikeye girer ilişkide : sen de ben de, çünkü, benim ve senin, bütünlüklerini isteriz — işte, dediğin gibi, 'heryerini doldurmak' isteriz ötekinin; bu da, kişinin temel bütünlüğünü tehdit eder.

Belki, Ustam'ın vurgulamaktan hoşlandığı gibi, 'sevme'nin en temel anlamının 'yeme' olması, burada açıklık kazanıyor : 'yemek', işte, yiyenin yenileni kendine katması ('asimilasyon'!) ise, 'sevme'nin ilk yönelimi de bu, galiba.

— Oysa, yediğimizi, özümseyerek, yokederiz; 'o' olmaktan çıkarırız, 'kendimiz' kılarız——

Nerede kalıyor, öyleyse, 'o', sevdiğimiz?...

— Bunu düşünerek, dedim sana, "Bizi tek bir tehlike bekleyecek : biribirimizin özgürlüğünü kendi içimizde koruyamamamız..."

45.

"Bana çevremde bir alan bırak" dedin bana — daha önce de, "Senin içine düşüyorum" demiştin. Öyledir ilişki — hem öyle, hem öyle:-

Kişi hem ister ötekinin 'içine düşmek', onu bütünüyle 'kaplamak'; hem de, bu olmağa başlayınca, huzursuz olur, ürker, korkar, ötekinin 'içinde' kendisi olmaktan çıkmaktan, yitmekten — ama gene, bu çatışmayı çözmek için de, onu alıp olduğu gibi ilişkinin içine yerleştirmekten başka çaresi yoktur — böyle, yeni biçimleriyle de, sürüp gider çatışma...

46.

"Sen bana birşeyler söylüyorsun, ilişkimizin nasıl olması gerektiğiyle ilgili — o zaman, ben bunları yerine getirirken, senin dediklerini yapıyor —sana bağımlı— olmuyor muyum?" dedin.

Haklıydın:-

İlişkide, kişiler, ötekinin yönelimlerini, isteklerini, arzularını hesaba katarlar —ben, senin; sen, benim—; ama bu, ötekinin 'talep'leri biçiminde ortaya çıkarsa, bağımlılık oluşur.

İlişki, bağlılık olmalıdır; bağımlılık değil.

—Ya peki şimdi: Bunu söylemekle de, ilişki için benim belirlediğim bir niteliği sana dayatmıyor muyum?

Hayır — çünkü ben, ilişkinin nasıl olması gerektiğiyle ilgili birşeyler söylemeğe çalışıyorum; senin ya da benim değil, ikimizin birlikte yapmamız gereken şeyler bunlar — bunları da ilişkinin kendi yapısından çıkarmağa çalışıyorum.

(Ama sen, gene de dikkatli ol, ey Okur —

Burada yazdıklarım temelden yanlış, yanılgılı, ya da, en azından, yalnızca b e n i m öznel düşüncelerim; dolayısıyla (sen benim burada yazdıklarımdan kendin için birşeyler çıkarmak istiyorsan), s e n i n ilişkin için geçersiz, olabilir.)

Und wenn sich Einer tausend Male widerspricht und viele Wege geht und viele Masken trägt und in sich selber kein Ende und <keine> letzte Horizontlinie findet: ist es wahrscheinlich, daß ein Solcher weniger von der "Wahrheit" erfährt als ein tugenthafter Stoiker, welcher sich ein für Alle Mal wie eine Säule und mit der harten Haut einer Säule an seine Stelle gestellt hat?

Nietzsche
KGW VII 40[57]

Birisi kendini bin kez çelmiş, sürüyle yol yürümüş, sürüyle maske takınmış ve kendi içinde ne bir son nokta ne de bir ufuk çizgisi bulabilmiş olsa : olası mıdır ki, böyle birisi, "hakikat" konusunda, kendisini kendi yerine tek bir seferde, bir sütun gibi ve bir sütunun sert kabuğuyla yerleştirmiş, erdem sahibi bir Stoacı'dan daha az görüp geçirmiş olsun?

47.

"Bir çekte tek bir imza bulunur — birden fazla değil" dedim sana : tabiî ki yanlıştı bu — doğrusu şu: 'Bir çek, bir kişiye yazılır —birden fazla değil— yazan da yalnızca o n u n a d ı n a yaznuştır, çeki...'

Bu budalaca eğretilemeyi kullanırken —sana 'açık çek' verdiğimi söylerken— sana gözü kapalı güveneceğimi, senin söylediklerine inanacağımı, kastetmiştim:-

En baştan beri, biliyorsun bu tutumumu — hani 'ardına kadar açılmış kapı' gibi bir eğretileme de kullanmuştım ya...

— Bunu bilinçle sürdürmek zorundaydım.

48.

"Kafamı toplamalıyım" diyordun—

Karşma ne kadar zorlu birşey çıkardığının farkındayım — farkındaydım—; ben de bütün güçlerimi toplama gereksinimi duyuyordum — öylesine zorlu...

49.

"Kararsız mısın;
korkuyor musun;
istemiyor musun?"

diye sordum; sen de, hepsine birden, "Evet" dedin.

Bunlar çok farklı şeyler oysa ki:-

'Kararsızlık' kişinin ötekine yönelik;
'korkmak' kendisine yönelik;
'isteksizlik' de ilişkiye yönelik,
yetersiz kalmasıdır.

Bunlar varsa, ilişki de hep biraz kaykık kalır.

İlişki, tam olmak için, kişilerde tam bir kararlılık, tam bir güvenlilik, tam bir isteklilik gerektirir —

karşılıklı;

birlikte...

50.

"Sana büyük acılar vereceğim, çünkü senin büyük sevinçler yaşamanı istiyorum" dedim sana.

51.

"Gelmemi istiyor musun?" diye sordum sana — sen de, "Bu soruyu bana senin sormanın gerekmediğini biliyorsun" dedin—

Öyleydi——

52.

O, çok önemli soruyu sordun bana; "Daha önce de söyledim bunu sana", dedim ben de.

Sen, "Bir kez daha işitmekte sakınca yok ya..." dedin.

Söyledim ben de, bir kez daha...

53.

Kar yağmıştı. Enfes bir ışık vardı.

Seslendim sana uzaktan, "Eminim, ...mışsındır" diye —

Sen de, tam yapacağını düşündüğümü yapmışsın.

54.

Benim ile ilişkide olman, başkalarının gözünden bakınca, tedirgin ediyordu seni — sanki, haketmediğin, giderek, layık olmadığın birşeyi, gizlice ele geçirmişsin gibi — bir de garip bir argo deyim kullanmıştın kendinle ilgili, bu konuda, "...müş derler" diye...

Bu sinirlendirdi beni — kimin ne deyip ne demeyeceğine hiç bakmamalıydın : yalnızca sen ile ben, karşılıklılığımızla, kuracaktık, ilişkimizi — ya da, işte, kuramayacaktık...

Bu da bizden başka kimseyi ilgilendirmezdi—

(While you and i have lips and voices which
are for kissing and to sing with
who cares if some one-eyed son of a bitch
invents an instrument to measure Spring with?

e e.cummings
One XXXIII, is 5 (1925)

(Senin ile benim dudaklarımız ve seslerimiz oldukça
öpüşmek için ve şarkı söylemeye
kim aldırır tekgözlü orospu çocuğunun teki
Bahar'ı ölçecek bir alet icadederse?

55.

"Haydi, kalk yatağından ve beni ara" diye seslendim sana — olmayacak bir saatti; herhalde benden başka (belki?) hiçkimsenin uyanık olamayacağı, bir saat...

Ama, öyle, seslendim—
bir süre de bekledim (epey bir süre) — tabiî, aramadın — bunu da biliyordum
— bu bilginin de bir önemi yoktu, senin beni aramanı beklemem konusunda : senin, beni, aramanı bekleyen, b e n d i m — sen de, bunu biliyor muydun (bilsen, arar mıydın?), bilmiyor muydun (herhalde bilmiyordun...); bunun da bir önemi yoktu : istiyordum, bekliyordum, ben — s e n in de arayacağın yoktu—

— 'Beklemek'le ilgili daha önce yazdığını biliyorsun. (Şöyle olmuştu: Gürültülü anayol kıyısında, benden başka herkesin çekip gittiği binada, bir gece yazmıştım onu, ben de oradan çıkıp gitmeden önce — senin beni aramayacağından (artık) tam emin olduğumda.—

— Yani, beklediğimin gelmeyeceğini bildiğim olduğunu tam olarak kavrayınca....

Sonra da anımsamıştım, bunu, çok önceleri, ıssız okyanus kıyısında, tamamiyle sessizlik içinde, yapayanlızken, yazdığımı : ilk kitapta olan, ilkidir : ikinci ve sonraki yazışlarımda da, anlam aynıydı; ama, durumlar —benim konumlarım— farklıydı.) — O gece, oysa ——

bir pencere vardı hâlâ, aydınlık—

benimkinden başka

— ama o, beni arayabilecek birisinin penceresi miydi, bilmiyordum——

seninki, değildi...

— İlişkimiz, oradaydı, vardı; ama, biz birarada değildik : sen benim yanımda değildin, ben de senin yanında

— ilişkimiz oradaydı; bizse, orada, değildik...

56.

O zamanlarda bir gece, ölümümden sözettim sana

— "Dayanamam ona" gibi birşey söylemiş olmalısın ki, birşeyler yazmışım — "kan" sözcüğünü içeren—

Bir de, "Bu gece nefis birşey söyledi— ve, ben unuttum!", diye yazdığını okuyunca, defterime şöyle yazmışsın:-

"Sanıyorum o 'nefis' dediğin şey şöyle birşeydi: 'Akıl, değeri örtmek, sonra da örtük değeri bulup çıkarmak için var.'"

"Ağzına sağlık" demekten —yazmaktan— başka birşey yapamamışım...

57.

"Aslında daha önce gelecektim sana — ilk gününden biliyordum sana geleceğimi; ama bir süre bekledim" dedin — iki de farklı —ama biribirine bağlı— neden gösterdin, bu 'bekleme'ye; biri, kendinle ilgili; öbürü benimle — işte, en temelde istediğin, ilişkinin koşullarının ikimiz açısından da yeterli hâle gelmesiydi.

Öyle : başından beri, biliyordun, demek—

58.

Çarpıklıklarımı, ve, onların içinde, sanki hiçbir başka şey gerektirmeyen kendiliğimi düşünürken, şöyle yazmışım:-

"Bu senin için ne anlama gelirse gelsin, senin gelip beni bulman, ile, benim seni yıllar yılı beklemiş olmam, hem bu kendiliğin; hem de o çarpıklığın, kanıtı : sen olarak sen; ben olarak ben — b i z..."

İlişkinin güzelliği, ve, yakıcılığı da, burada.

59.

Bana 'hayran' olduğunu —söylediğini— söylediğinde, niye kızdım sana biliyor musun: Yalnızca Wittgenstein'ın, *Hayran olunmamaya çalış, sevilmeye çalış*, sözünün aklıma gelmesi değildi, beni öfkelendiren.

'Hayranlık' zavallı birşeydir — çarpık birşey: Çoğunlukla, 'hayran' olunan, s a h t e bir büyüklük görünümü içindedir; 'hayran' olan da, y a n l ı ş bir küçüklük duygusu içinde...

Sahici ilişkide hayranlığa yer yoktur; çünkü, sahici ilişkide, iki kişi, biribirini iyi tanır —ya da iyi tanımağa çalışır (lar)—; iyi tanınınca da, her kişide ne kadar 'büyüklük', yücelik varsa, bir o kadar da 'küçüklük', alçaklık olduğu görülür — görebilen, görür.

Yazdıklarıma onca önem veriyorsun : doğru, ben de önem veriyorum onlara — ama, onlar benim için hep yaşamağa çalışmamın yollarıydı; kendi başlarına amaç olmadılar. Yaşadıklarımdan çıktılar, ama amaçları, yönelimleri, yaşamıma yol göstermekti; onun, sanki, ölü sonuçları, çıkarımları olmak değil (— ama, işte, öyle oluyorlar, şimdi, burada...)

Onları onca kolaylıkla sana teslim etmiş olmam ne gösteriyor sana — "Bütün yaşamım" diyerek. İşte : önemli değiller, önemli bir anlamda : yaşandıklarında ve yaşanmış şeyler olarak, önemliydiler — şimdiyse, geçmiş şeyler olarak, yaşanmışlıkları da geçti — birer kayıtlar yalnızca: benim yaşadıklarımın, ve bir daha hiç kimsenin, tam olarak, yaşamak bir yana, nasıl yaşandıklarını bile —nasıl olup da yaşanmış olduklarını— , anlayamayacaklarının, kayıtları...

(Anlıyor musun, ey Okur?!...)

Yaşam deneyimlerle doludur.

60.

Sevmek, içini açmaktır.

61.

"Akıl"la ilgili söylediğini düşündüm, çok sonra:-

Ne zavallı, v e, ne yüce birşey, şu akıl (buradaki 'ne... ne'leri her iki anlamında da anlayabilirsin) : kendi başına hiçbir işe yaramayan; ama bir anlam temeli bulunca da, herşeyi kurabilen, bir araç.

'Akıl'ın en büyük çözümleyicisi, Kant, bu anlam temeline "saygı"yı koyuyor ve enfes bir dizge kuruyor. Bu dizge, insana, eylemlerinde, hem özgür —kendiliğinden—, hem de erdemli —her bir insan için geçerli olabilecek— ölçüler koyabilmesinin yolunu gösteriyor. Bazen düşünürüm, temele "sevgi"yi koyarak, ayru dizge yeniden kurulabilir, diye: Tek insanın, kendi içinden kaynaklanan, ama, bütün insanlığı —insan olmayı— kapsayan o saygı dizgesi yerine, iki kişinin aralarındaki ilişkiden kaynaklanan; ama, olanaklı bütün kişi ilişkilerini —herhangi iki kişinin kurabilecekleri ilişkileri— kapsayan bir sevgi dizgesi...

Böyle bir dizge, belki (kurulabilseydi), kendileri de (tabiî ki) kişiler olarak kişi ilişkileri kuran insanların bazı (kendi yaşadıkları) şeyleri bilinçlendirmelerine yarayabilirdi; ama bunun pek bir —bilgisel; sanki, 'kılavuz'luk—önemi de olmazdı; çünkü, günümüzde, artık, 'dizge' (ilişkinin yapısına uygunluk içinde), ancak 'dağınıklık' içinde kurabileceğimiz —daha iyisi, hep 'bozup' hep y e n i d e n kurabileceğimiz— birşey; çünkü, kimseye 'yol göstermek' olanaklı değil, artık, bugün, bu, yozluğun, çirkinliğin (başka : aldırmazlığın; daha : ilişkisizliğin) kural hâline geldiği bu 'dünya'da : her birimiz —yani, her bir ikimiz—, kendimiz kurmak zorundayız, birşeyler 'kurula'bilecekse...

(Ey Okur — bu 'kurma' işinin buradaki metinlerle ilgili canalıcı bölümü de, sana düşüyor, işte...)

62.

"Seni sevdiğim için söylüyorum bunu" dedin.

İlişkinin özünde vardır, 'ötekini düşünmek'; bir de 'öteki için düşünmek':-

'Feda' sözcüğünü düşün: Sevginin belki de en iyi ölçüsü, kişinin sevdiği 'uğruna' —yani 'yol'unda— ne kadar şeyi 'feda' edebileceğidir. Bunun sınır durumu (en son 'ucu') Shakespeare'in Romeo ile Juliet'le gösterdiği olanak : sevenlerin, sevdikleri için kendilerini feda etmeleri: 'O varolmadan, varolamam; o yokolmuşsa, ben de yokolayım' düşüncesi —

63.

"Lütfen merak etme — lütfen, lütfen, lütfen" demişsin — kişinin elinde değildir ki merak etmemek, seviyorsa——

Senin o "lütfen"i üç kez yinelemen de bunun —bunu bildiğinin— göstergesi:-

Sevgi, çünkü, kişinin bütün yönelimlerini tek bir yere çevirir; bütün etkinliklerine tek bir yön verir : sevdiğine — sevdiği de, bunu, bilir...

64.

"Oyun oynamıyor muyuz?" diye sordun bana — çok garip bir konumda biraradayken, sen ile ben—

Bu sözde, hem bir hafifletme amacı vardı, hem de bir rahatlatma — 'ilişki' ile 'oyun' bağlantısına girme gereksinimi duydum:-

Tabiî ki, hoş, neşeli, sevinçli birşeydir ilişki — bir 'oyun' gibi ('oynaşma' kavramını düşün); ama, aynı zamanda, kişilerin —senin de benim de— bütün yaşamlarını değiştiren önemiyle, ağır, ağırlıklı —bazen altından kalkılamayacak bir y ü k olup çıkan— birşeydir.

— Ağır bir sorumluluk yükleyen...

Bizse kısa bir oyun tuttırduk, hiç! yetinmek için sadece
Öyle bir sahne ki bu: anladık, sevdik, ve unuttuk her şeyi

Edip Cansever
UMUTSUZLAR PARKI X (1958)

65.

Bir gün, biryerde oturuyorduk. Ben gidecektim; işim vardı. Sen, "Sen gitsen, yapman gerekeni yapsan; ben de burada beklesem seni" dedin.

İçim ışıldadı — ne güzel bir olanaktı bu:-

Sen, beklerken, 'akıl gözü'nle benim yaptığım işi izleyecektin; ben de, işimi yaparken, sürekli, senin orada bekleyişini —beklediğini— 'göre'cektim.

Ayrıyken, birlikte olacaktık.

Burada temel olan şu: Ben işimi yaparken senin beni beklediğini bilecektim; sen de, benim, işimi, senin beni beklediğini bilerek yaptığını bilecektin.

Beklediğini bilecektim.
Bilerek bekleyecektin.

— Beklemek, yazdığım o ilk eğretilemenin ötesinde, felsefeyle şu yüzden çok yakından ilişkili: Beklemek, kişinin, eyleminin yöneldiği ortada yokken bulunduğu bir eylemdir — bu anlamda da, eylemin sınır durumlarından biridir : orada o l m a y a n birisine yönelik; hiçbirşey yapmadan, yapılan birşeydir. Bu yüzden de bilgiyle çok yakından ilişkili. O daha önce yazdığımdaki olanaksızlık, saçma umudu ortadan kaldırmaya yönelikti : beklediğim gelmeyecekti; ama ben beklememi sürdürecektim.

(Şu anda düşüncelerim çok dağılıyor; ama toplamağa çalışıyorum.)

Şöyle düşün: Şu anda yazdığımı nasıl yalnızken; ama birisine —sana— seslenerek yazıyorsam —sen yokken sana sesleniyorsam—, felsefe yapmak (ve yazmak) da öyledir. Bu yazdığımı birgün tamamlayabilirsem (çok şüpheli!); sana da verebilirsem (sen 'burada' olursan — bu da şüpheli!), sen bunları okuyunca (okursan) canlanacaklar, anlam dolacaklar. — Bir başkası —herhangi biri (: Evet, sen, ey Okur!)— okuyunca da, metinsel anlamda öyle olacak; yani, dilsel iletinin 'öteki' ucu da dolu olacak; ama işte, s e n i n okuman yaşamsal anlamda farklı olacak, çünkü buradaki 'sen', s e n s i n:-

O zaman, anlam, t a m olacak.

Bir kez olacak bu; çünkü, sonradan da eline alıp aradabir karıştırsan (karıştırabilirsen), okursan ve anımsasan bile, bu metinler ayrı ayrı, sanki parça parça duracaklar; t a m olarak b u bütün olmayacak.

— Başka biri okuduğunda ve okuduklarından bir bütün çıkarabildiği durumda da, o bütün b u bütün olmayacak; oysa sen ilk kez okuduğunda (dediğim gibi — çok şüpheli!) tam benim yazmak istediğim bütün hâline gelecek.

(Öyle 'gizemli' birşey de yok burada : zaten s e n okuyas ı n diye yazımıyor muyum?)

— Bu, ilişki açısından niye mi önemli? — Şundan: İlişki, ilişkide olan kişiler —sen ile ben— birarada —dolaysız olarak 'orada ve burada', karşıkarşıya— değillerken, biribirlerini düşündürtür onlara (evet, insanın öyle bir yetisi vardır : ortada olmayanı düşünebilir; ortada olmayanın o l a n a ğ ı n ı düşünmeye de, işte, felsefe denir...) — ya da, biribirlerini düşünmeleri, ilişkide olduklarını gösterir.

— Tersini düşün: Biribirlerini hiç tanımayan iki kişinin biribirlerini düşünmeleri de olanaksızdır.

Bu düşünme de daha çok "Acaba şimdi nerede, ne yapıyor?" biçimindedir. Yani, temelde, bir bilme isteğidir — 'nesne'si 'orada' olmayan bir bilgi...

Hani insan arada sevdiklerine 'kart atar' — ve onlardan 'haber bekler' ya; bu bilme isteğinden kaynaklanır bu. — Soruları düşün: "Ne haber yahu — neler yapıyorsun?" — "Nasılsın?"...

İşte, bu soruların yanıtı, senin o söylediğin durumda, benim için, "Orada beni bekliyor"; senin için de, "Burada beklediğimi bilerek işini yapıyor" olacak.

İstersen bu durumdan bir sevgi tanımı çıkarabilirim:-

Sevgi, bir kişinin, kendisini bekleyen bir kişinin kendisini beklediğini, bilmesidir.

(Biraz karışık oldu! — Ama, temelde pek de fazla birşey söylemiyor...)

Şimdi, 'sevgi, bir kişinin öbür kişiyi beklemesi; öbürünün de beklendiğini bilmesidir', diye yalınlaştırırsak bu 'tanım'ı, felsefedeki 'sevme' ekinin anlamı da, o yaptığım ilk eğretileme içinde aydınlanır: Felsefe, kişinin gelmeyeceğini bildiği birisini beklemesine 'benzetile'bilirse, buradaki önemli nokta, felsefenin sevmeden olamamasıdır; sevmenin de, sevilen ortada değilken bile, kendi kendine yeterli olması...

Yani, kişi, gelmeyeceğini bildiği o birisini seviyorsa ancak, felsefe (de) yapıyor olabilir — *philosophia*, kişinin hiçbirzaman 'bilge' olamayacağını b i l e b i l e, 'bilgeliği sevmesi' değil mi, zaten?

66.

İlişkimizin kurulmağa ilk başladığı günlerden birinde, şöyle yazmışım:-

"Kafamı toplamalıyım — 'gene'!! Gene hızla yeni bir belirlenmemişliğe dalıyorum — dalmak i s t i y o r u m; daldım bile —; ama, bunun ucunda ne var — 'sonuçları'na boşversem bile, bilmiyorum..."

Sen, sonradan, defterimi okumuşsun ki, —benim sana verdiğim kaleminle, 'silme' ve 'tutma' işaretleri ile bir 'bağlama' işareti kullanarak, bu metni 'redakte' etmişsin — ben de, bunu farkedince, "'Redaksiyon'una uyuyorum" diyerek, metni, senin biçimlendirdiğin hâliyle, yeniden yazmışım:-

"Hızla / dalıyorum — / dalmak istiyorum, /daldım / bile; / ama, dalmak istiyorum——"

67.

Senin ile ilişkimiz konusunda bir 'karar' almam, senin alınmana yolaçmış olmalı ki, "Ben sevilmek için kararlara kalmadım" diye yazmışsın, sonraki defterlerden birine — öfken, hafiften belli oluyordu, benim sana söylediğimle ilgili olarak.

'Karar' — evet, biliyorsun, temel bir yer tanıdım ona — ama şunu bilmiyorsun: Seninle ilgili aldığım ilk kararda (hatırlarsın; yaznuştım bunu, farklı bir biçimde) "Bundan böyle O'nun içinde olmadığı birşey yazmayacağım" demiştim. (Sen o ilk biçimi öğrenince —okuyunca— "Ben de hep buldum kendimi senin yazdıklarında" demiştin.)

— İşte : sevgi —sevme— bir karardır — bir kararlılıktır —

Sevgi nasıl birşey, değil de, nasıl olması gereken birşey, diye düşünüyordum; daha önce de yazmıştım bir-iki şey, bu konuda: 'Aşk ve sevgi' — elimizde olmadan 'içine düştüğümüz' birşey (İngilizce deyimi düşün : *to fall in love*; 'ilk görüşte aşk' — *love at first sight*...) olması çok önemli yanlar taşıyor; ama, bir de, bilinçli, durup düşünüp, "Ben onu seveceğim" diye bir kararın verilme durumuna bakalım ('akıl birlikteliği' gibi bir budalalığı kastetmediğimi biliyorsun):-

Ancak bu karar verilmişse, verilebiliyorsa; ve, karşılıklı verilince, kişiler —sen ile ben— kendilerini t a m olarak 'verebilir'ler (bak, Türkçe, gene, ne yapıyor : 'kendini vermeye karar vermek'...) öbürüne — bu 'verme'lerin karşılıklılığı yoluyla da, b i z olabilirler:-

İlişki, b i z

dir.

68.

"Seni seviyorum" sözünü —o çok önemli sözü— çok sık kullanıyordun : bu beni rahatsız ediyordu; sanki fazla sık söylenirse, sıradanlaşacak, içi boşalacak, anlamı yitecekmiş gibi geliyordu bana — bir yalana dönüşecekmiş gibi...

Bu duygumu anlattım sana; sen de, "Peki, söylemeyelim — başka birşey söyleyelim ki öteki anlasın", dedin.

Ben, "Şimdi bir martı uçtu" dedim — biliyorsun; daha önce de, "Bırak güvercini, uçsun" demiştim.

Anladın.

Anlıyordun.

69.

"Ben senin içindeyim — sen de benim içimde misin?" diye sordum; sen de, duraksamadan "Evet" dedin.

— Hani, kavga edip, ayrılıp, sonra barışıp, yeniden buluştuğumuzda, sen de, "Seni bir daha görmemeye niyetliydim; ama, bir baktım — her tarafımı doldurmuşsun" demiştin ya : işte, öyle, içiçeydik, artık...

'Mantık' ve 'uzam' açısından çelişik birşey bu; ama, ilişki 'mantığı' ve 'uzamı' açısından, geçerli:-

İlişkideki (Türkçe, 'ilişki içinde bulunmak' deyimini de kurar) iki kişi —sen ile ben— biribir(ler)inin 'içinde'dir (ler) : hem ayrı ayrı, hem karşılıklı — ben, senin; sen benim...

Ve ikimiz de, birlikte, onun içinde — sen ile ben : b i z...

70.

"Bunu akıllarımızla kurduk, bedenlerimizle gerçekleştirdik" dedim sana — gözlerin öyle güzel bakıyordu ki gözlerime...

Lösch mir die Augen aus: ich kann Dich sehn
Wirf mir die Ohren zu: ich kann Dich hören
Und ohne Fuß noch kann ich zu dir gehn
Und ohne Mund noch kann ich Dich beschwören.

Brich mir die Arme ab: ich fasse Dich
Mit meinem Herzen wie mit einer Hand
Reiß mir das Herz aus: und mein Hirn wird schlagen
Und wirfst Du mir auch in das Hirn den Brand
So will ich Dich auf meinem Blute tragen

R.M.Rilke
Lou Andreas-Salomé, Lebensrückblick
"(Nachtrag,1934)" 1951) 1974, S.139-40

Söndür gözlerimi : seni görürüm
Kapat kulaklarımı : seni işitirim
Ayaksız da olsam sana yürürüm
Ağızsız da seslenip seni çağırırım.

Kır kollarımı : sarılırım sana
Yüreğimle, bir elle tutar gibi
Kopar yüreğimi : beynim çarpar
Ve tutuşturursan da beynimi
Taşırım seni kanımın akıntısında

71.

"Bir sahtelik duygusunu da beraberinde taşıyorsan benimleyken, bilemem ki hangisi sen!" diye seslenmiştin bana, uzaktan.

Herzamanki gibi, en temelinden kavramıştın sorunu — öyle bir yeteneğin vardı, beni hep yeniden hayrete düşüren : beni, en yalın olduğum yerimden kavrayabiliyordun.

O 'sahtelik duygusu'nu gerçi yazmıştım; ayrıca da anlatmıştım sana da — en büyük sorunumdu bu; ne anlatmakla ne de yazmakla, çözebildiğim:-

Birçok yerinden yaklaşınağa çalıştım —çalışmıştım; galiba, hep de çalışacağım— bu soruna—

Bir karınaşa, işte: Sen yanımdaydım; benim senin yanında olduğumu —olmağa kararlı olacağımı— da biliyordun; ama, bakıyordun : ben ne kadar, ne anlamda, yaklaşıyordum sana; ben de, buna baktığını anladığımda, tam kendimi, eksiksiz, kendiliğinden, kendiliğimle, senin karşına koymağa çalışıyordum — ç a l ı ş ı y o r d u m : demek, koyamıyordum, öylesine, kendiliğinden, kendiliğimle...

Ben, senin karşında, tam ben olamıyordum — sen de, o zaman, bunu kavradığımda...

Böyle, sürecekti, bu—

72.

"kendi kendine gelişen süreç"

"kestik"

"sen hızlandırdın"

"sen kestin"

"ama iyi oldu"

"şimdi herşeyi bilinçli olarak kurmak zorundayız"

"hiçbirşeyi kendi hâline bırakmadan"

Böyle, kopuk sözlerdi, 'not ettik'lerim — hangisini hangimiz söylemişti; belli değildi — ama, önemli de değildi : hepsini, ikimiz de söylemiş olabilirdik:-

Artık, ilişki, oradaydı, vardı...

73.

Bir yere gitmem gerekiyordu; sen aradın, "Gitme" dedin — ben de gitmedim.

74.

Ayrılacaktık : sen gidecektin; ben de, gelebilirsem, ancak bir süre sonra gelebilecektim senin yanına. "Seni son bir kez görsem daha mı kötü olur?" dedin — ben, "Hayır" dedim; görüştük, kısacık bir süre için — bana sarılırken, ağlayarak, "Daha kötü oldu" dedin — ben, gene, "Hayır, Canım" dedim — ama benim de yüreğim yırtılır gibi oldu—

Ayrılış ilişkinin kayıp çocuğudur;
özlem de sevginin ikiz kardeşi...

75.

Uzak biryerlere gidecektin; benden ayrılırken, ağlamıştın — bana "Sen de gel" dedin; benim oralara gelmem çok zor, hatta olanaksız görünüyordu: Ne yapıp edip, bir yolunu buldum, geldim.

Beni karşında görünce, üstüme atlayıp boynuma öyle sarıldın ki, neredeyse yere düşecektim. Sonra, öpüşüp, oturduk — bana, uzun uzun, sımsıcak gözlerinle, baktın bir süre — "İnanamıyorum geldiğine" dedin.

"İnan" dedim — "buradayım işte"...

Bunu yazmıştım da: İlişki sahici olunca, kişiler için — senin ile benim için— tek bir olanaklı 'eylem' biçimi vardır: "O da orada olacak diye, orada olmak". (Hani sen de bana hep "Bana iş ver" derdin ya : bir daha, ne zaman, nerede, buluşulacağını saptamak — bu saptanmışsa, artık tek bir yapacak 'iş'i olur (iki) kişinin (de) : zamanında, orada, olmak — öteki de orada olacak diye—

bilerek...

76.

"Bana, benim seni beklediğim gibi gelmezsen, hiçbirşeye yaramaz — nasıl, sen, kendim olarak gelinmeyi beklediğim bana, kendin olarak gelemezsen—" diye seslenmek zorunda kaldım, sana, yeniden, bir gece, geç—

Gelmeyeceğini biliyordum — ama seni bekliyordum — bekleyecektim — — gelsen bile de, isteyebileceğim anlamda gelmeyeceğini bilerek...

77.

"Sana çok acı veriyorum" dedim, "—kötülük mü ediyorum sana?" — "Biribirimizi seviyoruz; bu yeter" dedin:-

'Acı vermek' — zorunlu muydu bu?...

Oysa ilişki hep hoş birşey olsun; sevinçli —sevinçle— yaşansın isterunez; dahası, gerçekten de öyle olmaz, öyle yaşanmaz, mu — bir 'mutluluk' kaynağı olarak?...

Öyle — ama şunu düşün:-

Kim(ler)den acı çekeriz; ve, kim(ler)e acı veririz? — Aldırmadığımız, boşverebildiğimiz, bizim için önemsiz insanların yaptıkları bize acı vermez; birisine acı verecek birşey yapmak için, oysa, ona önem vermemiz gerekir — yoksa, işte, aldırmayız, boşveririz...

Demek, ancak, sevdiğimize 'vere'biliriz, 'acı'yı...

Hast du kein Glück mehr übrig mir zu geben, wohlan! noch hast du deine Pein...

Lou von Salomé
(Nietzsche, **Hymnus auf das Leben; Ecce Homo**)

Artık hiç mutun kalmadıysa bana verecek, bak işte, acın var ya daha...

78.

"Kırıldın mı?" diye sordun — ben de, "Senin ile benim aramızda öyle şey olmaz" dedim.

79.

Kutsal bir günde, senin için kutsal olan ve yıllar yılı taşıdığın birşeyi ("Ben kendimi onunla birlikte doğmuş sanıyordum" bile demiştin) bana armağan ettin — ne yapacağımı bilemedim; epey sonra, ancak şöyle düşünebildim: "Bu, ölürken, üstümde bulunmalı"...

(— Bununla ilgili bir dipnot yazmıştım, önceki kitaplarımdan birinde— biliyorsundur, sanıyorum...)

80.

"Bir tek senin varlığın, beni yaşatan" dedim — bu nasıl olabilirdi ki——

rarely-beloved
a single star is
uttered,and i

think
of you

e e.cummings
AMORES II, TULIPS (Tulips & Chimneys, 1922)

ender sevdiğim
tek bir yıldız
söylenir,ve ben

düşünürüm
seni

81.

"Seni öldürebilirim" dedin birgün — zaten daha önce de hem söylemiş hem de yazmıştın bunu : ben de "Ne güzel olur" dedim — yalnızca bir 'romantizm' miydi bu?...

— Bilmiyorum; ama, 'sevdiğinin elinden ölmek' ve 'sevdiğini öldürmek' çok düşünülmüş —çok işlenmiş— bir konudur: Belki, hep suskun ve soğuk —'suratsız'— birşey olan ölüme bir güzellik —hatta bir anlam— aktarmak için düşünülmüştür, bu olanak.

Sonradan, bir de, sevginin bir tanımını (daha...); bu kez, 'ölüm tanımı'nı, çıkarmıştım, bundan; ama tam nasıldı, anımsanuyorum (yoldaydım; yazamadım):-

> Birisini sevmek
> ölümü onunla birlikte istemektir.

ya da

> Birisini sevmek
> ölürken onun yanında olmak istemektir.

gibi : tam dilegetiremiyorum—

Bu 'tanım'da birçok anlam içiçe duruyor : 'ölümü onunla birlikte istemek'; '[o/ kendisi] ölürken onun yanında olmayı/[onun kendi yanında] olmasını istemek'; 'birlikte ölmek istemek'...

— Biraz önce Romeo ile Juliet'ten sözettim; şimdi, şunu da ekleyeyim: Gerçi 'birlikte' —aynı anda— ölmüyorlar; ama, ölmeleri birlikte oluyor : her biri —ikisi de— öbürü öldü diye, kendilerini öldürüyorlar — birlikte, işte...

Bir de, bütün bu işe, 'öldürme'yi katmak gerek...

Karışık iş!...

(Bak bakalım ey Okur, çözebilecek misin...)

82.

"Özür dilerim" demiştin sert geçen bir karşılıklı atışmanın ardından, arayıp, "sorumsuz davranmışım" diyerek : uzaktan haberleşme içinde benim canımı sıkan birşey olmuş; sen de 'bozuk çaldığımı' anlamıştın. — Saygı duymuştum o zaman sana : çok zordur çünkü bunu düşünmek, sonra da söylemek—

Ben de, "Saçmalama" dedim sana : önce, anlamamıştın — şunu demek istemiştim:-

'Özür'e yer yoktur ilişkide; varsa da, ilişki yoktur :-

Kişilerden birinin öbürüne bulunduğu bir eylemde, ne yaparın yaptıktan sonra yapmamış olmayı isteyebileceği birşey ('pişmanlık'!...) olabilir; ne de, yapan, yaptığını, öbürüne 'zarar' vermek —onu 'yaralamak', ona 'acı vermek'— için yapmış olabilir — varsa da, ilişki ya tamlığında kurulmamış; ya da, hiç yok, demektir.

Ya tamdır ilişki; ya da, yok...

83.

Karşılıklı olarak, sahteliklerimizi ve sahiciliklerimizi ölçüp biçtik, tartıp durduk, hep:-

Bir yandan kendi(ler)imizi —kendi(miz) olan 'biz'i— belirlemeğe, kurmağa, yaratmağa çalışıyorduk; bir yandan da, kendi(ler)imizi onun —biz'in— içinde, oluşturmağa...

Daha önce de yazdım : en temel sorun, buydu, bu oldu, hep—

Burada da sınırdaki bakış açısı şu:-

'Sahici ben' diye birşey yoktur — olsaydı bile b e n onu bilemezdim; görsey d i m bile, tanıyamazdım.

— Peki, b u 'ben' kim — bu soruyu soran?...

84.

'Hiçbirzaman tam olamamak — tam yapamamak' — hep bu katılıyordu ilişkimize, değil mi — bazen benden, bazen senden, bazen de ikimizden birden kaynaklanan birşeylerden dolayı...

İşte, şu 'tam'lık gene

85.

"İlişki için süreklilik gerekli" dedin — acaba öyle mi?

Nedir 'süreklilik' : hiç bitmemek mi? — Öyle birşey yok : herşey, birgün, biter—

Ama şu var : birşey, hiçbirzaman bitirilmeyeceği k a r a r - lılığıyla, istenebilir — hiç bitmesin d i y e, istenebilir...

Gerçi, bu bir yanılgıdır, temelde; ama, bu isteklilik, bir yanılgı olduğu bilinciyle taşınıyorsa, bir yanılgı olmaktan da çıkarılabilir—

mi?

86.

Kişi, sevdiğini, o ö y l e d i r diye mi sever; o, kendine uygundur —giderek, istediği gibi o l u r— diye mi sever?

'Bıçak sırtı' gibi bir düşünceydi—

Karşı sorular: Ya, o, 'öyle' değilse?

Ya, o, kişinin 'istediği' gibi olmayacaksa?

İkili çelişme...

Onu, öyle, tam olduğu gibi mi sever; kendine uygun olur diye mi sever?

Bu sorular yanıtlanabilir mi hiç?...

87.

"Kadın şeytandır—" dedin bana : sen, bana!...

Düşününce, bir örnek de buldum buna, kendi yaşadıklarımdan:-

Kadın, erkeğe kendi gidip, onu ilişki için kendisi kadar hazır ve yatkın bulmazsa, onun kendisini kendinin onu istediği kadar istemediğini anlarsa, öyle şeyler yapabilir ki, onu kendisini kendinin onu istediğinden daha çok ister bir konuma getirebilir; sonra da, oluşan ilişkinin besleyici damarlarını, kesebilir — bir tür 'acısını çıkarma', bir tür 'intikam'...

— Bunu erkek yapamaz mı? — Bilmiyorum; en azından, sanıyorum, erkek 'katı' olabilir, ama, bu denli 'acımasız' olamaz — mı?!... Bilmiyorum—

'Kadın'-'Erkek' ayırımı — bunu yaptığım zaman, birçok şeyi anlamıyorum; bu yüzden olacak, bunu yapmamağa çalışıyorum —daha doğrusu, bu ayırımın ö t e s i n d e geçerli olabilecek bir biçimde düşünmeğe çalışıyorum—; o zaman da, belki, anladığımı sandığım birçok şey, yanılgıdır!...

88.

Kişi ne kadar 'genç' olursa olsun, 'ilk' ilişkisi i l k ilişkisi değildir — ne kadar da 'yaşlı' olursa olsun, 'son' ilişkisi s o n ilişkisi, değil...

— Böyle garip bir düşünce gelmişti aklıma — tam olarak neyi yaşarken, düşünürken, anımsamıyorum; ama, şuna benzer birşeydi galiba:-

İlişkide anlamı belirleyen ve yer tutan, 'reel' zaman aralıkları ve uzam bölümleri değildir : her ilişkinin kendi bir 'iç' zamanı ve uzamı vardır; onların içinde oluşur — bu yüzden hiçbir ilişki, bir başka ilişkiden 'önce' ya da 'sonra' değildir; her biri, ötekilerle hem 'içiçe'dir, hem de onlardan 'apayrı'.

Kişi, böylece, ilişkilerini, 'reel' zaman içinde 'geri'ye doğru izlediğinde, 'ilk' diyebileceği; 'ileri'ye doğru öngördüğünde de, 'son' diyebileceği, bir ilişki, saptayamaz.

İlişki, saptanamaz — işte : kapsanamaz

dır.

Ich bin Erinnerungen treu für immer; Menschen werde ich es niemals sein.

R.M.Rilke
Lou von A-Salomé, Lebensrückblick (1934/1951) Ffm.1974, S.147

Anılara sonuna dek sadığımdır; insanlara hiçbirzaman öyle olmayacağım.

89.

"Senden birşeyler beklerken, acı çektim; ama, seni bir yere oturttuktan sonra, rahatladım, acı çekmiyorum artık" dedin bana.

Bu 'memnun' da olmam gereken birşeydi, herhalde; ama, sana artık acı bile veremiyor muydum—senin bir 'yer'ine oturtulup kalmış, mıydım——

Bu düşünceydi, bana, acı veren...

90.

"Sana —ve kendime— sahici olamamam — o, hep esneyen uçurum —— nasıl kapatabilirim onu?!..." diye seslenmiştim sana: Bir yol, yaşanan gerçekler yanında enindesonunda saçma kalan düşüncelere b o ş v e r m e k : ben de gerçek yaptıklarıma bakmalıyım; sen de, benim de, yaptıklarıma...

— Böyle seslenebilmem, sahicilik göstergesi miydi?...

'Düşüncelere boşvere'cek idiysek de, bu Defter'in ne anlamı olacaktı — niye yazıyordum ki, bu kitabı?... 'Bilinç' deyip durduğum şey, 'bilgi' üzerine — d o ğ r u bilgiye— dayanmayacak idiyse, ne anlamı var, 'ilişki' denen şeyi 'felsefi' açıdan, 'ele alma'nın?... Ve 'iş'in bilgisel yanı — 'epistemoloji'si!— ne olursa olsun, yaşamsal yanı — 'ontoloji'si!—, ondan pay alınıyorsa, alamayacaksa — 'boşverilebilir' birşey idiyse— ilişki, benim, kendiliğimden; senin, kendiliğinden, pay alıp, kendimiz sahici olurken, bizim —senin ile benim— de, sahiciliklerimiz üzerinde, d o ğ r u d ü ş ü n ü l m ü ş birşey olarak kurulmuyor, idiyse...

Bu sorunla, düşündükçe, başedemeyecektik, galiba — ilişkimizin 'düşüncesiz'ce yürütülmesi de, benim için, kabul edilebilir birşey değildi—

O zaman?...

91.

"Belki sekiz yıl sonra..." diyerek, birlikte yapabileceğimiz birşeyi isteyebileceğinden sözettin — çok önemli; giderek, ikimizin de (hem ayrı ayrı, hem ortak) yaşamlarımızı kökten değiştirecek birşeyden...

'Birlikte yaratma'nın en uç olanağıydı bu:-

Senin ile benim, amaçlarımızı birleştirerek, tek kılarak, ikimizin de ötesindeki o 'üçüncü'yü yaratmamız——

92.

"Gerçek sevgi"yi anlatmağa çalışmışım sana : benimki, bizimki — gıdım gıdım, zorlaya zorlaya kurduğumuzu düşünmüşüm onu : olması neredeyse olanaksızken, olduruduğumuzu, gerçeklediğimizi...

Hani, sen de, "Başlangıçta sana körükörüne âşıktım; sonra gözlerim açıldı, senin iyi yanlarını ve olumsuz yanlarını gördüm — aşk yerini sevgiye bıraktı" demiştin ya; ben de, "En güçlü gerçek o, şimdi" diye yazmışım, "—ne çok emek verilmiş, ne çok düşünülmüş, ölçülüp-biçilmiş, yerli yerine konmuş — gerçeklenmiş : B i z..." demişim —

nedir, 'biz olabilmek'?...

Görüyorsun ya bir sevdayı büyütüyoruz seninle
Sana değiniyorum, sana ısınıyorum, bu o değil
Bak nasıl, beyaza keser gibisine yedi renk
Birleşiyoruz sessizce.

Edip Cansever
YERÇEKİMLİ KARANFİL (1957)

93.

Bir akşam, senin için ölüm tehlikesi taşıyacak birşeyin haberini verdin bana — içim bulandı : kendi kendime, yapmam gerekenleri düşünmeğe çalıştım: "Güçlü olmalıyım — hayale yer yok!" demişim; "Ona yardımcı olmalıyım!" — "Ne yaparım!" — "Gene elimden gelen birşey yok!" diye yakınmamış, "Kendin güçlü ol ki o da güçlü olabilsin" diye yanıtlamışım, kendi kendime.

Epey sonra, Epiktetos'un 'elinde olma / elinde olmama' kavramını düşündüm : kişinin elinde olmayan : birşeyler yaparak değiştiremeyeceği, ya da değiştirmek için birşeyler yapamadığı, olaylar konusunda, 'aldırmasız' davranması gerektiğini kanıtlıyordu — başka türlüsü, tutarsızlık ve boşunalık içerirdi.

İlişkiyi bu açıdan düşünürsek : ilişkimizin ne kadarı — nesi, neresi, hangi yanı — senin; benim; bizim, elimizde — ne kadarı, değil?...

— Bu soruya verecek bir yanıtım yok —— işte, belki tam da bu, Epiktetos'u haklı kılıyor!...

94.

Şöyle de düşünmüşüm: "Kişi daha kendi varoluşundan kuşkuluysa, nasıl edebilir de gidip öteki kişiyi bilebilir; 'gerçekten' taruyabilir?!—"

Sonra, şöyle: "—Ama başka yolumuz yok — olmamalı : hep, bunu denemek; kendimizi de ötekini de, 'gerçek' kılmak..."

95.

Bir yokuşu tırmandık ve indik birlikte, bir akşam, yağmurda, sen ile ben — güz sonlarıydı.

Orası, senin daha önce yaşadığın —gençlik yıllarının bir bölümünü geçirdiğin— bir yerdi — inip çıktığın bir yer : kıyıdan tepeye; yokuştan aşağı, denize... Bense, hiç tanımıyordum —görmemiştim— şehrin o mahallesini, o sokakları.

Sonradan, duygusallıkla olacak,

Bildim hiç görmediğimi

diye başlayan birşey yazmışım defterime;

yaşlarla
damlalarla
ağaçlarla
yapraklarla

diye süren.

Sen sessizce ağlamıştın yanımda — o ağlayışını da yanlış anlayacaktım—

O zaman mı, sonradan, düşündükçe mi, bilmiyorum; ama şunu kavramıştım, üzülerek:-

Senin dünyana hiç ulaşamayacaktım : senin dünyanı oluşturan bakış, benim bakışın olmamıştı hiç; senin yaşadıklarını ben hiç yaşamamıştın — seyirciydim yalnızca senin dünyan karşısında.

Bu acı verdi bana.

Ancak bir kez çıkıp inmiştim o yokuşu senin ile birlikte — onu ne çok kez birlikte çıkıp inmemiş olduğumuzu görmekten başka birşey de veremezdi artık bana: Senin yokuşun, benim yokuşum olmamıştı— "Çok geç" düşüncesi belirdi kafamda—

ç o k g e ç : işte, birlikte yaşamamız gereken, senin ile benim b i z olmamızı gerektiren, yaşanmışlar, yaşananlar, yaşanacaklar, yaşanmamıştı—

— çünkü, senin için bile artık 'geçmiş' olan o şeyler, benim için hiç 'gelecek' bile olamayacaktı; 'şimdi'ydi ancak orada olan — tek bir kez, işte : birkaç yaş, birkaç ağaç, birkaç damla, birkaç yaprak; hepsi de tek bir iniş-çıkış içinde...

Aramızda esneyen uçuruma yoğun hüzünlü bir arkaplan veren o akşam, ona köprü atmamıza yetemeyecekti.

Dönerken, suskunduk, sen de ben de...

— Yanlış anladığım ise şuydu:-

O yerin senin için geçmiş güzel günlerinin yeri; ağlamanın da, onları yitirmiş olmanın bilincinden dolayı olduğunu düşünmüştüm : senin, orada geçirdiğin acılı günlerden (de) dolayı ağlıyor olabileceğini anlayamamıştım, o gün — çok sonra, anlattığın başka şeylerden çıkarsayabilmiştim bunu ancak : sevinçli olduğu kadar acılı olan anılarındı, seni ağlatan; hangi gözyaşı, hangisinden dolayıydı; belli değildi — aralarında da bir fark yoktu.

İşte, senin acılarınla acılanmamış; senin sevinçlerinle sevinmemiştim, ya — nasıl bilebilmeliydim ki, senin hangi acında hangi sevinç var; hangi sevincinde de, hangi acı—

Nasıl anlayabileydim ki!...

96.

Sancılıydın. Yatıyordun; ama, uyuyabiliyor muydun, anlayamıyordum. Yatağın yanına, yere oturdum; sırtımı duvara dayayıp, öyle, durdum. — Bekliyor bile değildim— —

Umarsızlığın ne olduğunu anladım—

— Hiç yok mu kişiden kişiye ulaştırabilecek bir köprü — ilişki uçurumunun üstünden aşabilecek?...

Elimi alnına koymaktan başka birşey gelmedi elimden.

Ich geh doch immer auf dich zu
mit meinem ganzen Gehn
denn wer bin ich und wer bist Du
wenn wir uns nicht verstehn—

R.M.Rilke
Lou von A-Salomé, **Lebensrückblick** (1934/1951) Ffm.1974, S.150

Ben hep sana doğru yürürüm
bütün yürümemle
çünkü ben kimim ve sen kimsin
biz bizi anlamıyorsak—

97.

"Boğuyorsun beni" dedin; ben de seni aramamağa karar verdim — sonradan, bunu sana söyleyince de, "Ben seni hergün ararım" dedin.

İlişkinin yapısında yatan yoğun çalkantı çıkıyordu ortaya.

98.

Aynı gün, peşpeşe, bana, "Seni istiyorum", ve, "Beni yalnız bırak" dedin; ben de öyle yaptım, "Seni bekleyeceğim" diyerek — bekledim de; ama sen, gelmedin...

99.

Senin çok istediğin birşeyi, senin için bulup, onu kendi başına alabilmeni sağladıktan sonra, onu, benim ile birlikte olduğun yere getirmeyi istemeni istemiştim — birşey söylemeden : olmadı — öyle istemedin...

O zaman, götürülmesine katılmamaya karar verdim—

bunu da sana söyledim —

Bir yırtık vardı artık, ilişkide...

Alls steht im Ich und Du
(Schöpffer und Geschöpffe)
Nichts ist als Ich und Du : und wenn wir zwey nicht seyn
So ist GOtt nicht mehr GOtt
und fällt der Himmel ein.

Angelus Silesius
Cherubinischem Wandersmann (Glatz 1975) II, 178

Herşey Ben ile Sen içre durur
(Yaratan ile Yaratılan)
Ben ile Sen dışında hiçbirşey yok : biz ikimiz olmazsak da
Tanrı artık Tanrı olmaz
çöker gökkubbe de.

100.

Senin ile ayrılmamızın —karşılıklı özlemimizin— bir noktasında, şöyle seslenmişim: "Sana doğru çalışıyorum — ne olursa olsun, geleceğim."

Kararlıydım—

101.

"Bilmiyorum ki..." dedin — pek çok durumda, pek çok konumda; ben de, öyle, neredeyse hep, bilinemezlikler içindeydim —

hep belirsizliklerle çevrilidir ilişki, diye düşündüm : sızarlar bile onun içine, diye...

Sana ve bana ne kadar önemli bir iş düşüyor, o zaman, görüyorsun:-

İlişkimizi, üstüne hep yeniden çullanan belirsizliklerden temizleyerek, hep yeniden, arı hâliyle tutmak — bilinçlendirmek...

Onlar hep vardır, hep de çullanırlar ilişkimizin üstüne — bize de düşen, onları hep yeniden ayıklayarak, onu hep yeniden kurmak...

Nice yıl biriktirdiğim <öyle sandım,> kendime tutsakmışım, anlıyordum. Ne kendime? Hangisine? Hangime? Kim kendime? Hangi kendime? Kendi hangime? <Yürü git de, beni yaşadığımdan etme,> Dedim. <Yaşadığımdan etme beni de, yaşanılandan etme de beni, yaşadığımdan da [hızla solan renkler] esirgeme [hızla, hırçın solan renklerden kim esirger beni?] beni, diyebildimdi.>

–Gerilmiştim. Seni bırakmak bilmeyen bir uykudan <odur, kesindir, beni bırakmak bilmeyen o garip uyku banaydı, düşleri sana,>

uyku sana düşleri bana,
uyku bana düşleri sana, hırçın,
uykudan uyanırsın, hatta ayarsın ya uykudan...

Hulki Aktunç
"Gecesiz", Güz Her Şeyi Bilir, 1998, s.57

102.

Sık sık karşımıza çıkıyordu: "Unutamıyorum" — "Bunu nasıl taşırım?" — "Aklıma geldikçe...", diyorduk, sen de ben de, kötü, zedeleyici, kırıcı; ilişkimiz açısından gereğinde yıkıcı olabilecek bir olgunun, olayın, eylemin anısıyla ilgili olarak — anılar ile ilişki arasındaki bağlantıyı düşünürdüm o zamanlarda:-

Anılar, garip ya işte, 'geçmiş' şeylerin taşıyıcıları oldukları halde, 'şimdi-burada'ki ilişkinin en önemli temelini oluştururlar — 'şu anda' kurduğumuz, hep, 'daha önce' kurulmuşların üstüne kurulur; bunları 'şimdi'ye taşıyanlar da, anılardır. Bu bakımdan, her anı da, ilişki açısından, olumlu ya da olumsuz —ilişkinin kurulmasını destekleyici ya da köstekleyici— anlam yükleri taşır. Diyelim, senin ile benim, birlikte yaşadığımız hoş, güzel, mutlu olayların anıları, ya da, nahoş, çirkin, üzücü olayların...

Yani, belirli bir anlamda, bir ilişkiyle ilgili her anı, sanki bir 'duygusal etiket' taşır, onunla birlikte tutulur bellekte: "Ne iyi olmuştu..." / "Ne kötü olmuştu..."...

O zaman, 'anı' - 'ilişki' bağlantısında, 'ideal' durum şu olurdu diye düşünebiliriz: İnsanda öyle bir anımsama (bellekte tutma/ bellekten silme) yeteneği olsaydı ki, ilişkideki iki kişi, her biri ayrı ayrı; ya da, konuşarak, anlaşarak, birlikte, ilişkilerine katılan anıları ayrıştırıp ayıklayarak anımsayabilselerdi — yani ilişkinin belleklerinde taşınan geçmiş duygu temelini —anlam yükünü— de kurabilselerdi...

Şöyle olabilirdi bu: Her anı, anlamının ilişkiye katılması —onu etkileme, yönlendirme, biçimlendirme özellikleri— açısından ele alınır, ilişkiyi yeğinleştirmesi/ yoğunlaştırması, yoksullaştırması/ zenginleştirmesi, alçaltması/ yüceltmesi bakımından değerlendirilir; bu değerlendirmenin sonuçları, ilişkinin bilinç temeline katılırken de, olumsuz anılar silinip, olumluları tutulabilirdi.

— Böyle birşeyin olamayacağı bir yana, acaba —bilgisel, zihinsel, hatta, psikolojik olarak— olanaklı olsaydı, olmasını istemek doğru olur muydu?

Şöyle düşün önce: Gerçi 'sonuçları'nı katıyor 'ilişkinin bilinç temeli'ne, bu durum — yani, belki, gerçeklerin anlam yüklerini, duygusal ağırlıklarını 'doğru' bir biçimde saptayarak, bunların değişip (anılar, her anımsandıklarında, şöyle ya da böyle, değişmezler mi?), kişilerin ilişki konusunda yanılmalarına önlem getirdiğini; öte yandan, bu 'saptamalarla', ilişkiyi de, aslında sahip olmadığı bir 'pembe ışık' içine sokmayacağını da, varsayarsak — gene de, şunu yapmıyor mu: Kişileri ilişkiyi bütün ağırlığıyla yüklenmekten; nasıl sonuçlar doğurursa doğursun, ona katılan ne varsa, hepsinin sorumluluğunu, hiçbirini dışarıda bırakmadan, üstlenmekten; sonuç olarak da, onun gerçek biçimini, olduğu gibi, yaşanmış olduğu gibi, taşımaktan, ona bütünüyle katlanmaktan, uzaklaşmaya yönlendirmiyor mu?...

Oysa, ilişkideki iki kişi —ben ile sen—, onu, tam, olduğu gibi, oluşmuş olduğu gibi, eksiksizce yüklenmek, üstlenmek ve taşımak zorundadırlar— zorundayız——

Çünkü, ilişkide en önemli çıkmaz, iki kişinin, birlikte yaşadıkları aynı ve tek bir durumla, bir olayla ilgili, farklı anılara sahip olmalarıdır : zaman geçtikçe, 'aslında' — yaşandığında— aynı olan o durum ya da olay, iki kişi için apayrı anlamlar kazanır — sanki, çehre değiştirir, başkalaşır; öyle ki, o iki kişi oturup o geçmiş durum ya da olay üzerine konuşsalar, (Amerikalıların dediği gibi, 'notlarını karşılaştır'salar) daha en 'somut' ayrıntı üzerinde bile anlaşmazlığa düşebilirler.

İşte : ilişki kişi l e r indir; ama, anısı, kişiye —her bir tek kişiye— kalır : tek tek, ayrı ayrı...

Bu yüzden kişilerin en çok çaba göstermeleri gereken şey, oluşturdukları ilişki konusundaki anılarına, hem kendilerinde, hem ötekinde, dikkat etmektir : kendi, neyi ne kadar çarpıttığına; ötekinin de anısında, neyin ne hâle girdiğine...

103.

"Beni başkalarına bırakıp gidebilir misin?" dedin : tartışmıştık; ben çok sinirliydim — seni bırakıp gitmek üzereydim. Bu soru 'yelkenlerimi suya indirtti':-

Yapılamaz birşeydi o — aramızdaki ilişki, zorlayıcı varlığıyla, oradaydı...

Hani, köprülerden hemen önce "Son Çıkış" levhaları olur ya : biz geçmiştik o "Son Çıkış"ı — şimdi 'karşı yaka'ya sürmek zorundaydık, köprünün üstünden...

104.

Birkaç kez, yapmak istediğin, yapmağa karar verdiğin, ya da yapacağın, birşeyden sözederken, birinci tekil şahısta konuştun: "...cağım"... Oysa bunlar ilişkimizi —yani beni de— ilgilendiren şeylerdi. Sana 'ben' ile 'biz' arasındaki farktan sözettim:-

'Biz', tabiî ki 'ben' ile 'sen'den oluşur — ama onlardan 'ibaret' değildir: benim de senin de, ayrı ayrı, yaptıkları m ı z - la (bak!) oluşur; ama, bizim (!) eylemlerimizde her seferinde ötekini (de) hesaba katan amaçlarımızın toplam sonucudur — b i z kurarız 'biz'i; ama, kendim i z den öte...

105.

Kaçınılmazca bencillik mi vardır her ilişkide, diye düşündüm — daha önce de gelmiştim bu soruya; hani, sen de bana, "Beni bunun için mi tutuyorsun yanımda?" diye sormuştun ya, benim 'bencil' sayılabilecek bir 'doyum'umu kastederek:-

— Yalnızca, "Bunu kendime istiyorum" dediğimiz yerlerde değil, "Bunu senin için istiyorum" dediğimiz yerlerde de, bu 'isteyen' 'ben', b e n değil mi, işte?!...

Bu temel bencilliği yokederek ya da en azından dizginleyebilerek, etkisizleştirerek, gerçek bir karşılıklılığa eşitler olarak katılmanın bir yolu olmalı — yoksa, benim anlamağa ve anlatmağa çalıştığım anlamda, ilişki olanaksız demektir — yoksa, ilişki içindeyken senin de benim de her yaptığımız karşılıklı bencilliklerimizin sonuçları; kurabileceğimiz en 'uyumlu' ilişki de, bencilliklerimizi karşılıklı olarak ötekinde doyurmamızla kurabildiğimiz bir 'uyum'dan ibaret olurdu.

Böyle olmamalı——

Ama, başka türlüsünü yapmak da elimizden geliyor mu?

— Nietzsche şöyle birşey söyler:-

Der Egoismus ist soviel wert, als derjenige wert ist, der ihn hat.

(Ezbere, ve kötü çeviriyorum:)

Bencillik, kiminkiyse, onun değeri kadar değerlidir.

Bundan ilk çıkarılabilecek sonuç, bencilliğin değerli d e olabileceği : kendiliğinden, toptan değersiz olmayabileceği — hemen değersiz sayılabileceği durumların ötesinde bir belirlemesi olmalı, demek ki — ikincisi de şu: kişi, bencil sayılabileceği durumlarda bile, değerli olabilecek şeyler yapabilir:-

— İlişkide ortaya çıkan —kişilerin öteki kişiden ya da ilişkiden dolayı duydukları— duyguları düşün:-

Sevinç, kıvanç, gönenç, ve, tabiî, mutluluk...

Ve şöyle düşün: B a n a sevinç, kıvanç, gönenç, mutluluk veren, önem verdiğim, değer verdiğim, sevdiğim s a n a, sevinç, kıvanç, gönenç, mutluluk vermekse...

— Alıyorum ama vererek — b a n a veriyorsun; ama bu, benim s a n a verdiğim birşey — alıyorum; ama bu, s e n d e n aldığım birşey...
—sen b a n a veriyorsun; ama bu, benim de s a n a verdiğim birşey — ben alıyorum; ama bu, benim de s e n d e n aldığım birşey...

Bilmiyorum, böylesi 'denklem'ler işi çözüyor mu; ama bencilliğin ö t e s i n d e bir anlamı olmalı, ilişkinin——

Yoksa, boşuna olurdu herşey — boşuna yaşamış olurduk, herşeyi

Öyle mi—

öyle olabilir

mi?

— Başka kavramlar da çıktı ortaya zaman içinde:-

Bunlardan biri, 'dayanma gücü' : kişilerden birinin, ötekinin güçsüz kaldığı bir noktada, işte, ona 'güçlülük' vermesi — ama bir 'özveri' olarak değil : öbürünün, anlam bulamadığı bir yerde, ona anlamlılık kazandırması; o da yanındadır diye, ondan kendine birşeyler alması; kendinden ona birşeyler vermesi...

Bunlar (da) 'bencilliğe' çare

mi—

Bilmiyorum.

106.

"Yürek çarpıntısıyla beğenilen ne var ki..." diye okudun, yazdığın birşeyden — ben de, işte, aramamız gereken hep bu, diye düşündüm — ama o 'yürek çarpıntısı' gidip de bulunabilecek birşey değil ki...

Bulununca da, canlı tutması öyle zor ki...

Geçicilik hep çullanır ilişkinin üstüne, ve, raslantısallık — zorunluluk içinde, sürekliliği içinde, nasıl kurmalı, nasıl tutmalı——

Time being not for us,purple roses were
sweeter to thee
perchance to me deeper.

e.e.cummings
SONNETS-UNREALITIES V, CHIMNEYS, Tulips & Chimneys, 1922

Zaman bize göre değildi ya,mor güller
daha tatlı geldi sana
belki de bana daha derin.

107.

Seni, geç bir vakit, 'ev'ine gitmek üzere bırakmış, "Gidince beni ara" demiştim; sen de, "Olur" demiştin — aramadın; sonradan, "bir filme dalıp unut"tuğunu söylemiştin:-

Nasıl meraklanmıştım, sen aramayınca : aramaman, öyle, yalın bir 'unut'madan dolayı olabilmiş idiyse, bilemedim, sana kızmalı mıydım, yoksa anlayış mı göstermeliydim...

108.

"Bani vapura bindirecek misin?" diye sordun —— "Evet Canım — herşeyi yapacağız birlikte" dedim ben de—

Oysa ne sen 'vapura binebilecek' haldeydin, ne de ben seni herhangi birşeye 'bindirecek' halde — uzaktan 'haberleşmek' dışında, hiçbirşey yapamıyorduk, birlikte — nerede kalmıştı ki, 'herşey'i yapmak...

Gene de :

bekleyecektim,

bekleyecektin,

bekleyecektik...

109.

"Ne kadar kötü olduğumu sen bile bilemezsin" demişsin — ben de not etmişim : ama, şimdi, tam anımsamıyorum, o zaman ne kastetmiştin : 'kötü halde' miydin; 'kötü' müydün—

İşte, "bilemezsin" de demişsin ya zaten!...

110.

"Seni bekliyorum —— hayatım boyunca seni bekledim, hayatım boyunca da seni bekleyeceğim" diye seslendim sana——

Ayrıydık, görüşemiyorduk—

Dolu bir boşluğu doldurup boşaltmak işimiz
Ölülerle, gecelerle, sümbüllerle.

Melih Cevdet
BU KIRLANGIÇLAR GİTMEM İŞLER MİYDİ? (1970)

111.

"Senin yanında huzurlu bir sevinç duyuyorum" dedin bana, epey sonra — bu durumu konuştuk senin ile:-

İlk bakışta hiç de biribirlerine uyan şeyler değil : 'huzur', dinelme, yatışma, rahatlama içeriyor; 'sevinç' ise, devinme, hareketlenme, giderek, coşma...

Öte yandan, sanki, çelişik gibi şeyler : 'huzurluluk', duyguların çalkantılılığından kurtulmuş olmak; 'sevinçlilik' ise, tersine, bütün duygularıyla birlikte, hareketlenmiş olmak...

Ayrıca, ikisinin birarada bulunması da pek olağan birşey değil : 'huzurlu' olunca, duygular dinelir; öyle, durursun, ya da durmak istersin — oysa 'sevinçli' olduğunda, duyguların devinimlilik kazanır; birşeyler yapmak gelir içinden — dansedebilirsin, örneğin...

Nasıl olabiliyor da bunlar birlikte olabiliyor, sende de, bende de?

Şöyle düşün:-

'Huzurlu sevinç' ile 'sevinçli huzur' denebilecek iki konumun ('duygularım'lar değil sözünü ettiğim) çakıştığı tek bir konum — nasıl olabilir(di): benim kendi duygululuk bütünlüğümden yolaçıkarak sana ulaştığım; senin de kendi bütün duygululuğunla bana vardığın, bir yer : iki devinimin; evet : coşkuyla ve çalkantıyla, dinginliğe erdiği, bir yer—

senin i l e benim

b i z olduğumuz

yer—

112.

"Ne kadar sürebilir bu?" diye sordun, ilişkimizle ilgili; ben de, "Niceliği önemli değil, niteliği önemli" dedim — sonra, "Hep böyle olabilecek miyiz — herşey öylesine değişiyor ki..." dedin. Ben de "Biz kendimiz —özgürce— değiştirebilirsek, olabilir" dedim.

İnce bir dengeydi bu — saçma, belki, ama şöyle bir sonuca vardım, sonunda:-

İlişki için belirleyici olan, senin ile benim, zamansal olarak, n e k a d a r birarada bulunduğumuz değil, yaşamsal olarak, n e k a d a r şeyi birlikte geçirdiğimizdir — bunun de 'nicelik'le hiçbir ilgisi yoktur.

En uç durumu düşün : sen ile ben, hiç 'birarada' olmadan da 'birlikte' olabiliriz (biraz önce bunun üzerinde durdum:) — ben, tek başıma birşey yaparken seni düşünerek yapıyorsam, yaptığımı; sen de, tek başına birşey yaparken beni düşünerek yapıyorsan, yaptığını, birlikteyizdir.

Bu bir avuntu mu?

İnsan sevdiği ile beraberdir.

Hadis-i Şerif

113.

'Biz' — işte, gene, bu — —

'Ne'dir ki bu:-

İkimizi 'bir'leştiren birşey mi — yoksa ikimizden de 'ayrı' olan -—oluşan— birşey mi?...

'Ben ile sen' mi; 'ne ben ne sen' mi?...

Hem o, hem o:-

Bir düşün : 'benim ile sen, biz; senin ile ben, biz'——

(Ey Okur, görüyorsun : bu noktadan nereye gidilebilir; bu, gevezelik beceriklisi Yazar da, bilemiyor — ya sen; ne anladığını sanıyorsun ki, bu okuduklarından?!...)

114.

Hani, hava tümüyle durgunken yağan ilkbahar yağmuru ağaçların dingin yapraklarına serptiği damlalarla onları kıpırdatıp durur, ya...

115.

İki kişinin —senin ile benim— tek ve biricik, ayrı yaşamları, tek ve biricik, aynı, olabilir mi?

Soru —sorumuz— bu...

116.

Çeşitli toplumsal düzenleme biçimleri 'Evet' diyor bu soruya — 'kutsanmış birliktelik' vaadeden dinlerden tut, 'medeni nikah' kıyan (!) Belediye Başkanları'na dek!...

Dilsel biçimler de (bütün dillerde) hâzır ve nâzır:-

"Sevmek ve tutmak"/ "hastalıkta da sağlıkta da"/"iyi günde, kötü günde"/ "bir yastıkta kocamak"/ "ömrü paylaşmak"/"ölüm bizi ayırana dek", vb., vb. ...

Aldatmaca hepsi——

hepsi, temelde birey ilişkisi olan —toplumsal süreçlere konu olan, giderek iktisadi işleyişlerin araçları olan— ilişkileri, kişi ilişkisi gibi gösterme amaçlı : çünkü temel insani değer, kişi ilişkisindedir : sevgililikte (ve ona yaklaşan, öteki kişi ilişkilerinde : dostluk, arkadaşlık, yoldaşlık : hem sevginin hem saygının yeraldığı ilişkiler...)—

o aldatmacalar da, kendilerini bu kişi ilişkilerine benzeterek, onlardan değerlilik 'apartmağa' çalışırlar—

insanlar da düşerler, onların tuzaklarına—

sakın, sen——

117.

"Yazamayacak kadar özlememişsin, demek" dedin bana—

herhalde, sen yokken yazdıklarımı okuyunca...

Evet, doğru—

isterdim, öyle bir konum, ki——

118.

"Benden hep hesap soracaksın" dedin; ben de, "Öyle bir hakkım yok, değil mi—" dedim:-

Şöyle düşün: 'Hak', kişinin kendi üzerine birşey sözkonusuysa, öteki kişiye ancak kendi verdiği (bak, 'vermek' burada da var — bir de 'hak verme'nin öteki anlamını düşün) birşey olabilir — o, o hakkı vermişse, öbürü de, onu, 'kullana'bilir.

Ama, ilişki sözkonusu olduğunda, ben de sen de, o n u n üzerinde —eşit— hak sahibi y i z dir — ilişki 'verir' bu hakkı iki m i ze de. Yani, senden 'hesap sor'amam; ama, ilişkimizden sorabilirim.

— Zaten, sürekli hesabını sormamız gereken birşeydir, ilişki : 'rahat' bırakamayız onu; sürekli, ölçüp-biçip, üzerinde düşünmemizi gerektirir.

119.

Bir şeyi yeterince anlatamadım sana, birkaç kez denediğim halde:-

Sevgi, öyle, biçimsiz, kaypak, belirsiz birşey değildir : sanki benim 'sahip' olduğum, ve 'sevdiğim' kişileri de içine soktuğum, 'amorf' birşey, değil — sevgi, her ortaya çıkışında, belirgin bir b i ç i m d e çıkar ortaya; hiçbir sevdiğini de, bir başkasıyla 'aynı' b i ç i m d e sevemezsin; her bir sevdiğin, b i r ve b i r i c i k t i r —— hiçbir başka kimse ile de 'karış'tıramayacağın kadar, t e k ve b e n z e r s i z...

Sevgin, belirgin, ve, tek seferliktir — ' b i r t e k O 'dur, sevdiğin, her seferinde!...

Bunu anlatamadım sana, işte, yeterince — acaba kendim de yeterince anlamış mıydım?!—

Bilmiyorum.

— Sevginin ne olduğu hiç bilinebilir mi ki—

kişi sevdiğini —sevmekteliğini— bilebilir mi?

Ben seni—seni—ben—seni—ben—seni— sevdim mi, hiç?...

— Temel bilemezliğimiz burada.

Ben ile sen arasında —bende; sende— 'bulunan' 'birşey' — ne, o; kim bilmiş; kim, bilebilir?...

Ancak o 'üçüncü'yü bilebilir(iz) : senin ile benden de; ikimizden de büyük, ikimizin de ötesinde, o 'ulu' olanı — ilişkimizi...

Onu da, belki, hep yanlış bilmişizdir...

120.

Sevdiğin, bilemediğindir.

(heart,could we bear the marvel of this thing?)

e.e.cummings
SONNETS-UNREALITIES XIII, CHIMNEYS, Tulips & Chimneys (1922)

(yürek,dayanabilir miydik harikalığına bu şeyin?)

121.

"Beni özgürce sevmiyorsun" dedin — çok temel birşeydi bu benim için — "Ne demek istiyorsun?" diye sordum; sen de önemli şeyler anlattın.

Şimdi, konuştuklarımızı anımsamağa ve yeniden kurmağa çalışıyorum — bu kolay olmuyor (belleğim çok kötüdür; biliyorsun).

Temel bir nokta, benim içimi sana yeterince açamamamdı; ama bu (şimdi düşünüyorum) yalnızca benim kişiliğimden —'yengeç'liğimden— kaynaklanan, bana özgü bir durum değildi : ilişkinin özünde vardı : ilişkideki iki kişi —sen ile ben— k i ş i olmanın gereği olarak t a m 'açabilmezlerdi 'iç'lerini, ötekine — o hep başvurduğum (Nietzsche'den gelen) "uçurum" eğretilemesi, yerindeydi——

Ya peki, bir 'uçurum' idiyse ilişki, bir olanaksızlığı mı deniyorduk; olmayacak birşeyi mi oldurmağa çalışıyorduk; dolayısıyla, en baştan, bunun 'yürü'meyeceğini, ya da, zamanı gelince, 'sona ere'ceğini biliyor muyduk — bu böyleyse de, böyle bir bilinçle, zaten, kuramaz idi miydik, ilişkimizi?

Evet — önemli olan da buydu, işte : bu bilinçle; a m a, ona karşın, g e n e d e, kurmağa çalışmamız, ilişkiyi:-

Ne kendimizi ne ötekini aldatmak — bilmek, ki bu amaçladığımız hiçbirzaman tam olarak gerçekleşmeyecek; ama, buna karşın, gene, bilmek ki, bu, dünyanın en önemli şeyidir, ve bunu gerçekleştirmeğe çalışmak,

zorundayız——

122.

"Benimle birlikte gelir misin?" diye sordun — "Hayır", dedim : "Biz gidebilirdik; ama ben senin ile 'birlikte' gitmem" —

O zaman, ne demek, 'birlikte olmak' sorusu çıkıyor ortaya — bir dilsel kaypaklıktan öte bir sorun olmalı burada:-

'Bir/lik/te/lik' : iki kişi için geçerli bir edim — iki kişi için 'birer birer' v e birlikte!... (Bu Türkçe çok garip bir dildir — 'ayrı' ve 'aynı' sözcüklerini düşün...)

—'Biz' sorunu beliriyor burada, yeniden—

123.

İlişkide en temel zorluk, kişilerden birinin (aslında, ikisinin de), ilişkiyi yalnızca kendisinden kaynaklanan —ve geri dönen— bir açıdan görmesidir. Böyle görülünce, hep bir aykırılık ve acı odağı olur.

Yapılabilseydi —yapabilselerdi, kişiler (ama, işte, olanaksız galiba bu)— ne kişilerden tek birinin açısından; ne de, birinin açısından, ama öteki adına, öteki için— birlikte oluşturabilselerdi; ama ne biri ne öteki adına : ikisinin de ötesindeki bir üçüncü için, başka birşeyi gerçekleştirmek için...

Hem, çocuk da öyle istenir, doğurulur ve yetiştirilmez mi — o, 'Üçüncü' *par excellence*?!...

—— Anlayamıyoruz, çünkü bu dünya kendine aykırı anlayış biçimleri geliştirmiş; biz de onun içinde yetiştik : kendimize aykırı anlayış biçimleri içinde...

Bunlara izin vermemeliyiz; bunları kırmalıyız; yoksa, kendi kendimiz olmamız, olanaksız...

124.

Temel çelişme, kişinin özünün ilişkileri üzerine kurulu olduğu halde, iki kişinin özden bir ilişki kurmalarının olanaksız oluşudur.

İki kişi, tam, eksiksiz, özleriyle biribirlerine ulaşamazlar.

Tam bir kişi ilişkisi, olamazdır; oysa, her kişi, tam olarak, ilişkileridir — öyleyse hiçbir kişi, tam değildir.

Hiçbir kişi, tam özünü bulamaz.

— O zamanki akılyürütmem buydu; tek olanak olarak da (gene Nietzsche'den kaynaklanan?), "uçuruma birlikte atlamak" olanağını not etmişim: Uçurumun karşılıklı iki yakasından, aynı anda, atlamak; dibi boylarken de, ortada, bir kısa an, elele tutuşmak...

Kim bilir, belki de her ilişki, zaten, böyledir...

What
touching means
or What does a hand
with your hair
in my imagination

e.e.cummings
W [ViVa] XLVII (1931)

Ne
demektir dokunmak
ya da Ne yapar bir el
senin saçınla
benim hayalimde

125.

Kurulmuş, 'hazır' bir ilişki, ilişkide olanlardan birinde meydana gelen bir değişiklikle başedemez:-

Değişen kişi ile ilişkide olan kişi, ilişki ve öteki kişi konusundaki değerlendirmelerinde ve, dolayısıyla, eylemlerinde, ilişkinin 'eski' kuruluş temeline dayanmak zorunda kalır — oysa, işte, öteki kişi, değişmesiyle, o temelin ötesine geçmiştir.

İlişki, artık, o değişikliği özümseyemediğinden, sanki, şaşkınlaşır; 'ortalıkta gezinmeğe' başlar...

— Bir de, bir adım ötesini düşün: 'Kişi' denen varlık türünün, zaten, sürekli değişen —değişim içinde olan; yani olan ama oluşan (haydi, biraz daha sözcük-oyunu yapayım:) — o l m a s ı değişme o l a n, bir varlık türü olduğunu (!) hesaba katarsak, ne oluyor, 'ilişki' denen varlık türü?...

(Görüyorsun, ey Okur, buralarda ne çok yanıtsız soru, ne çok çözümsüz sorun var — sana bir ipucu vereyim : bu kitabın sayfalarındaki boşlukları, oralara yazacak birşey bulamadığım için boş bıraktığımı varsay; ve, oralara yazılabilir olabilecek birşeyleri, kendin, düşün...)

126.

Sana birkaç gün önce demiştim, "Sana h i ç güvenmiyorum" diye — sen bana, "Sen bana t a m olarak güvenmiyorsun" dedikten sonra:-

Güven, ilişkide, çok temel bir yer tutar — tersinden başlayalım: Güvensizlik, naftalinlenmemiş yünlünün içine giren güve gibi (—ses benzerliği herhalde rastlantı!), delikdeşik eder ilişkiyi. İki kişinin karşılıklı güveni de temel taşı gibidir ilişkinin : onun üstünde sağlam durur.

Öte yandan, güvenin bir özelliği, sanki t e k b i r bütünlüklü tutum ('duygu' değil) olmasıdır; sanki, niceliği yoktur (—bak: yukarıdaki tümcede, "İki kişinin karşılıklı güven l e r i" demedim: İki kişide ayrı ayrı bulunan birer 'duygu' —'güven duyma'— olduğu halde; ikisi için de bir ve aynı tutumdur bu; ya da ancak öyle olunca, güvend i r); dolayısıyla, ya t a m olarak vardır, ya da h i ç yoktur.

— Bunu daha önce de (en başta) anlatmağa çalışmıştım sana:-

Şimdi, ilişkimizin —senin ile benim— ulaştığımız noktada, 'yokuş aşağı' iniş başlamıştı — 'frensiz'...

Sarkaçlar gibi Şimdi sallanır
Dünle yarın arasında düzensiz.
Ya çok ileri gider ya da çok geri kalır,
Düzgün işletemeyiz.

Behçet Necatigil
ZAMAN KAYMASI (1962)

127.

"Birgün bir sevgilim olursa ne yaparsın?" diye sordun bana. Epey duraksadıktan sonra, "Bilmiyorum" dedim.

Bilmiyordum, gerçekten, ne yapabileceğimi.

Sonradan da, "Benim aldanıp aldanmadığımı ancak sen bilebilirsin; senin aldanıp aldanmadığını da, ancak, ben" dedim — sen, "Umarım seni aldatmıyorumdur; kendim de, aldanmıyor..." demiştin, bundan önce : 'aldanma' ve 'aldatma'nın ilişkide tuttuğu yer(ler)i düşündüm, o zaman:-

Temelde yatan bilgisel sorunun (daha önce değindim) bir uzantısı ortaya çıkıyordu, 'aldatma' olgusuyla : sen de ben de; sen benim, ben senin, sürekli yanında olabilseydik — yani hem s e n hem b e n, hep aynı biçimde b i z olsaydık; ayrı ayrı yerlerde farklı ilişkilerimiz olmasaydı— 'aldatma' olanaksız hâle gelirdi —— ama, b u olanaksız olduğundan dolayı, aldatma/aldatılma, hep bir olanak olarak durur —durdu—, orada...

— Platon'un **Symposion**'undaki 'Aristophanes' mitos'unu anımsa — (Schleirmacher/Nestle çevirisinden özetleyerek aktarıyorum):-

Başlangıçta insanın üç cinsiyeti vardı; bugünkü gibi iki, erkek ve kadın değil, bunların birleşmesinden oluşmuş bir üçüncü cins vardı; bunun adı da hâlâ var, ama bir yergi sözü olarak kullanılıyor, artık. *Hermaphrodite* adında ve biçimindeydi bu üçüncü cins insan, erkek ile kadından oluşan.

Bunların her birinin dört eli, dört ayağı vardı, yuvarlak bir boyun üzerinde, ortak bir kafada, iki yüzü, dört kulağı vardı, bütün öteki ögeleri de ikişer tane; edep yerleri de bir çiftti.

Bunlar hızlı gitmek istediklerinde, sekiz üyeleri üzerinde yuvarlanarak giderlerdi. Güçleri kuvvetleri çok yüksekti, yüksek de düşünceleri vardı; böylelikle, göklere bir yol açmayı, tanrılara saldırmayı kurarlardı.

Zeus ile öteki tanrılar görüşüp tartıştılar, bunlara ne yapacaklarını. Bunların, öyle yıldırım gönderip, bütün cinslerini yoketmek, yapılacak iş değildi, çünkü o zaman bu insanlardan gelen saygıdan ve kurbanlardan da olacaklardı; ama bunların böyle sınırlarını aşıp taşkınlıklarını sürdürmelerine de izin veremezlerdi.

Sonunda düşüne düşüne Zeus bir çare buldu ve dedi:

Sanıyorum bir yol buldum, insanların gene de varolabilecekleri, ama aşırılıklarından vazgeçebilecekleri; çünkü daha zayıf olacaklar. Şimdi, bunların her birini iki yarıya böleceğim, o zaman daha zayıf olacaklar ama gene de bize yararlı olacaklar; çünkü çoğalmış olacaklar. Artık iki ayaklarının üstünde yürüyecekler. Ama, daha hâlâ sınırlarını aşıp taşkınlık yaptıklarını görürsem, onları bir kez daha ikiye bölerim; o zaman da tek ayakları üstünde zıplayarak yürümek zorunda kalırlar.

Bunu söyledikten sonra insanları ikiye böldü, bir meyve böler gibi. Her birini bölünce de, Apollon'a buyurdu ki, yüzü ve bölünmüş boynu tersine çevirsin, ki insan kendi bölünmüşlüğünü görebilsin de, daha erdemli olsun.

İşte, doğal biçimleri ikiye bölünmüş olduğundan, her bir yarı öteki yarısını özler ve biraraya gelebilirlerse, biribirlerine sarılırlar ve yeniden birleşmeye çalışırlar.

Böylelikle insanlar arasına sevgi [*Eros*] gelmiştir; bu da, ikiden bir yapma çabası, ve insanın başlangıçtaki yapısını yeniden kurma isteğidir. Her birimiz bir insanın bir parçasıyız, çünkü, birken ikiye bölünmüş ve iki olmuşuz. Bu yüzden, her bir yarı, öteki yarısını arar.

128.

"Kabullenme ve güvenme" üzerinde durmuşum (hep çıkıyordu bunlar, birer sorun olarak, ortaya, değil mi?) — sana güvensizlik duymamın —sana güvenmememin— kendime güvensizliğimin sonucu olabileceğini de düşünmüşüm:-

İlişkimizin sağlamlığına tam (gene!...) inansaydım, sana da tam güvenirdim — 'aldatılmak' da aklımın ucundan geçmezdi; kendime de, senin ile olan ilişkim içinde, güvensizlik duymazdım. Ama, işte, senin ilişkimizi —bizi— tam olarak, olduğu gibi ve olması gerektiği gibi, kabullenmekte eksik kaldığın sonucuna vardığım durumlarda; o 'kuşku kurdu' başuzatınca, bilgi eksikliğim, kıskançlık olup çıkıyordu.

İlişki, sallantılı hâle geliyordu.

129.

Senin ile birlikte yapacağımız —yapacağımızı düşündüğümüz; biribirimize yapacağımızı söylediğimiz— ne çok şeyi yapmadık : bu da, herhalde, ilişkinin bir gereği:-

Olanaksızlıklarımız da katılır ilişkimize, olanaklarımız kadar—

Sen ile ben, ne çok şey hayal ettik, birlikte yapacağımız, yapmak istediğimiz, yapmamız gereken; ama 'hayal'in neredeyse sınırsız yayılım gücüne karşılık, ilişkinin 'gerçek'liği, çok belirgin, sınırlı, giderek dar bir uzam içinde oluştu.

Bu uzam da, işte, gittikçe belirginleşirken, sınırları açıklaşırken, garip ya, gittikçe daha sınırlı, daha dar bir hâle geldi...

— Çünkü kişiye —sana da bana da— tek bir ilişki yeterdi — olabilseydi...
— Ama, olamaz——
Hep çoğaltıp hep azaltır kişi, ilişkilerini — o yere; hiç çekincesiz, hiç kuşkusuz, kendisi olabileceği yere, ulaşamadan — kendisi de, hep çoğalıp hep azalarak...

130.

Senin ile olan ilişkimi, "yaşamım ile yazınam — yazdıklarım— arasındaki bağ" olarak gördüm : işte, burada yazdıklarım da, bunun kanıtı...

— 'Yazabilmek için sürdürüyorsun bunu' diyen kemgözlülüğüme
(senin de aklına gelmişti bu; bense, hep bu kuşku içindeydim, zaten...)
yanıt da, şu:-

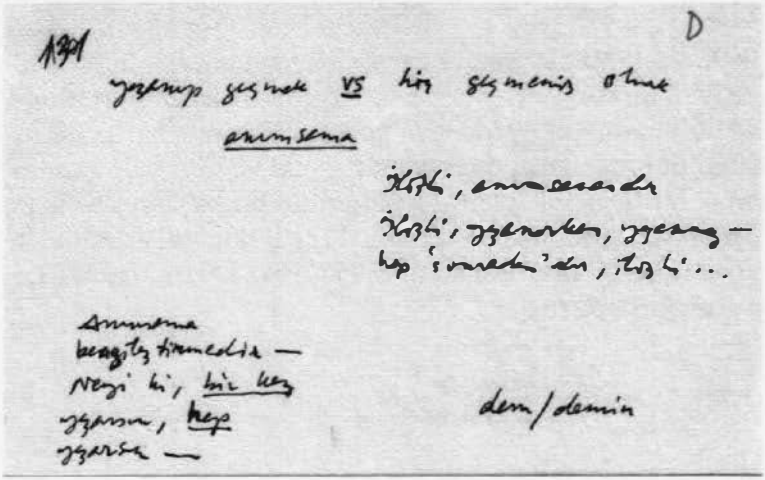
'Yaşatmağa çalışıyorum; öylelikle de, yazılabilir oluyor'...

— Belki bu da bir kendini aldatmadır—

Ich habe gesegnete Tage hinter mir — oh, hätte ich noch reichere vor mir, und kein Ende, um alles hinzugeben, wiederzugeben, was ich empfangen habe — und es wiederempfangen, wie es jeder Nächste aufnimmt, der es vermag. — Es wäre doch ein Leben!

Trakl
an Buschbeck, 11 Juni 1909

Ardımda kutsanmış günler var — ah, keşke önümde daha da zengin günler olsaydı, ve hiç sona ermeden, herşeyi vermek için, aldıklarımı yeniden vermek için— ve onları yeniden almak, en yakınım olanın alabildiği gibi. — Ne yaşam olurdu ama!

Bu bölümle ilgili aldığım notta (yukarıda görüyorsun; umarım berbat elyazımı okuyabiliyorsun) düşündüklerimi şimdi toparlamağa çalışıyorum:-

Öyle zor ki—

Aklıma gelen dilsel biçim üzerinde durayım : "dem/in" sözcüğüne bir bak: "Bir dem yaşamak" / "Demin buradaydı — şimdi/artık yok"...

"Bir dem" ile "bir an" kavramlarının akrabalıklarını da düşün—

—Daha fazla birşey yazamıyorum——

132.

İlişki, ötekinin, kişinin herşeyi olmasına yönelir hep; dolayısıyla, ilişkinin bu yanındaki kişinin ilişkide bulunduğu ve bulunabileceği yerlerden herhangi birinde başka bir kişinin bulunmasına, dayanamaz — iki kişinin yalnızca tek bir —biribirleriyle olan— ilişkilerinin bir başkasıyla olması olanaksız olduğundan dolayı da, sürekli, çekemezlikler, kıskançlıklar girer araya; giderek, ilişki kendi kendini kemirmeğe başlar.

(yoursmine mineyours yoursmine
!
i( )t)

e.e.cummings
No Thanks 59 (1935)

(seninbenim benimsenin seninbenim
!
ben( )o)

Nie kann es anders sein.
...
Nie soll es anders sein.

Karl Kraus
AUSJUNGEN TAGEN, **Die Fackel**, 418–422, 8. April 1916, S.59

Hiçbirzaman başka olamaz.
...
Hiçbirzaman başka olmamalı.

133.

Hep yeniden çıktı karşımıza değil mi; benim de, senin de, bizim de—

K ı s k a n ç l ı k—

Ne denebilir ki — hâlâ, doğru-dürüst kavradığımı da söyleyemem; en yoğun duygularımdan biri olduğu halde, yeterince anladığımı da—

Başlarda, şöyle bir not almışım:-

Kıskançlık tamamiyle narsisistik bir duygudur — kıskanılan kişi ile hiçbir bağlantısı yoktur — k i ş i değildir; ilişkide, karşıda duran 'nesne'dir, kıskanılan.

Sonra, 'kıskançlık' ile 'şüphe' (ve 'kuşku'); 'kendine güvensizlik', arasındaki bağlantılara girmek istemişim; Spinoza gönderisiyle — Gel, Spinoza'ya bakalım (Ethica):-

Önce, haset (*Invidia*) ila kıskançlık (*Zelotypia*) arasında fark yapmamız gerekiyor (—biliyorsun, bunlar İngilizce'ye *envy* ve *jealousy* olarak geçen kavramlar): Genel olarak 'kötü gözle bakmak' (*invideo*) gibi bir anlama gelen haset, hem nefret (*Odium*) hem de hüzün/acı (*Tristitia*)dan pay alır (Pars III., Prop.LV:Coroll /Demons.):-

Zihin (*Mens*) kendi yapamazlığını tasarımlayınca (*suam impotentiam imaginatur*) kendiliğinden hüzünlenir/acı çeker (*contristatur*). Bu genel acılanmanın, bir yapabilme/erdem (*virtu*) konusunda, aynı varlık türünden (*cum ipso ejusdem naturæ*) bir eşitine (*æquali*) yönelik olanı, hasettir.

Kıskançlık (Ib., Prop.XXXV: Schol.) sevilen bir şey (*rem amatam*) gerektirir; bunun ile, tasarımlayanın yalnızca kendisinin sahip olduğu bir dostluk bağının (*vinculo Amicitae*) aynısının ya da daha yakınının (*eodem, vel arctione*) bir başkası ile de bulunduğunu tasarımlayınca, sevilen şeye karşı nefret; o başkasına karşı da, haset ortaya çıkar —

bu da kıskançlıktır.

Görüyorsun, Spinoza sevgi ile nefretin çakıştığı ve çatıştığı —biraraya gelip biribirlerine karşı işledikleri— yerde buluyor, kıskançlığı (nasıl da kavramış değil mi, işi : sevgi ile nefret, birarada — hep böyle değil miydi : ne kadar seversen, o kadar nefret edebilirsin...); bunu da, karşıt tutkuların biraradalığının yarattığı bir ruh çalkantısı (*animi fluctuatio*) sayıyor — tutkuların tanımlarını verirken de, şöyle diyor (Ib. Affectuum Definitiones, XLVIII, Explicatio):-

Kıskançlık ve öteki ruh çalkantılarının tanımları üzerinden sessizce geçiyorum, çünkü bunlar, bir yandan, tanımı verilen tutkuların bileşimlerinden (*compositione*) kaynaklanır, öte yandan da, bunların çoğunun adı yoktur, bu da gösteriyor ki, yaşam etkinliği (*usum vitæ*) için bunların genel bir bilgisi yeterlidir (*sufficere*).

Gel, biz de bu kadarını yeterli sayalım ve bu sevimsiz konuyu kapatalım.

134.

"Bitirmek istemiyorum; ama, belki, sürdürdüğüm, bitmiş birşeydir" diye düşünmüşüm—

135.

"Düşüncesiz ve sorumsuzsun — senin sorumsuzluklarınla uğraşmayacağım artık", dedim sana

136.

"Bana merhamet duyuyorsun — âşık değilsin" dedin bana

137.

"İstersen —istemeyebiliyorsan; gelmemeyi istiyorsan— gelme", dedim sana

138.

"Doğru söyleyerek tehdit ediyorsun beni" dedin bana

139.

"Benim yanımda kendin olamayacaksan, hiçbir işe yaramaz" dedim sana

140.

Olanaksızlıktan yolaçıkan ilişki, ne çok gerçeklik katetse de, yeniden olanaksızlığa varır, sonunda; son olanaksızlığı da, belki, ulaştığı en son gerçekliğidir.

"It's too late to correct it," said the Red Queen: "when you've once said a thing, that fixes it, and you must take the consequences."

Lewis Carroll
Through the Looking-Glass, IX

"Düzeltmek için çok geç" dedi Kırmızı Kraliçe: "birşeyi bir kez söyledin mi, bu onu kalıcı hâle getirir; artık, sen de onun sonuçlarına katlanmak zorundasındır."

141.

"Beni daha az sevdiğini hissediyorum —"; sonra, gene, "beni artık daha az seviyorsun" dedin — bunu duymana yolaçan, aslında benim seninle ilgili olmayan bir 'ruh hâlim'di; ama ilişkimizi —benim ilişkimize bakışımı— da etkiliyordu : bir tür karmaşa içinde olma duygusu — içinde, kendini tükenmiş hissetme; kendini sahteleşmiş hissetme gibi katkıları olan bir duygu...

Bu duygu ilişkideki iki kişiden birinin üzerine çullanmışsa, ilişki tehlikededir:-

O da yorulur, bezginleşir.

142.

"Ben buradan gideceğim" dedin — biraz sonra da, "yanlış yaşıyorum"...

"Nereye gidersen git, kendini yanında götürürsün" dedim ben de. — Kopuş noktaları belirginleşiyordu artık...

143.

"Beni itiyorsun" diye seslenmişim sana, "nereden en iyi itebileceğini de, bilerek..." Böyle bir 'ruh hâli'ndeyken de şunu düşünmüşüm: "Beni sevip sevmediğinden bile emin değilim, artık—"

Senden haber alamamak hem seni merak etmem açısından, hem de senin bana haber vermeyi önemsememen açısından, acı veriyordu.

Aldırmayabiliyordun—

Bir hafta sonra ise, kendi kendime, "Bu yanlış!" demişim — kendimi kargışlayarak: "(Örümcek kafa...)":-

Çünkü, senin hem haber veremeyecek bir durumda; hem de, beni endişelendirmemeyi düşünerek haberini vermediğin bir durumda olduğunu öğrendim — yanılmıştım!....

and my love slowly answered I think so. But
I think I see someone else

there is a lady,whose name is Afterwards
she is sitting beside young death,is slender;
likes flowers.

e.e.cummings
A, POST IMPRESSIONS VIII & (AND) 1925

ve sevgilim yavaşça yanıtladı, öyle sanıyorum. Ama
sanıyorum başka birini görüyorum

bir hanım var,adı Sonradan
oturur genç ölüm'ün yanında,naiindir;
çiçeklerden hoşlanır.

144.

"Senden gittikçe uzaklaşıyorum — ama heryanım seninle kaplı—" diye seslenmişim sana. Sonra da, "Neredesin—" diye...

— Artık yalnızca uzamsal/zamansal 'uzak'lık da değildi, ilişkimizin 'soğuk'laşmasına yolaçan:-

Yanıtı bilinmeyen sorular çıkıyordu ortaya—

145.

"Benimle ilgili bir konuda bana sormadan başkalarının sözlerine inanıyorsun" dedin—

Öyle bir duruma girmişti ilişki : temelden bir güvensizlik oluşmuştu biryerlerinde (bir ur gibi) — ben, senin nerelerde, kimlerle, neler yaptığını bilmiyordum. Yalnızca bir bilgi 'eksikliği' de değildi, bu:-

Artık benim ile olmaman; şimdi —bana aktarıldığına göre de, işte— bir başkası ile birlikte olman, karşılıklı olarak 'yiyor'du ilişkiyi...

146.

Seni 'aldattığım'ı düşünmüşsün — gördüğün ve okuduğun bazı şeylerden kendince sonuçlar çıkararak (sonradan, bir başkasından öğrendim) : yanlıştı düşündüğün — hiç yapmadım bunu; zaten, ilişkinin yapısı buna engeldir.

Hani, çok önceleri, "Sadakat nedir?" diye sormuştun bana; ben de şöyle birşey söylemiştim:-

'Sadakat', kişinin kendinde bir kişiye bir yer ayırması, ve o yeri hep onun için korumasıdır;

'sadakatsizlik' de, kişinin o yerin korunmasını savsaklamasıdır;

'ihanet' ise, kişinin, o yerine, başka bir kişiyi sokması—

"Olur mu ki bu—" demiştin sen de: "başka bir kişiyi sokamaz ki o yere, o kişi; o n u n için açmışken o yeri — b a ş k a bir kişi giremez ki oraya...?"

— "Bunu da yapar —yapıyor— insanlar", demiştim ben de: Belki, fark, o yerin —daha önce varolmayan bir yer olarak— o kişi için açılmış olması ile, kişinin kendi açmadığı; zaten açık, 'hazır', önceden açılmış bir yer olarak, kişinin yaşamında yer alması, arasındaki fark.

Daha genel olan 'aldatma' kavramına dönelim, şimdi — şöyle düşün:-

İlişkide 'aldatma' olamaz; varsa da, ilişki artık yok demektir: M u t l a k (bak, bu sözcüğü bile kullanabiliyorum), tam bir dürüstlük ve açıksözlülük üzerine kurulabilir ilişki ancak; bunlardan en küçük bir sapma bile, bütün ilişkiyi zedeler, yırtar, yokeder. Şunu düşün bir: Aldatabileceğin bir kişiyi sevebilir misin? — Aldatabiliyorsan, seviyorsundur — seviyorsan da, aldatmak elinden gelmez...

Giderek, k e n d i n i aldatmaktır çünkü, gerçek bir ilişkin olan kişiyi aldatman; ilişkinin o l a m a m a s ı d ı r — senin de, sen, o l m a m a n...

147.

"Birisiyle konuştuklarını benden gizleme gereksinimi duyuyorsan, hiçbir ilişkimiz yok demektir" dedim sana:-

Şöyle düşün: Tabiî ki ilişkideki iki kişiden her biri, öbürünün bütün öteki —geçmiş ve şimdiki— ilişkilerini bilemez; neredeyse fiziksel olarak olanaksızdır bu — ama şunu bilebilir : öbürü, başka bir ilişkisinde, onu da ilgilendiren birşey varsa —olmuşsa ve olursa—, bunu ona bildirecektir — en azından, ondan gizlemeyecektir...

Yoksa, bu, kişilerden birinde —gizleyeninde— ağır bir yük; ötekinde —gizleneninde— de, kör bir boşluk yaratır.

148.

Bana bir yalan söyledin — ben konuyla ilgili başka birşey sorunca, arada, itiraf ettin yalan söylediğini. "Daha söylerken yapmamam gereken birşey yaptığıru anladım — sen sormasaydın da söyleyecektim bunu sana" dedin; ben de "Nasıl bilebilirim bunu?" dedim.

Birşey, yavaştan, ucundan, yırtılmıştı:-

Yalan, ilişkide, bir çentik açar — şöyle düşün: Bir yük taşıyan bir nesnede; diyelim, balkon çiçekliğini tutan askılı bir kolda, bir çentik oluşursa, taşıdığı ağırlıktan dolayı, dokusu yavaş yavaş yırtılmağa, yarılmağa başlar — giderek, tamamiyle kopabilir...

Yalan, çünkü, zaten kendi kendini çoğaltan, çoğaltmak zorunda olan birşeydir : her yalanını gizlemek için, yeni, ek yalanlar söylemek zorunda kalırsın — bunun yaratacağı zedelenmeler, gedikler de, işte, öyle, sürüp gider, ve sonunda bütün yapıyı yıkacak boyutlara varabilir.

Yalan ilişkiyi koparır, sonunda—

149.

Yalan söylemek zorunda kalmak, en temel bağımlılık biçimidir; çünkü, ilişkiyi doğrular üzerine değil, yanıltılmış bir 'öteki'nin yanlış kanısı üzerine kurulmağa götürür; o zaman sözkonusu olan da, ilişkiyi, iki kişinin, özgür eşitler olarak karşılıklı bağımsızlıklarıyla kurmaları değildir; yalan söyleyen kişi yalan söylenen kişiye —onun birşey bilmemesine ya da yanlış bilmesine— bağımlı duruma düşmüştür. — Görüyorsun: 'Aldatma' konusunda söylediklerim, burada da çıkıyor ortaya:-

Yalan, temelde, yalan söyleyenin k e n d i n e 'yaptığı' birşeydir, yalan söylediği kişiye, değil...

— Oysa ilişki, yanılgılar üzerine kurulamaz; bir süre kuruluyormuş gibi görünse, hatta 'gerçekten' kurulmuş bile olsa, bir yerinde küçük de olsa bir delik bulunan bir testi gibi, su tutmaz; içine konulacak suyu da, sürekli, dışarı akıtır.

İlişkideki iki kişiden birinin doğrusunu bildiğini öbürü yanlış biliyorsa; hele, bu durum, birinin öbürünü yanıltmasıyla ortaya çıkmışsa — yani, yanıltan yanıltılanın yanlış bildiğini de, işin doğrusunu da, biliyor; öbürü ise ikisini de bilmiyorsa— başedemeyeceği bir dengesizlik oluşur, ilişkide.

150.

"Seni tutmak için artık hiçbirşey yapmayacağım" dedim sana—

151.

"Bana sahip çıkmıyorsun" dedin bana

152.

"Beni çok korkutuyorsun" dedin bana

153.

"Başkalaştın" dedin bana

154.

"Aldırmayabiliyorsun" dedim sana

155.

"Zayıflığımdan yararlanıyorsun" dedin bana

156.

"Artık dayanamıyorum — kendimi faziletsiz hissediyorum" dedin, ben de, "Değersiz hiçbirşey yapmadık" dedim.

Nedendi o duygun? — Belki, şu: Senin ilişkiden beklediklerin ile benim ilişkiye kattıklarım, dengesizleşmişti — daha çoğunu bekliyordun; daha azını buluyordun...

157.

"Korkuyorum" dedin "—kendime hiç bu kadar uzak olmamıştım—"

İlişkiden çıkan 'olumsuz' duygular, o tek büyük yabancılaşma çevresinde toplaşıyordu:-

'Korku' — bunu en başta da duymuştun; ama o, bende bulacaklarınla ilgili olarak, benden geliyordu — şimdiyse, kendinden kaynaklanıyordu : ilişki içindeki kendin, sorunsal hâle gelmişti...

158.

İlişkimiz için, "Böyle sürerse kirlenecek" dedin; ben de, "Bunu söylemekle kirletiyorsun asıl" dedim:-

Bu kez de 'kir' — 'kirlilik'...

Ne zaman kirlenmiş hisseder kişi kendini?

—

159.

"Paramparça ilişkiler" de demiştim; "Her ilişki kendi içinde tam ve tamamdır" da — şimdi bunları birleştirmem, bağdaştırmam (yalnızca da bir 'çelişme'yi 'gidermek' anlamında değil) gerek:-

Tabiî ki 'ben' ile 'sen'den oluşan — b i z im oluşturduğum u z— 'birşey' olan ilişki (b i z / i m / i z, işte...), biz biribirimize ilk yöneldiğimizde, ilişkiyi kurmak için ilk adımı attığımızda —diyelim, ilk elele tutuştuğumuzda ya da ilk öpüştüğümüzde—; yani, karşılıklı olarak kendilerimizi 'biz'e dönüştürdüğümüzde—bu kararımızı ortaya koyduğumuzda—, v a r dır, var o l u r; ama, yalnızca arsası belirlenmiş bir ev gibidir henüz : şimdi, planının çizilmesini, temelinin atılmasını, taşlarının taşınarak tek tek yerlerine yerleştirilmesini, çatısının çatılmasını, gerektirir ki, kurulabilsin — sonra da, içinde yaşanabilmesi için, daha neler neler...

— Ustam'ın 'Mimar Masalı'nı anımsa: İşte, öyle, bütün duvarları yarım kalmış bir 'saray' olup çıkabilir, ilişki...

160.

İlişkiyi kurmak için ne az şey vardır, kişilerin ellerinde — oysa bozmak için ne çok bulunur, kendilerinde de, dünyada da, diye düşündüm, sonuna doğru giden ilişkimize bakarak.

Seni bulmazlar. Beni hiç bulmazlar..., karidesi hiç bulmazlar, yerlerimiz gizlidir, öyle gizlidir ki sözümüz bile bulamayacaktır bizi. Anır.

Hulki Aktunç
"Yorgios Meraklidis" (1998)

161.

Garip bir kararlılığın vardı — çekingenlikle çevrili bir kararlılık...

Bitirmek istiyordun ilişkimizi.

Epey konuştuk; ben, "Seni destekleyeceğim; ama bu yanlış" dedim : ileri sürdüklerine itiraz edemiyordum ("özgürlük"ten ve "yalnızlık"tan söz ediyordun), ama istemiyordum söylediklerinin doğru olmasını — sen, bana, kendi 'ilke'mi anımsattın (Bazı şeyleri (belki, her bir şeyi) yaşayıp bitirmek gerekir; yoksa, yaşanıp durdukça, bayatlarlar.); bense, "S...yım ilkemin içine — ben seni seviyorum" dedim.

"Öyle yapmasaydık herşeyi tüketirdik" dedin. Ben de hak verdim sana — ama garip bir durumdu bu: İlişki artık yaşanmayarak nasıl olur da 'koruna'bilirdi — yaşanmakla gerçekleşmez miydi, ilkin?...

Ama işte, doğru : yaşamak —yaşanmak— tüketir ilişkiyi — ilişki ancak yaşamakla varolur; ama, yaşandıkça da, tükenir.—

Nasıl bir 'varlık yapısı' gösteriyor, o zaman, bu durum:-

Tüketmek için mi varetmiştik onu?...

— 'Bengi ilişki' kavramını düşünmüşüm, o sıralarda:-

Bu bir 'ideal'; olamayacak birşey; ama sürekli denenmesi gereken birşey—

Bir anlamda, ilişki yoluyla yaratılan anlam —biricik ama evrensel— bir bengilik barındırır : belki kırılgan bir bengilik, ama bir bengilik gene de

diye düşünmüşüm —

Bu sorun da sürecekti, sonuna dek...

162.

Sesin bezgin geliyordu — "Özledin mi?" diye sordum; "Bilmiyorum" dedin.

Bu, 'son'un gelmekte olduğunu imliyordu — hiç duraksamadan, hiç kuşkulanmadan, çekincesiz, "Özledim" diyemediğine göre, ilişkimiz tükenmeğe yüztutmuştu demekti.

163.

"Sınıra dayandık" dedim sana — "İlişkinin kurulabileceği en uca —uçurumun kıyısına— getirdi yol bizi : şimdi geldiğimiz noktada, bizi buraya getiren yolu yadsımadan da, uçuruma düşmeden de, yürümeyi öğrenmeliyiz."

('Uçurum' eğretilemesi hep yeniden çıkıyordu ortaya, değil mi — ama bir bak şuna: 'uçmak' fiilinden geliyor; 'uçulacak' / [birşeyin] uçurulabileceği ('uçurtma'!) yer' gibi bir anlama geliyor, galiba; 'uçmak' fiili de, herhalde 'uç'tan — 'ucuna' gelmek...)

Bununla 'ara bir yol' bulalım, demek istemiyordum, biliyorsun: İlişkinin her bir ögesi yeterince kökten olmalıdır; 'ılımlılığa' yer yoktur ilişkide — en küçük kaçınma, sapma, sulandırma öldürücüdür, ilişki için.

Ama sen "yalnızlığını istediği"ni söyledin — şunu kavradım o zaman : uzunca bir süredir birlikte birşey yapmıyorduk — yapma yönelimlerimiz, kendi başlarına, ayrı yollar yürüyordu, artık.

Yani, ilişkinin temeli yitmişti.

"Peki" dedim ben de, "seni zorlamayacağım; sen kendin istersen geleceksin — ama bil ki gelmeni istiyorum."

164.

Üstüste (sanki benden çok kendini inandırmak ister gibi), "Ne olursa olsun bil ki seni seviyorum" dedin — ama bu, artık, (sanki) 'öyle değil — ama sen inan' gibi bir anlama geliyordu — 'olacak' birşeyleri de öngörüyor, ama bana söylemiyordun:-

Sevgimiz artık kesin bir veri olmaktan çıkmış, 'inan'ılacak —ya da işte, 'inan'ılmayacak— bir bildirim konusu hâline girmişti.

i have loved,let us see if that's all.

e.e.cummings,
SONNETS — ACTUALITIES III, CHIMNEYS, Tulips § Chimneys (1922)

sevdim,bakalım hepsi bu mu.

165.

"Ayrılmalıyız" dedin — ben de, "Ayrılma tek kişilik bir edimdir; ayrılmak isteyen, ayrılır" dedim:-

Doğruydu da, tam doğru değildi: 'Bırakmak'tır asıl 'tek kişilik edim' olan; 'ayrılmak' ise, herhalde, her iki kişide de temelleri, nedenleri, yönelimi olması gereken birşey — iki kişi, ayrılır(lar); buradaki tekil/çoğul farkı da (en azından Türkçe'de) sınırda duran bir fark: Örneğin, üçüncü bir kişinin "onlar ayrıldı" demesi ile "onlar ayrıldılar" demesi arasındaki fark : birincisinde, 'ikisinin ayrılmış olmaları', ikincisinde de 'her birinin ötekinden ayrıldığı' gibi bir bilgi içeriği var — yani, birincisinde, ikisinden birinin ötekinden 'ayrı'lması yeterlidir, 'ayrıl'ma için; ikincisindeyse, ikisi birden, biribirlerinden 'ayrılır'lar — bu da, 'ayrılış' tır...

— B i z, artık, ayrı olabiliyor idiysek, sen ile ben arasındaki şu ' i l e', artık, yok, demekti—

166.

"Nereye gitmek istiyorsan, git" dedim sana — bu, hem bir 'temenni'ydi, hem de bir 'teslimiyet': Bana direnerek, benden kaçınarak, benim ile birlikte olmak istemeyerek bulunmayı seçebileceğin yerler konusunda, işte, başka birşey yapamazdım:-

Gidebilecek idiysen, gidecektin; ben de, seni bırakabilecek idiysem, bırakacaktım

— ayrılacaktık...

167.

"Bana oyun oynama" dedin — tepem attı; çünkü, sana hep açık olmuştum (hatta, hatırlıyorsun; 'kapalı' olmağa karar verdiğim zaman bile, açık açık söylemiştim bunu sana), başından beri — hiç 'oyun oyna'mamıştım.

"Gör bakalım, oyun oynamak neymiş" dedim, karşılık olarak — yapabilir miy(d)im, bilmeden——

Yapamadım, sonunda; ama, söylediğini düşündüm:-

Acaba gerçekten de bir 'oyun' var mıydı — bütün bu 'açık'/'içten' olma çabasının kendisi, işte, bir tür 'oynama' değil miydi? 'Kendiliğinden'lik de, eninde sonunda, düşünülen birşey miydi? 'İçinden geldiği gibi davranmak' — en ucunda, olanaksız mıydı?

Bu denli 'kemgözlü' bir bakış altında, ilişkinin temelinde yatması gerektiğini —ancak onun üzerinde kurulabileceğini— düşündüğüm dürüstlük/açıksözlülük, ne oluyordu?

— İlişki(miz),

ne oluyordu?...

168.

"Benim senden önce de sevgililerim oldu" dedin — oysa bu, ya o anda söylerken bir yalandı; ya da, bana o âna dek sürekli yalan söylemiştin : ikisi de biribirinden berbat durumlar gösteriyor:-

'Aldatma'nın ilişkide taşıdığı ikili anlamı düşündüm o zaman (daha önce de deyindim): İlişkideki iki kişiden birinin, öbürünün bulunması gereken yere bir başkasını koyması; bunu da öbüründen gizlemesi...

İşin garip yanı, bunu bir 'açıklama' olarak yapmandı : başka bir durumda içten bir 'itiraf' olabilecek bu söz, o durumda, ikili bir yalandı.

İlişki, sanki, çaprazından kaykık hâle gelmişti, o sözle — bir ucu kopmuş, sarkmıştı...

169.

"Ben seni söylediğin o sözden dolayı aramıyorum — sen de, beni, o sözü söylemene yolaçan nedenden dolayı aramıyorsan, bir daha hiç arama" diye seslendim sana; ama, bu söylediğimi işitmeyeceğini de biliyordum — zaten, söylediğim, senin onu işitmemeni gerektiriyordu:-

Senin artık hiç işitmeyeceğin bir söz söylüyordum sana — senin bunu şimdi işitmemenin de bir önemi yoktu, zaten — yalnızca b e n i m söylediğim birşeydi, artık, bu —

sen ile ben,

yoktuk

artık :

yalnızca bendim, konuşan...

170.

Gelmeyeceğini bilerek beklediğin,

gelebileceğini kurduğun zaman bile,

bir kuruntu olduğunu bildiğindir—

bile bile, kurduğun...

(İşte, ey Okur, bu noktasına kadar —hiç bilmiyorum, neler, düşünerek; neler, anladığını sanarak— okuduğun, bu Defter'in, tümüyle bir kurmaca olabileceğini de unutma — burada yazılanların bir (dizi) 'gerçek' ilişki(ler) üzerine değil; bazı 'ilişki' o l a n a k l a r ı; 'ilişki'nin olanaklılığı, üzerine, olabileceği, olanağını...)

Bence bir efsaneyiz biz, acılı, mutsuz
Ve hayal gücüyle görünürüz sadece

Edip Cansever
TRAGEDYALAR V, IV (1964)

171.

Şimdi bakıyorum da, o ilk yoğun defter(ler)den sonraki; senin gidişine dek, tuttuğum defterlerde, birtakım 'güncel' —önemsiz— notlardan başka neredeyse hiçbirşey yok—

O, küçük, yoğun, dopdolu, defteri, yaktın, sen...

Benim senin için tuttuğum defteri—

Birgün gelmiş, seni, dumandan göz gözü görmez hâle gelmiş evde, ocakta birşeyler yakarken bulmuştum —— hırlaşmıştık, gene...

Senin yoketme tutkuna saldırmıştım — onu yoketmek için, işte!...

Herşeyi yakmağa kalkışmıştın — önce tam olarak anlamamıştım; sonradan kavrar gibi oldum: Kendini yoketmeğe niyetlenmiştin; kendinle birlikte de, seni sen yapan şeyleri — bulduğun temel de, "Herşeyin ne kadar saçma olduğunu kavradım" gibi bir düşünceydi.

Sonra, bir süre geçince, ortalık biraz yatışınca söylemiştin, başka şeylerle birlikte o defteri de yaktığını—

—Biryerlere çökmüş, ağlamıştım——

Nasıl olurdu—

Sen — benim, senin için —senin üzerine— tuttuğum defteri—

Nasıl——

Nasıl — benim olan kendini yoketmek istemiştin : bendeki kendini —benim, yazdığım, seni— ben olan seni — benim kıldığım, kendini——

Nasıl yapabildin; hâlâ bilmiyorum — anlayabilir miyim; onu da bilmiyorum—

"Haydi", demiştim, "işte : hepsi orada — bütün ötekiler; al, yak, onları da; hepsini —beni de— al, yak——"

O zaman, irkilmiştin, etkilenmemden — tepkimden; beni yatıştırmağa gelmiştin, yarıma; bense, sarsılıp duruyordum—
Çünkü, ilişkimizin en temelini
—senden bana geleni;
sen ile ben
ben ile sen
o l a n ı
— benden sana gideni;
benim, senin ile birlikte yaşadıklarım(ız)ı,
kendime ve sana;
sana ve kendime,
yazdıklarımı— yoketmiştin——

"Lütfen, yeniden yaz — yeniden bir defter tut—" dedin bana; ama ben

yıkılmıştım

—bir daha da; senin gidişinden sonrasına dek

tutamadım, başka, bir, 'defter'

(Bu Defter de, o yitmişini ne denli yansıtabilecek, yansıtabiliyor; bilmiyorum —)

172.

"Birgün benim yüzümden acı çektiğinde —ki, çekeceksin— lütfen az çek..." dedin; bense, tutup, 'erkekler ile kadınların ilişkiden bekledikleri arasındaki fark' konusunda ahkâm kestim sana — tam bir budalalıktı, bu—

Bambaşka birşey düşündüğünü, çok sonra anlayabildim — sen düşündüğünü gerçekleştirdikten sonra...

Çektiğim —çekeceğim— acının 'azal'mamasına çalışıyorum, şimdi

173.

"Beni bir daha görmeyeceksin" demiştin, giderken — öyle de oldu

Denn jetzt erlosch der Sonne Tag,

Hölderlin
Patmos

Çünkü şimdi söndürdü güneşi gün,

174.

"Neden yapamıyoruz?" diye sordun — ben uzaktaydım.

'Eksik ilişki' kavramını düşündüm:-

Hiçbir ilişki eksik değildir — her ilişki, o kadarıyla, o biçimiyle, o süresiyle, tamdır.

Ama her ilişkinin farklı girdi-çıktıları, düzensiz bir çeperi, değişken yoğunlukta bir içeriği vardır: Bu anlamda da, hiçbir ilişki, 'son'una kadar 'tamam' değildir — her ilişki 'tamam'lanmadan, biter.

Ama, her ilişki, o iki kişinin her karşıkarşıya gelişlerinde, yeniden başlar — ve, ayrılmalarıyla, yeniden, biter.

İşte : tamdır her ilişki — 'tamam'lanmadan
tamamlanır...

175.

Senin ile çok özel bir yıldönümümüz vardı.

Yıllar sonra, o gündü — ben rahatsızdım, aklıma gelmemişti bu; geç kalktım, kafam da karışıktı. Öğledensonra (o yıllar öncesinin saatinde?) telefon bir kez çalıp sustu.

Önce önemsemedim — sonra, birden, kavrayıp, gittim, eski defteri çıkarıp baktım — o gündü. Şöyle düşündüm: Senin benim ilk okuduğun kitabımda kurduğum bir 'ileti' yöntemi vardı — acaba, dedim, şimdi, yıllar sonra, sen o yöntemle yıldönümümüzü mü kutluluyordun bana?...

Bunun böyle olup olmadığını artık hiç bilemezdim — bilmiyorum...

Zaten o yöntem de bir olanaksızlık yöntemiydi——

176.

Garip bir düşünceydi:-

"Acaba kaç kişinin aklından —arada bir de olsa— geçiyorsun?" diye sormağa kalkışmıştım, kendi kendime; biraz da alaylıca — yanıt da hemen geldi: "Senin aklından geçen kaç kişi varsa, o kadar!"——

—Ama, o, öteki düşünce, gelip, saplandı beynime:-

"Bir eksiğiyle"...

Sen—

177.

"İçimde birşeyler koptu" demişim — sonra,

"İçimde birşeyler kırıldı"...

178.

Sen yoktun — aldım, sevdiğin kokuyu saçtın —artık durmak istemediğim; ayrılmak üzere giderken geride bıraktığın— yaşam yerime:-

Garip bir istemdi bu — belli-belirsiz amacım, bir süre sonra geri dönünce —ki, dönecektim, eninde-sonunda— yerimde senin kokunu yeniden bulmaktı.

Budalaca bir 'teselli'ydi, yani...

— Ama, işte, dönünce, buldum onu, gerçekten——

179.

Seni "suçlamak"tan söz etmiştim — yanlıştı bu; suçlu yok: Hepsi, zorunluydu, olması gerektiği gibi oldu — ö y l e olması da, hep, benden kaynaklanıyordu : varsa bir suçlu, ben'im, o...

— Ben çağırdım hepsini

— hepinizi!

—— *Mea culpa!*

Bu tükenmişlik noktasında da, ne yapacağımı bilemezken —yeni bir yol yokken— eski yoluma —ve hepinize— müteşekkir olacağım, hep — ne yaparsam yapayım...

180.

— Seni aşağılayabilirim, sana her türlü suçlamada bulunabilirim, senden herşeyin hesabını sorabilirim : ama senin ile yaşadıklarıma yapamam bunların hiçbirini — ne aşağılama, ne suçlama, ne de hesap sormaya elverir onlar, o, yaşadıkların(ız)——

Senin ile benim ilişkimizde varolanlar —varettiklerimiz— seni de beni de, aşan şeylerdir—

Onlar var
dır
lar : var
ettik onları—
el süremeyiz
onlara...

181.

Dallarından koparılarak aynı buhurdanlığın içine konmuş iki salkım, Malta Eriği ile Mimoza baharları, gibi

— yanyana ve kupkuru

kokusuz...

Ne kadar uzaklarda gezinirlerse, o kadar az bulabilirler aradıklarını. Onlar, yolunu şaşırmışlar gibi yürürler : ne kadar ötelere yürüseler, o kadar yanılgıya giderler.

Meister Eckehart
"Reden der Unterweisung". 3
Quint 1955, S.56

182.

"Umarım birgün..." demiştim: Bu, aslında, bir ayrılık öncesi sözüydü — sen, benim seni bırakıp gitmemi gerektiren birşeyler söylemiştin, benimle ilgili. Kastettiğim, senin, "birgün", beni ve ilişkimizi, doğru —yerinde, haklı— bir biçimde görebileceğin bir konuma gelebilmen "umudu"ydu — bir tür 'yetişkinleşme'...

Ama, ben olmayacaktım, o zaman...

183.

"Umarım beni zorlamazsın — ne haltedebileceğimi ben de bilmiyorum; ama, k ö t ü bir halt edebilirim, rahatlıkla...!" diye seslenmişim sana:-

Uzaktaydın; beni aramıyordun; ben de ne yaptığını bilmiyordum — seni bırakmaya hazırlamağa çalışıyordum, kendimi.

184.

Sonra o olayı öğrendim. — Daha doğrusu, sen, artık dayanamayacağımı anlayınca, arayıp anlattın bana başından geçeni. "Sana söylediğime pişmanım — keşke beni biryerlerde geziyor sansaydın" dedin, bir süre sonra; başından geçeni bana açıklamış olmanla ilgili olarak — şimdi, işte, doğruyu söylemekten; yalan söylememiş olmaktan, 'pişmanlık' da gelip yerleşmişti, aramıza.

İçimde bir yangın gibi duran özlem, seni terketmeye hazırlanırken, bu kez de, artık seni bir daha hiç görememeye hazırlanmağa başladı — dineceği yerde de, harlandı!

Bunu da yazdım...

— Garipti, o süre içindeki yazma eğilimim: Sanki yazarak sana yeniden ulaşabileceğim; seni yazarak elimde tutabileceğim yanılgısı içindeydim...

(Belki de bu kitabın bütünlüğünde var, bu yanılgı...)

then,
o my love
,then
it's Spring
immortal Always & lewd shy New

and upon the beyond imagining spasm rise
we
you-with-me
around(me)you
I'You

e.e.cummings
No Thanks 57 (1935)

o zaman,
ey sevgilim
,ozaman
Bahar'dır
ölümsüz Herzaman ile uyarılmış çekingen Yeni

ve hayaletme ötesi kasılmanın üstünde yükseliriz
biz
sen-ile-ben
çepeçevre(benim)senin
BenSen

185.

Bu noktaya gelmişken, şimdi sana desem ki:-
Yıllarca, seni sen olarak bekleyen ben
ile
bana ben olarak gelen sen —
ne ben
ne sen —
şimdi
ne

186.

"Herşeye rağmen, çok güzeldi!..." diye yazmışsın, birlikte geçirdiğimiz günlerle ilgili olarak—

Daha önce de, hiç beklemediğim anlarda, durumlarda, konumlarda, bana "Ne güzelsin!..." demiştin — beni her seferinde şaşkınlığa düşüren bir sözdü bu: sen, bana, 'güzel', diyordun... — Ne diyeyim ki!...

— Evet, Güzel Sevgilim : yalnızca onların anıları işte, beni hâlâ ayakta (?) tutan...

Başka ne kalıyor ki elimizde, zaten?...

Hep unutamadığımız anılar oluyoruz işte...

Unutmamağa çalıştığımız...

Ama...

Ama—

Ben bir bezirgânım ki
Dokunmuş bir metre basmam bile yok
Komşulara üzüm için söz verdim
Halbuki bahçemde
Bir tek asmam bile yok

Salâh Birsel
BEZİRGÂN (1940)

187.

Seni hep yaraladım.

— O en başta farkına vardığım 'yaralılığın' da, birşeyler 'öğrenme'me yaramadı, işte...

Şimdi sayamayacağım kadar çok durumda sana söylediklerim, yaptıklarım (bazısını burada, bu kitap içinde dile-getirmeğe çalıştım — biliyorsun onları), derinden acı verdi sana, biliyorum—

(Hani, bir akşam vardı, sen, inleye inleye, bitap düşüp— —)

— Bunları affettirmem —senden özür dilemem— de, artık, anlamlı değil.

Bunların ne kadarı benim 'özel' —'öznel'— budalalığımdan kaynaklanıyor, ne kadarı da ilişki denen şu garip şeyin kendi 'genel' —'nesnel'— niteliklerinden çıkıyor, bilmiyorum.

Tek bildiğim, başarısız olduğum—

(—Zaten, Ustam da, en başta alıntıladığım 'itiraf'ında, aynı şeyi söylemiyor muydu?!...)

Kuramadım onu, gereğince; sana da, yeterince, ulaşamadım — bu 'beceriksizlik' yalnızca benden mi kaynaklanıyordu; onu da, bilemiyorum.

Muhtemelen, öyledir.

Ne sen, ne de ilişkinin kendisi—

Yalnızca ben sorumluyum, bu başarısızlıktan...

188.

Hani "Bunları yazan kişi ile bu kişi; bu, karşımdaki — aynı kişi mi?" diye sormuştun bana ya, ta o zaman—

Bilmiyorum...

(Görüyorsun, ey Okur : bu metinlerin yazarı bile bunu söyleyebiliyor...)

189.

Epey önceden karar vermiştim — ama yapacak gücüm yoktu —— seni terkedecektim —

nasıl

bilmiyordum;

ama,

artık

190.

" 'Yabancıdan da beter olma'nın ne demeğe geldiğini anladım", dedim sana, olmayacak bir raslantı sonucu, kaçınılamayacak bir biçimde yeniden yanyana geldiğimizde ve belirleyemeyeceğimiz bir süre yanyana durmak zorunda kaldığımızda — ne kadar zaman geçmişti, ayrılmamızdan...

'Soğuk' bile denemeyecek bir konuşma geçti aramızda — sen, şakacı bir tutum takınmağa çalışıyordun; bense, suskunluğuma sığınıyordum — acı vericiydi, bütün hepsi...

Sonlara doğru, "Ne yapalım [bana taktığın özel adı — yeniden— kullanarak]" dedin, "O kadarcıkmış"—

Bu söz beynime saplanıdı — hâlâ da orada duruyor—

Sen, böyle birşey, söyleyebilmiştin, bana—

İlişkimiz için, böyle, diyebilmiştin—

Ne kalabilirdi ki, geriye?....

— Birden bir kötü düşünce düştü aklıma: Sen, acaba, benden, alabileceklerinin hepsini alıp, artık alabileceğin birşey kalmadığından mı, gitmiştin?...

Bazı söylediklerin bunu destekliyordu—

Ama dayanılmazdı bu, benim için:-

Sen, nasıl olurdu da, beni tükettiğini düşünebilirdin — ben, nasıl olurdu da, senin gözünde, tükenebilirdim?...

Çevremde oluşan yoğun sessizlik de, aynı şeyi söylüyordu : sen, öyle yapmıştın:-

"O kadarcıkmış, işte" demiştin.

Kendi kendime uydurduğum birşey de değildi bu —

öyle

demiştin

191.

"Hiçbirşey kalmadı mı sende?" diye düşündüm "— Birşey demedi mi sana, birlikte yaşadıklarımız? — —"

Bir öfke sonucu; dolayısıyla, yanlış bir düşünceydi bu— bencillik belirtisi...

Bana gelmiş olman —işte, birlikte yaşamış olduklarımız, yetmeliydi, yeterliydi; ama ben, 'daha fazlası'nı istiyordum; 'daha da, daha da' — 'herşey'i istiyordum!...

Yarulgı...

— Ama galiba, ilişkinin özünde bulunan birşey bu:-

O 'herşeyi isteme' de, 'hiçbirşeyin kalmaması' da, ilişkinin varlık yapısından çıkıyor : herşey olsun diye giriştiğimiz ilişki, sonunda, hiçbirşey olup — yitiyor...

Bu yitimi yaşıyorduk şimdi—

— Ama, bunun bendeki biçimi (sendekini bilemiyordum artık...) gene de, direnmeğe —diretmeğe— çalışmaktı : herşeye —artık, işte, kendimize de— karşın, ilişkimizi, korumak—

Ola
bilir
miy
di?....

192.

Giderken, "Beni arama" dedin — ben de, "Ben zaten aramuyorum seni" dedim

193.

Yeniden araman, mucize gibiydi.

— Sonra, gittiğin yerden döndün, buluştuk.

Ama, tutumunda bir yandan bir önhesaplılık gibi birşey vardı; bir yandan da, beni suçlama eğilimi:-

"Bak, şöyle yapmadın; böyle yaptın..."

Ben de, bu tutumun karşısında, gizli-kapaklı bir değerlendirme yapıyor; hem de, artık uğraşmak istemeyen bir yılgınlık duyuyordum.

İlişki, bezgin bezgin sürükleniyordu aramızda...

— Yeniden, uzak bir yere, gittin.

Öteki gidişlerimizdeki gibi içim yanmıyordu artık özlemden; sen de, arada bir, arayıp, 'haber' veriyordun: "Merak edersin diye arıyorum" — bunu şöyle anlıyordum artık : aramak istediğin için değil; beni aramanı istediğimi bildiğin için de, değil...

194.

Tabiî (gene) hırlaştık.

'Küfür'lerden 'lanet'lere kadar vardı iş.

Bir ara 'barışır' gibi olduk; ama söylenmiş onca söz, aramıza duvarlar örmüştü artık

— uzun zaman ne sen beni ne de ben seni aradık.

Aramak, çok zor bastırabildiğim bir dürtüydü; aranmamak ise, ince bir sızı: Yalnızca da 'arama' ediminde bulunmamamız değildi ilişki için yıkıcı olan : ben, seni arama eğilimime ketvurabilmemden; bundan önce, onu bastırma gereksinimi duymamdan, en temelde, seni yeterince özlemediğim; senin de, beni aramayabilmenden, beni yeterince özlemediğin, sonuçlarını çıkarıyordum — bunlar da, zaten, ayrı sonuçtu...

195.

Bir karara varmıştım: Sen bana, tam kendin olarak tam da ben ben'im diye, yeniden gelmezsen, ben de artık ayakta tutmağa çalışmayacaktım, ilişkiyi — çünkü ancak böyle kurmayı sürdürebilirdik, anlam verebilirdik ona, yaşatabilirdik onu; yoksa, şaşkın ve belirsiz, akıp yitip gidecek birşey olurdu: Öyle birşey değildi istediğim; senin istediğin de ancak benim istediğime yanaşabilirse, anlamlı olacaktı, kurabileceğimiz — öyle olamayacak idiyse de, işte, yitip gitsindi...

Bekledim.

Yeniden buluştuğumuzda, yeniden kavga ettik—

Yaşadıklarımızı —yeniden— kefelere koyup, ölçüp-biçip, tarttık : ikimiz de —sen de ben de— kendimize yontuyorduk yaşanmışları, 'nalıncı keseri'yle — gene uca dayandık:-

Sen, "Bir daha beni sevdiğini söyleme çünkü bu bir yalan" dedin bana, sonunda — sonra, yanımdan, gittin.

Ben, bir süre, öyle, oturdum; sonra (bu Defter'i toplayıp) çantamı aldım, çıktım, gittim.

Bülbül ötme zamanıydı, bir de, üstüne üstlük!...

— Sonradan...

(Sen de dikkat et, ey Okur : burada okuduklarında 'gerçek'lere ulaştığını, 'doğru'ları bulduğunu sanma — hepsi bir 'yalan', işte...)

196.

"Ben senin sevgilin değilim" dedin — — Evet:

"Ben senin sevgilin değilim" dedin, sen, bana...

— Onca ağırlık olmuş yükten sonra, belki de bir hafifleme sağlamalıydı bu söz — ama şaşıp kaldım, gene de:-

Bütün o olup-bitmişleri, gelip-gitmeleri, alış-verişi, yaşanmışları, paylaşılmışları, çekilmişleri, yok mu sayacaktık, şimdi?!...

Senin böyle birşey söylemiş olmanın 'karşılığı' olabilecek birşey de tasarladım; ama, sonradan düşündüm : bunun da bir anlamı yoktu:-

Böyle birşey söyleyebilmiştin ya — — bunun ötesinde de, işte, ne yapılabilecek ne söylenebilecek olursa olsun, başka hiçbirşeyin anlamı yoktu.

Seni, artık, aramayacaktım.

197.

O uzun ayrılıştan önceki son buluşmamızda, bana, şöyle birşey dedin:-

"Senin ile hiç ilişkimiz olmadı ki..."

"Senin ile ilişkimiz hiç olmadı ki..."

"Senin ile ilişkimiz olmadı ki hiç..."

"Hiç ilişkimiz olmadı ki senin ile..."

Tam nasıl söyleniştin, anımsıyamıyordum — belki, yıllar içinde, kafamda o kadar evirip çevirmiştim ki bu tümceyi, tam biçimini artık yeniden kuramıyordum. (Yıllar sonra, o gün bu tümceyi üzerine not ettiğim sıgara paketini buldum; şöyleydi:

"Bizim senin ile hiç ilişkimiz olmadı ki...")

Önce, hiçbirşey anlamadım; hep de düşünüp durdum; ancak da yıllardan sonra, anladım:-

Haklıydın

Haklısın

198.

"Seni, bir süre sonra, sileceğim" diye düşündüm— benim bunu düşünebilmem de, zaten, artık, sen ile ben arasındaki bütün bu işin, sona erdiğinin habercisiydi:-

Tabiî ki, bu da, sana ilettiğim —artık, iletebileceğim— birşey değildi.

— Zaten, seni 'sil'emeyeceğimi de, gayet iyi, biliyordum——

— Zaten, hiçbirşeyin, silinemeyeceğini...

Ama bu ne çok ölü ağlar güç

Behçet Necatigil
ÖLÜ (1968)

199.

Bana söylediğin —hâlâ anlam veremediğim; şimdi de, burada, ancak sen ile ben arasında söylenmiş; başkalarının (şu bizi dinleyip duran yanımızdakinin — evet, senin, ey Okur! —) bilmemesi gereken bir söz olduğu için de, bu Defter'e yazamadığım, o söz, öylesine sinirlendirmişti ki beni, doğru-dürüst düşünemedim onu. — Oysa, içtenliğinden kuşku duyamayacağım bir durumdayken söylemiştin onu; ben de kalınkafalılığıma —kötüfikirliliğime— kapılıp, istediğini yadsımakla; "Hayır — öyle olamaz; sen — şöyle: benim şuyumsun, buyumsun..." gibi bir zırvayla yanıtlamıştım seni. — Oysa, çok temelden, çok önemli bir istekte bulunmuştun —bulunuyordun— benden, kendin için — bense, anlayamıyordum, işte, bunu...

Çok sonra (sen, "Beni bir daha görmeyeceksin" diyerek gittikten sonra) bir sürü başka şeyle birlikte, o söylediğini —benden kendin için istediğini— odak noktasına koyduğum bir çerçeve içinde, birşeyi kavrar gibi oldum:-

Sen, çınlattığın yaşam dolu kahkahalarından sonra da uzayıp giden ölümcül suskunluklarınla, bana, hep, birşey haykırıyordun —susmanla bağırıyordun— sessizliğinle feryat ediyordun, birşeyi bana; ama ben anlayamıyordum bunu— hâlâ da, doğru-dürüst anladığımı söyleyemiyorum

— zaten söylenecek birşey

de kalmadı

artık :

bağışla

beni—

200.

Kış geçende bu leylek gendini dışarı verdi. Uçuy, evliğini onarıy. Süsliiy. Bekliy ki gendinin eşisi gelecak. Biliy. Ha bugün geldi. Ha yarın gelecaktır. Gözü semadadır. Keyiflidir ki nasıl anladam. İşte ağalar, bu günlerden bir gün idi.

Hamogil ocak yakmıştı ki sabah ekmeğini yapalar. Ocak alev alev yanıydı. Yalımlar göğe çıkıydı ki, gökten bu leylek geldi, gendini ataş üstüne bıraktı. Koştular bunu ataştan aldılar. Kurtuldu, bir daha bıraktı gendini ataş üstüne. Tüyleri yanıydı zaten. Öldü getti. Göz açıp kapata kadar. Evin içinde bir telaş yürüdü. Herkes birbirisine soruydu ki, ne olmuştur. Ne olmuştur ki bu leylek gendini ataşa bırakmıştır. O sıra damdan Hamo'nun sesi gelmiştir. Demiştir ki, ben biliyem. Gelin görün siz de bilin. Koşmuş bakmışızdır ki, yuvada iki leylek oturuy. Anlamışızdır, demişizdir ki, insan da beyle değil midir lo, beyledır.

Tuğrul Çakar
En Uzaktaki Gri, "Saklanmış Mektuplar 1", s.11

somewhere i have never travelled,gladly beyond
any experience,your eyes have their silence:
in your most frail gesture are things which enclose me,
or which i cannot touch because they are too near

your slightest look easily will enclose me
though i have closed myself as fingers,
you open always petal by petal myself as Spring opens
(touching skillfully,mysteriously) her first rose

or if your wish be to close me,i and
my life will shut very beautifully,suddenly,
as when the heart of this flower imagines
the snow carefully everywhere descending;

nothing which we are to perceive in this world equals
the power of your intense fragility:whose texture
compels me with the colour of its countries,
rendering death and forever with each breathing

(i do not know what it is about you that closes
and opens;only something in me understands
the voice of your eyes is deeper than all roses)
nobody,not even the rain,has such small hands

e.ecummings
(W [ViVa] LVII 1931) CP, Firmage 1991, p.367

hiç gitmediğim biryerlerde,sevinçle ötesinde
yaşananların,durur senin gözlerin suskuyla:
en belirsiz eletmende beni kapsayan şeyler var,
ya da dokunamadığım,fazla yakındalar diye

en ince bakışın kolayca çevirip kapsar beni
kendimi kapatmış da olsam parmaklar gibi,
hep yaprak yaprak açarsın beni Bahar açar gibi
(dokunarak beceriyle,gizemlice) ilk gülünü

ya da isteğin beni kapatmak olunca,ben ve
yaşamım kapanırız güzellikle,birdenbire,
sanki şu çiçeğin yüreği kurmuş kendi kendine
karın dikkatli dikkatli heryere yağmasını;

hiçbirşey denk değil bu dünyada görebileceğimiz
senin yoğun kırılganlığının gücüne:dokusu
zorlar beni ülkelerinin aldığı renklerle,
her nefesiyle ölümü ve bengiliği var kılan

(bilmiyorum ne var sende böyle kapayan
ve açan;yalnızca içimde birşey anlıyor
gözlerinin sesi daha derin bütün güllerden)
kimsenin,yağmurun bile,yok böylesi küçük elleri

Biliyor musun, kalemimi sen açtın — —

— Hayır, bilmiyorsun: — — Gitmiştin.

Hani, birgün, benim için bir kolonya almıştın, ya : Eyüp Sabri Tuncer(miş); dükkâna girip bir karışım yaptırmışsın: Lavanta ağırlıklı — başka birşeyler de katmış tezgâhtar. (Benim boyuna Rebul kullanmama tepkin mi vardı, bilmiyorum.) Adam, "Bu bin kat iyidir" demiş — öyle dedin, bana verirken. (Belki, yalnızca, benim kokumu bana getirmek —onun, senin getirdiğin bir koku olmasını— istemiştin — o sırada kavrayamamıştım bunu.) Karışım bana fazlaca 'tatlı' ve 'keskin' gelmişti; kullanmamıştım onu — sen de, biraz küsmüş, ama birşey demeden koymuştun şişeyi bir kenara.

Sonra, gittin.

Ben de, uzun bir süre, birşey yazamadım; kalemim, masanın üstünde, kış güneşi altında, durdu. Kurumuş. Mürekkebin uçuşkan yanı yitince, uç ile hazne arasında kalan çökücü madde, katılaşmış, geçişi tıkamış; haznenin mürekkep çekme mekanizması işlemez olmuş.

Bunun üzerine, aseton falan gibi bir inceltici gerektiğine karar verip; ama bu türden sıvıların (tiner?), yılların lastik haznesine zarar verebileceğini de düşünerek, mahalledeki eczacıya danıştım. Kadın, aseton'un 'reaksiyona girebileceği' kuşkumu haklı bularak, "Kolonya deneseniz?..." dedi.

Birden kafamda 'çaktı' : kalemimi, benim için aldığın o kolonyayla, sen açacaktın——

Hemen eve gittim, işe giriştim: Şişeyi bulup çıkardım, kolonyayı, yavaş yavaş, uçtan içeri, hazneye, damlattım — başarılı oldu : geçiş açıldı; mekanizma çalıştı; hokkadan mürekkep çekti; hazne doldu. Kalemim yazıyordu yeniden—— ucu da, kokuluydu. Sen kokuyordu.

Artık, her yazdığımda, hep, öyle, kokuyor —

sonradan, hokkaya da koydum biraz, mürekkep eklerken — ne olur, ne olmaz...

— Şimdi, kokladım, yeniden:-

Kokuyor.

Hep, öyle, kokacak—

yazdığım sürece,

hep...

12 Nisan

Geceboyu seni anımsadım—

Hani 'film şeridi' derler ya, öyle geçip durdun boyuna gözümün önünden — en çok da birşeye şaştım:-

Nasıl dingince, kendiliğindendi hepsi; hep, sanki, sen zaten orada olacaktın —işte— oldun, olmuştun da; bu — neredeyse 'lütuf' sayılması gereken— iş, kendince, kendiliğince, tam da olması gerektiği gibi, olacağı gibi, olupbitmiş; geriye de, o dingin arular dizisini bırakıp, yitmiş...

Şu yüzden şaşırtıcı: Senin gitmen üzerime her çullandığında, ciğerime bir yangı olarak otururken,

şimdi böyle

dışarıda kuşlar çılgın —

gün hafiften ağarıyor

dingince yanıbaşıma gelmen

—— güneş doğuyor

y o k ken — oysa ki :

v a r sm...

— Bunun ne demek olduğunu da h i ç anlamış değilim—

ama biliyorum ki, h e p,

öyle...

Biraz sonra, masa lambamı söndürüp, dışarıda oluşan aydınlıkta, yazabileceğim—

Yazmam, artık, gerekiyor mu, bilmiyorum; ama, yazabileceğim...

İşte : söndürdüm. — Şimdi biraz zorlukla yazıyorum:-

İlişki 'yitebilen' birşey değildir — nasıl 'varedilebilecek' birşey de değilse...

Hep bir 'gerçekliği' —'geçerliliği', 'süresi', 'süreci' (zaman ile uzam içinde, başlangıcı ve sonu)— olsa da, bir kez kurulmuşsa, artık hiç 'yok'olmaz —

hep
'var'
dır...

Benim bu 'hiç'-'hep' tutkumu biliyorsun — herhalde, bütün saçma-sapan düşüncelerim gibi, sıkı bir kendini-aldatmadır bu da; ama, sen aldırma bunlara — bana;

[...]

Sayfam, artık, apaçık——

önceki açıklıklarımızla da—

senin ile...

12 Kasım

Bunu yazmak için geri döndüm.

Evde, günboyu sen gezinmiştin kafamda; eski defterleri kurcalarken de, senin, benim masamda oturarak, benim ince-uzun not kağıtlarıma, bana, yazdıklarımı yeniden okumuştum.

Bugün, işte, gidecektim: Birkaç gün öncesinden çıkarmıştım aslında ya ilk yazdıklarımı ortaya; bu kitabı — Defter'imi— artık, bitirmeğe (yani : yazarak bitirmeğe; çünkü, biliyorsun, zaten, tam olarak yazılmadan önce, çoktan, tamamlanmıştı) karar verdim; eski defterleri ve not tomarını çantaya koydum — gideceğim yerde toparlamağa başlayacaktım, bu Defter'i, bu kitabı...

Çıktım. Yürüdüm.

Çisi çisi kış yağmuru altında...

Epey gitmişken, birden, elimdeki çantanın, senin; senden bana kalmış, olduğu geçti aklımdan—

ben yürüyordum; senin çantan da elimdeydi;

sana seslendim:-

"Benimlesin."

Bu tümceyi kafamda evirip çevirirken de, akılyürütülerek varılmış bir sonuca benzer bir soru çıktı ortaya:-

"Kişi sevdiğini hep sonradan mı anlar?"

Dilegetirişin çifteanlamlılığı (Türkçe'nin bazen inanılmaz olan bağlantısallığı) da yerliyerindeydi:-

"Sevdiği'ni" / "Sevdiğini" :

"[O] sevdiği kişiyi" / "[Onu] sevdiğini"...

Seni de, seni sevdiğimi de, sonradan anlamıştım; sen de, şimdi, gitmiş olduğundan, bu 'anlama'nın da hiçbir önemi kalmamıştı, artık.

Bir yitim, bir hiçlik, bir boşluk daha bulmuştum, işte bu 'anlam'la—

Bunu hemen yazmam gerektiğini düşündüm.

Geri döndüm, yazdım.

28 Ocak

Çıknuştım.

Geri dönerken, garip bir şey yağıyordu : yağmur değildi, sanki — kırağı mı, çiy mi; anlayamadım — günboyu Lodos esmişti : birşeyler getirmiş Güney'den, Deniz'den, herhalde, kışbitimi akşamına...

Yürürken, bir 'nakarat' gibi, birşey geçip durdu aklımdan: Hani "öncekiler ve sonrakiler" demiştim ya en başta — nasıl da bir budalalıktı bu : onlar —"öncekiler ve sonrakiler" diye (kim 'önce' kim 'sonra'?!) sayabildiklerim—, hâlâ oralarda biryerlerde, varlardı, benim uzağımda, deviniyorlar, eyliyorlar, yaşıyorlardı; oysa, sen, yoktun artık — yalnızca benden 'uzaklaşmış' değil, 'ta ora'ya gitmiştin [...]

Bunu düşününce —gözüme de yağıyordu, o şey—, bu kitabın sonuna geldiğimi anladım.

Bunu da, yazdım...

Bitti, işte——

15 Şubat

Sprachst du von dir oder von mir?

Aber ob du nun mich oder dich verriethest,
du gehörst zu den Verraethern, du, der Dichter!
— schamlos gegen das, was du lebtest, dein Erlebniss
ausbeutend, dein Geliebtestes zudringlichen Augen
preisgebend, dein Blut in alle trocken ausgetrunknen
Becher eingiessend, du Eitelster!

Nietzsche
KGW VII 31[5] Kış 1884-85

Sözünü ettiğin sen miydi, yoksa ben mi?

Ama şimdi ister beni ister kendini elevermiş ol,
sen hainlerdensin, sen, ey Şair!
—utançsızsın yaşadığın karşısında, yaşantını sömürerek,
en sevdiğini sokulgan gözler önüne sererek,
kanını bütün kuru, içilip boşaltılmış kupalara dökerek,
sen ey Mağrur!

Sen yanımdasın — ben de bunu yazıyorum.

Geç bir yazın geç bir öğlesonrası : güz ile akşam sıralarını bekliyorlar. Esintiler ağaçlar üzerinde çekişiyorlar.

Sen ile ben, güneş altında oturuyoruz.

Sen benim ne yazdığımı —şu anda, şimdi— bilmiyorsun : bitirince, okutacağım bunu sana.

Buraya kadar —ama bundan önce de bundan sonra da— yazdığıma, sen kendini bana getirmeden önce başlamıştım : sürdürebilirsem, ve, birgün, bir kitap içinde bir bütün oluşturabilirse, bu, şimdi yazdığımı, en sona koyacağım.

Çünkü, yazdıklarım, tam anlamlarını bulmak için, şimdi kendimi içinde duyduğum konuma ulaşmış olmamı gerektiriyordu : senin, o parlak kahkahanla ve o uzun suskunluklarınla, burada, yanımda bulunman; benim de, artık tamamlanmış —artık yazılmasa da olabilecek— bir kitabın sonuna konacak bir son sayfayı yazmakta olmam.

Şimdi, işte, öyle : bundan sonra, bu konum ne kadar sürerse sürsün (biliyorum ki zamanı gelince bitecek); ben de, yazsam da yazmasam da, daha ne kadar yazarsam yazayım; buradaki kitap da, ister bitebilsin ister bitmeden kalsın, şu anda yazdığımla, tamamlandı.

Bugün, biraz önce, şimdi yazabileceğimi bildiğim ama nasıl yazabileceğimi bilemediğim bu son sayfa kafamda gezinirken, onun (aslında, buradaki bütün önceki — yazılmış ve yazılmamış— sayfaların) anlamına uygun iki satır buldum — Nietzsche'de: Anlaşılan o da bir adamada bulunmak —birisine seslenmek— isterken yazmış bunu — herhalde artık kimse bilemez, kime... Bunu da buraya, en sona koyuyorum — buradaki ben'in seslendiği sen'in kim olduğunu da yalnızca ben ile sen bileceğiz:-

Dem, der alle Himmel hell
Und alle Meere brausen macht—

KGW VIII 3[3], 1886 başı

Bütün gökleri apaçık
Ve bütün denizleri çırpıntılı
Kılan'a—

14 Ağustos

— Bugün, şimdi, yalnızca ben biliyorum; ben de öldüğümde de, artık, kimse bilmeyecek...

21 Ocak

Bu kitabın tasarısı
(16 Temmuz/1 Ağustos) 29 Eylül 1986'da oluşturulmuş;
o gün(ler)den başlayarak da, bölümleri,
çeşitli zamanlarda, çeşitli yerlerde, yazılmıştır.

Adı
26 Nisan 1995'de konmuş;
yapısı
5 Temmuz 1995'de kurulmuş;
metinlerin yazımı
21 Ocak 1998'de bitirilmiştir.
Kitaba son biçimi
Nisan 1998 - Mart 1999'da
(Havuzbaşı/Çengelköy'de)
verilmiştir.

Defter
bölümünde kullanılan 'not-motto'lar
ana metinler yazıldıktan sonra
eklenmiştir.

Kapakta kullanılan desen,
Franz Weisse tasarımı bir cilt bezinin motifinden
alınarak biçimlendirilmiştir.

Ciltin
içinde kullanılan tıpkıbasımlar, şunlardır:-
s.4 ile 229: Le Corbusier'nin, bir metni ile, Andreas Speiser'in,
bir Eski Mısır deseninden çizimi
s.14 ile 43: Gülnur Sözmen'in bir çizimi ile bir fotografı
s.8 ile 165: Oruç Aruoba'nın elyazmaları

Metis Felsefe
ISBN 975-342-245-8

NET.
3200000L

9 789753 422451

METİS YAYINLARI İPEK SOK. NO.9 BEYOĞLU, İSTANBUL